

Cheb

**DLOUHODOBÝ MONITORING SITUACE ROMSKÝCH LOKALIT
– ČESKÉ LOKALITY**

Praha, prosinec 2009

Tato výzkumná zpráva vznikla na základě výzkumného projektu „Dlouhodobý monitoring situace romských lokalit – české lokality“ zadaného Úřadem vlády ČR. Realizátorem zakázky byla společnost GAC spol. s r. o.

Ilustrační mapky vytvořila Eva Vaňková na základě mapových podkladů PLANstudia.

OBSAH

1. Obecné charakteristiky obce	4
2. Romská populace v Chebu – historický vývoj.....	9
3. Přehled hlavních problémů města pohledem samotných občanů.....	10
4. Přehled sociálně vyloučených lokalit.....	13
Sociálně vyloučené lokality očima obyvatel	14
Lokalita Wolkerova	15
Lokalita Zlatý Vrch.....	17
5. Sociálně vyloučené lokality v politice města.....	19
6. Bydlení	21
Bydlení v městských bytech.....	21
Bydlení provozované Diecézní charitou Plzeň	23
Bydlení v lokalitě Wolkerova.....	24
Problémy s neplatičtstvím a zadlužení.....	26
7. Trh práce	29
Nezaměstnanost a volná pracovní místa	29
Romové na trhu práce	33
Aktivní politika zaměstnanosti a veřejná služba	34
8. Vzdělání	37
Předškolní vzdělávání	37
Základní vzdělávání.....	40
Střední vzdělávání	43
Doučování, volnočasové aktivity a nízkoprahová zařízení.....	44
9. Sociální dávky.....	47
10. Dostupnost služeb pro osoby ohrožené sociálním vyloučením.....	48
O. s. Kotec	49
Útočiště, o.p.s.	49
Diecézní charita Plzeň	50
Chybějící služby	51
11. Kriminalita a rizikové formy chování.....	51
Extremismus a podpora krajně pravicových stran.....	54
Rizikové formy chování	55
12. Zdraví.....	62
13. Shrnutí.....	62
14. Doporučení	68

1. Obecné charakteristiky obce

Město Cheb se nachází v západních Čechách v Karlovarském kraji, tvoří centrum bývalého okresu Chebsko s tisíciletou historií. Po Karlových Varech se jedná o druhé nejlidnatější město kraje, žije zde přes **35 000 obyvatel**.

Cheb patří mezi města střední velikosti. Narozdíl od lázeňství proslulých Karlových Varů, Mariánských a Františkových Lázní byl Cheb ve 20. století spíše průmyslovým městem s textilními a strojírenskými odvětvími. V devadesátých letech dvacátého století však v důsledku transformačních změn podíl průmyslu ve městě poklesl, velké podniky upadaly, vznikla řada menších a středních firem, došlo k rozvoji služeb a turismu.

Z hlediska národnostního složení patří Cheb vedle Sokolova a Karlových Varů k oblastem s největším podílem osob s německou národností a zároveň se řadí k oblastem s nejvíce různorodou národnostní strukturou (ČSÚ, 2003¹). Výrazně se proměnilo složení obyvatel v souvislosti s koncem druhé světové války, kdy po odsunu téměř poloviny chebských obyvatel do Německa postupně region osidlovali lidé z českého vnitrozemí i ze Slovenska, v další vlně pak přišli volyňští Češi, rumunští reemigranti a také Romové ze Slovenska.

Současnou významnou národnostní menšinou na Chebsku jsou **Vietnamci** žijící zde zhruba od osmdesátých let dvacátého století. Podle Sčítání lidu, domů a bytů (2001) tvořili Vietnamci 4,52 procenta obyvatel, jiný zdroj uvádí desetiprocentní podíl Vietnamců na skladbě obyvatel města², neoficiální odhady hovoří až o 6000 až 7 000 Vietnamcích žijících na území Chebu. Vietnamští podnikatelé provozují mimo tržnic také restaurace, občerstvení, potraviny, trafiky, manikúry, kosmetiku, herny a bary. Vietnamské tržnice i turistické služby města často využívají návštěvníci přijíždějící z Německa. Sousedství s Německem se odráží i v podobě mezinárodní spolupráce různých institucí i v ekonomických aktivitách společností a jednotlivců.

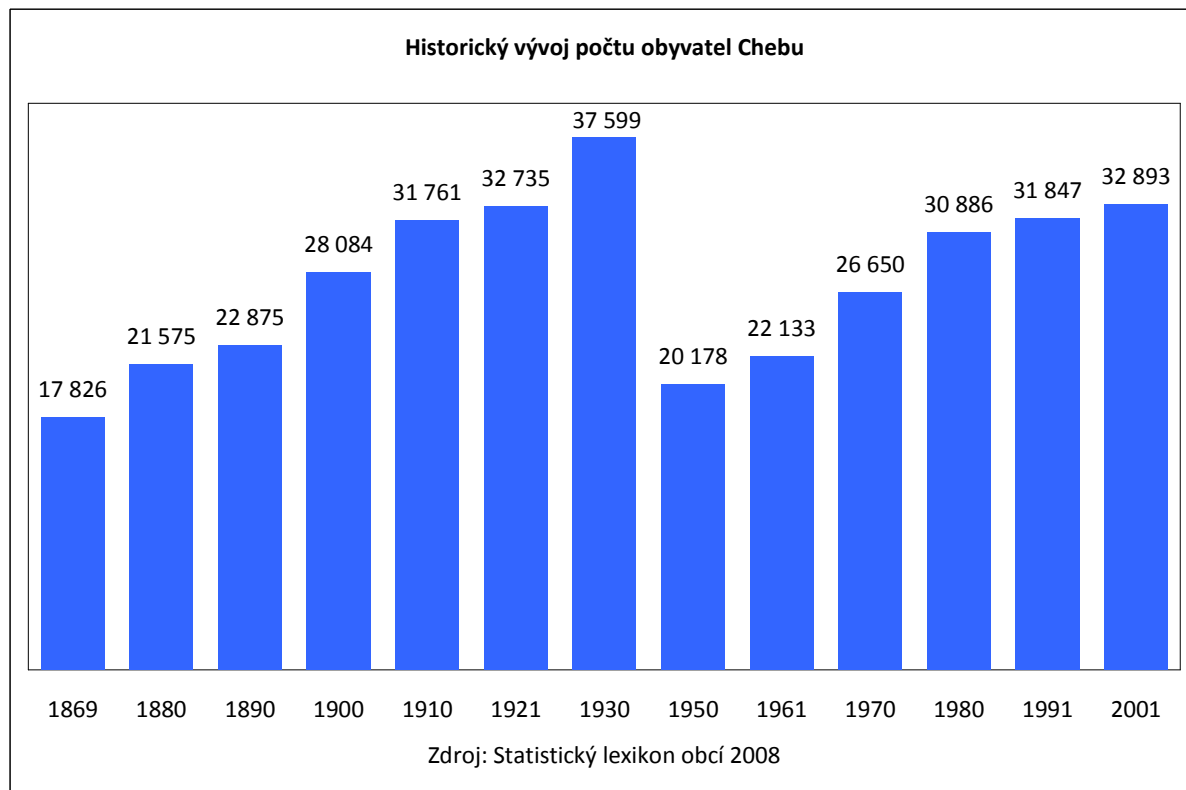
Od poválečného období narůstá počet obyvatel Chebu při každém sčítání lidu; na základě aktuálních údajů (rok 2008) lze předpokládat, že tomu tak bude i v příštím Sčítání lidu, domu i bytů. Přírůstek počtu obyvatel byl od počátku 21. století až do roku 2007 tažen vysokou mírou imigrace (zejména zahraniční) do města: například celkový

¹ *Národnostní složení obyvatelstva*, ČSÚ 2003, kapitola 2.

² *Prostorové koncentrace imigrantů: Segregace v České republice*, Deník veřejné správy, 2008, denik.obce.cz.

přírůstek za rok 2007 (782 osob) se skládal z 81 procent z kladného migračního salda a pouze z 19 procent z přirozeného přírůstku.

Graf 1: Historický vývoj počtu obyvatel Chebu

Zdroj: Český statistický úřad

V roce 2008 se po delším časovém období z města více osob vystěhovalo, než se do něj přistěhovalo, celkový přírůstek obyvatel oproti předcházejícím rokům výrazně poklesl; k 1. červenci tohoto roku zde žilo celkem 34 945 obyvatel.

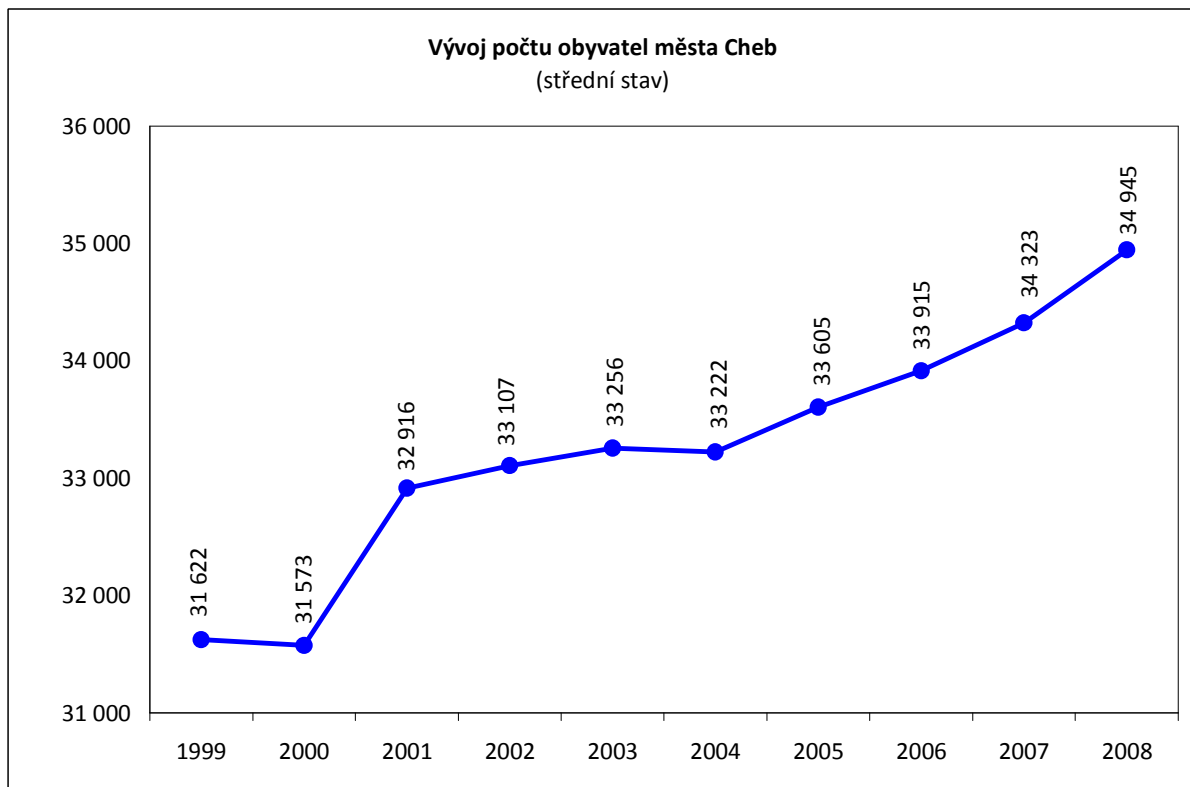
Cheb náleží v průměru České republiky k **mladším sídlům**, což je způsobeno nižším zastoupením osob v post-produktivním věku (65 a více let) a vyšším podílem jedinců v produktivním věku;³ tyto výsledky vyplývají z migračního trendu posledních let. Vzhledem k podobnému zastoupení nejmladší věkové kategorie, jaké je na celostátní úrovni, lze usuzovat, že imigrační vlna posledních let je nesena zejména svobodnými, kteří či které se do města stěhují za prací. Průměrný věk obyvatel Chebu dosáhl v roce 2008 úrovně 38,7 let věku (v České republice byl k 31. prosinci 2006 průměrný věk 40,2 let).

Počet živě narozených dětí na 1000 obyvatel se zde pohybuje na podobné úrovni jako

³ Lze se domnívat, že k tomuto stavu přispívá vysoké zastoupení osob jiné státní příslušnosti v Chebu či na Chebsku. Například publikace *Cizinci v regionech* (ČSÚ 2006) ukázala, že v post-produktivním věku se jich nachází pouze 3 procenta, 80 procent tvoří osoby ve věku produktivním. Tyto osoby tvoří přibližně 5 procent obyvatelstva Karlovarského kraje, přibližně polovina z nich má původ ve Vietnamu.

v celku České republiky, avšak **více než polovina**, konkrétně 53 procent, **dětí** zde přišla v roce 2008 na svět **mimo manželství** oproti 36 procentům na celostátní úrovni; sedm procent (29 dětí v roce 2008) dětí porodily náctileté **matky**, což je opět vyšší úroveň, než je tomu v případě České republiky, kde tento podíl činí tři procenta; oproti celkovému průměru se také v Chebu děti častěji rodí matkám do 24 let věku.

Graf 2: Vývoj počtu obyvatel (Cheb – střední stav)

Zdroj: Český statistický úřad

I **rozvodovost** či **intenzita umělých přerušení těhotenství** přesahují průměr České republiky: jestliže v roce 2008 připadly na 1000 obyvatel na celostátní úrovni tři rozvody, v Chebu dosáhl tento ukazatel úrovně 3,7; na sto narozených dětí připadlo na straně ČR 21,5 umělých přerušení těhotenství, v Chebu pak 47,3.

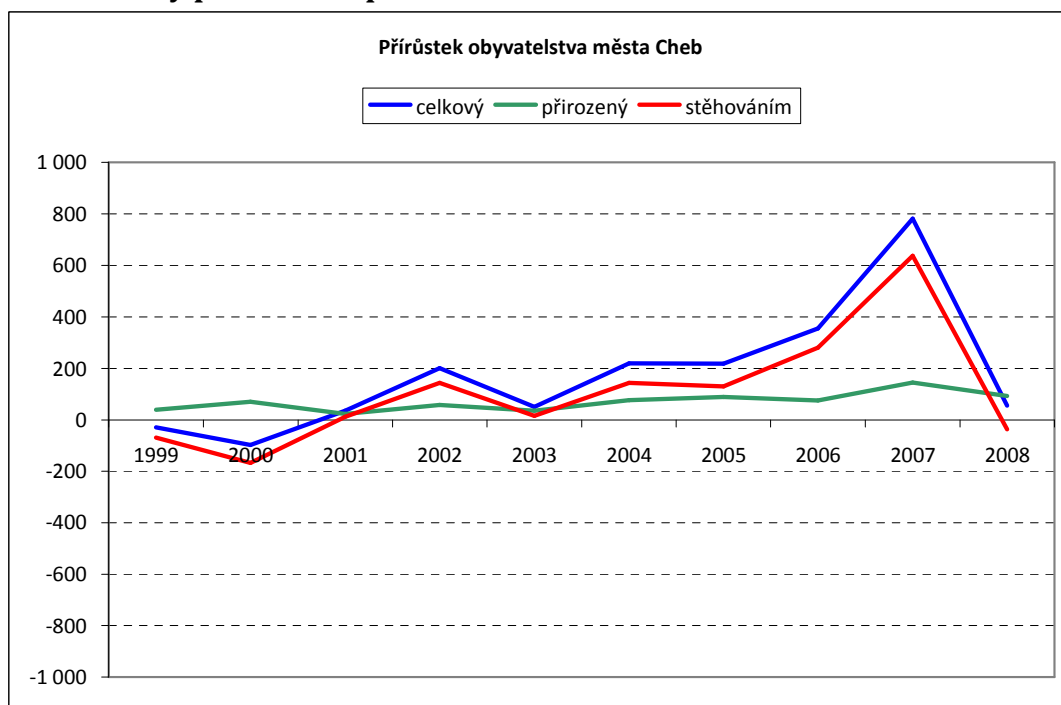
Obecně lze říci, že Cheb jako město čelí několika důležitým demografickým výzvám. Především lze v tomto kontextu mluvit o zahraniční migraci, a to zejména z Vietnamu a Ukrajiny. Tomuto stavu čelí zejména vzdělávací systém, tomuto faktu se přizpůsobuje i pracovní trh. Výzvou, která před městem stojí, je formulace politik ve výrazně multikulturním prostředí. Na hospodářský vývoj v první polovině roku reagovali cizinci v Chebu jen mírně - příspěvek na cestu zpět do své vlasti zažádalo k 15. srpnu celkem 24 cizinců (16 příchozích

z Mongolska, sedm z Vietnamu a jeden Ukrajinec).⁴ V rámci cizineckých skupin místní tisk v tomto roce referuje nejvíce o Vietnamcích, a to nejčastěji v souvislosti s velkopěstírnami marihuany (blíže viz v kapitole o rizikových formách chování), popřípadě v souvislosti s nelegálním zaměstnáváním příchozích z Ukrajiny.

Vedle počtu a struktury obyvatel také přináší cizí prvek v rámci města i jeho poloha (tj. relativní blízkost s Německem), která vede k vytvoření specifického typu příhraniční ekonomiky (jak v legální, tak v nelegální sféře). Problémy soužití různých národnostních skupin se projevují zejména na sídlišti Zlatý vrch.⁵ V souvislosti s touto částí Chebu jsou často zmiňovány z hlediska občanského soužití jako problematické jak vietnamské, tak romské rodiny.

Region Chebska v rámci celé republiky charakterizuje rovněž **relativně nižší rodinná stabilita**. Demografickou situaci lze charakterizovat relativně vyšším počtem dětí narozených mimo manželství i nižším věkem matek, vyšším počtem umělých přerušení těhotenství i vyšší rozvodovostí. V tomto směru se jako silná cílová skupina ukazují zejména mladé nácitileté matky.

Graf 3: Přirozený přírůstek a přírůstek stěhováním v Chebu

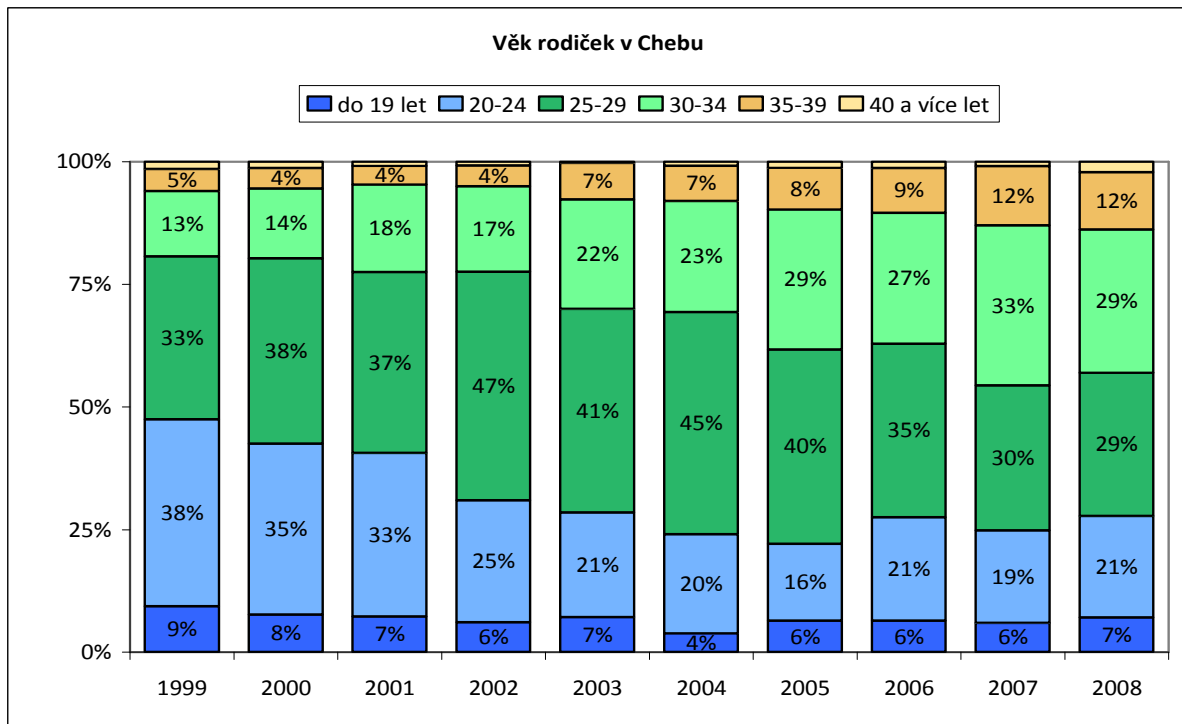

Zdroj: Český statistický úřad

⁴ Simeonová V. (2009): Z Chebska odjíždějí domů nejčastěji Mongolové. Chebský deník (15. srpna 2009)

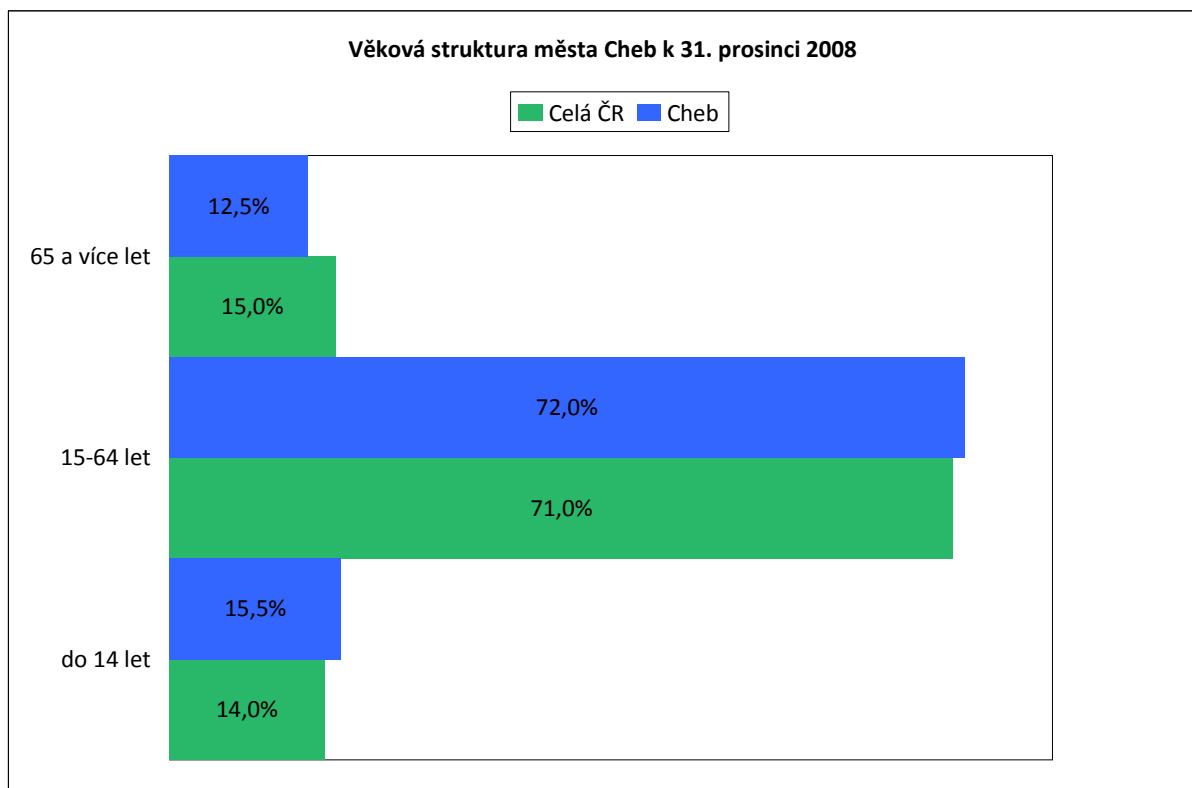
⁵ „Bydlím v domě, kde žije několik vietnamských rodin. Jsou velmi hluční. Je jim jedno jestli je deset hodin večer nebo půlnoc,“ uvedla v Chebském deníku jedna z obyvatelk sídliště (Przeczek P. (2009): Problémem chebského sídliště je chování některých sousedů. Chebský deník – 27. ledna 2009).

Graf 4: Věk rodiček v Chebu

Zdroj: Český statistický úřad

Graf 5: Věková struktura Chebu

Zdroj: Český statistický úřad

2. Romská populace v Chebu – historický vývoj

Podle hrubého odhadu žije dnes ve městě okolo 2 500 Romů, 90 procent z nich tvoří slovenští Romové, osm procent maďarští Romové a dvě procenta olašští Romové.

První Romové přišli na Chebsko ze Slovenska po druhé světové válce. Už v roce 1947 zde bydlelo celkem 1237 romských obyvatel, z čehož 800 jich bylo starších 14 let.⁶ Tehdy to představovalo asi jednu desetinu z počtu romských imigrantů v celých Čechách. V následujících letech migrace dále pokračovala.

Společně s přibývajícími příchozími ze Slovenska se objevily i problémy. Historička Nina Pavelčíková (2004) zmiňuje příklad z června 1963, kdy okresní komise z Bardějova poslala stížnost předsedovi vlády na postup pracovníků Okresního národního výboru v Chebu, kteří přislíbili přijetí dvanácti rodin do pracovního poměru na zdejších státních statcích. *Při osobním jednání chebský vedoucí odboru pracovních sil potvrdil, že mají v okrese nedostatek zemědělských pracovníků, a ukázal slovenské delegaci několik nově postavených bytových jednotek připravených pro romské rodiny z bardějovského okresu. Přesto pracovníci ONV romské imigranty nakonec přijmout odmítli. V telefonickém rozhovoru chebský úředník přiznal, že měli obavy z pracovní morálky Romů a z „rozkrádání socialistického majetku“.*⁷

V roce 1968 žilo ve městě Chebu 729 Romů, což bylo po Plzni nejvíce z celého tehdejšího Západočeského kraje. Pro porovnání v Karlových Varech evidovali celkem 398 a v Sokolově 401 romských obyvatel.⁸

Během druhé poloviny sedmdesátých let se podle Pavelčíkové v oficiálních dokumentech opětovně objevilo řešení takzvané cikánské otázky metodami populační politiky, tj. omezování porodnosti antikoncepcí a zejména sterilizací žen za úplaty. Toto opatření se nevyhnulo ani Chebsku. *V roce 1983 se zástupci západočeského KNV chlubili, že se jim v okresech Cheb a Plzeň podařilo pro sterilizaci získat 40 romských žen.*⁹

Od roku 1989 je jediným oficiálním zdrojem počtu Romů **Sčítání lidu, domů a bytů**. V roce 1991 se v okrese Cheb přihlásilo k romské národnosti celkem 398 osob. Při dalším

⁶ Pavelčíková N. (2004): Romové v českých zemích v letech 1945-1989. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, str. 31.

⁷ Pavelčíková N. (2004): Romové v českých zemích v letech 1945-1989. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, str. 86.

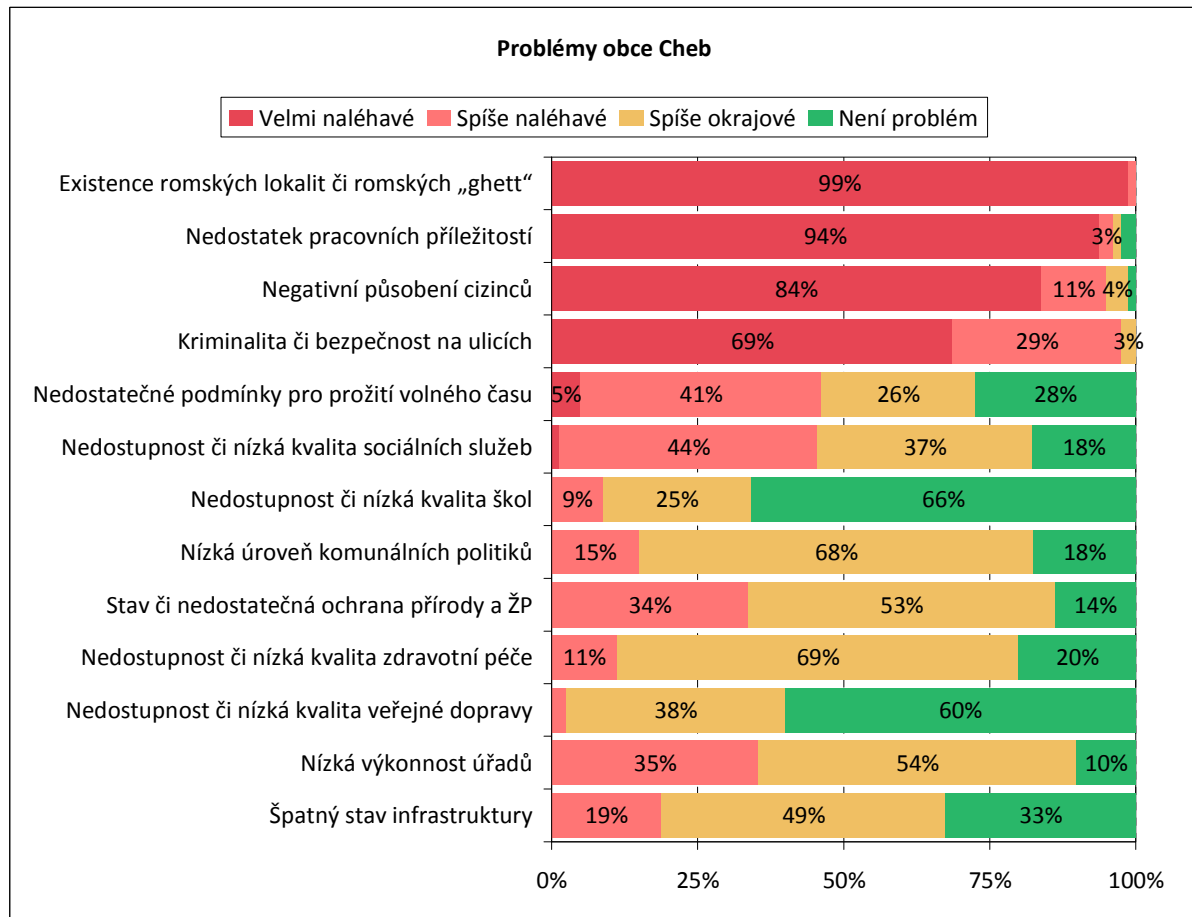
⁸ Tamtéž, str. 165.

⁹ Tamtéž, str. 118.

sčítání o deset let později uvedlo romskou národnost na sčítacím štítku v celém okrese 128 osob, z nichž 98 žilo ve městě Cheb.

3. Přehled hlavních problémů města pohledem samotných občanů¹⁰

Graf 6: Naléhavost problémů v městě perspektivou jeho obyvatel

Podle oficiálních dokumentů a místního tisku patří mezi hlavní problémová témata města drogová situace, kriminalita, špatný obraz města v souvislosti s prostitucí, chybějící zakořeněnost lidí v regionu a slabý vztah obyvatel k městu a jeho historii. Problematika romských obyvatel města obvykle nepatří do okruhu často diskutovaných témat, nicméně se vyskytují mezi zmiňovanými osobami zapojenými do kriminality a prostituce. Lokalita

¹⁰ Data vychází z výzkumu, kterého se zúčastnilo v Chebu celkem 80 respondentů. Výběr respondentů ve sledovaných lokalitách byl proveden kvótně podle pohlaví, věku a vzdělání. Data sebrala společnost Factum Invenio.

Wolkerovy ulice je zde všeobecně považovaná za centrum většiny z výše zmiňovaných sociálních problémů.¹¹

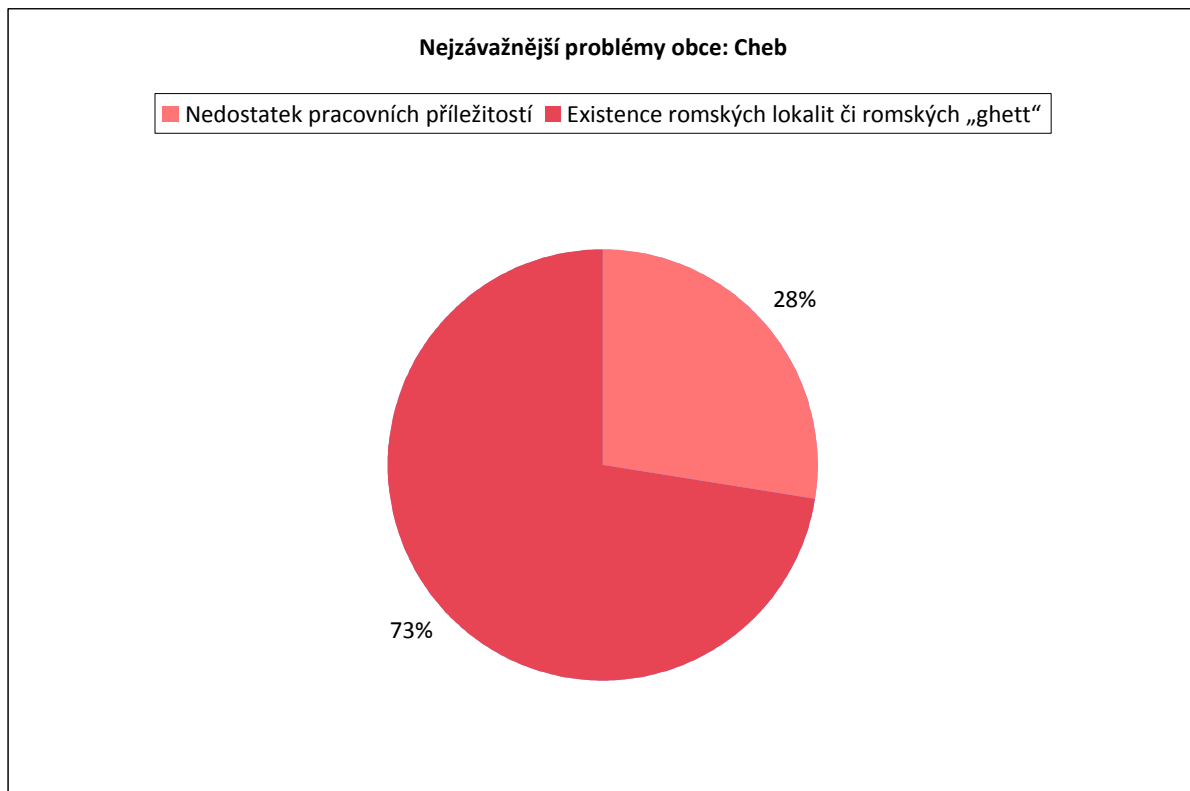
Nicméně pro veřejné mínění je **existence romských lokalit** jedním z prioritních problémů. Objevuje se na prvním místě mezi naléhavými obecnými problémy (jako velmi naléhavý ho označilo celkem 99 procent respondentů), dále následuje **nedostatek pracovních příležitostí** (94 procent uvedlo množství pracovních příležitostí jako velmi naléhavý problém). Specifikem Chebu, které patrně vyplývá z pestré národnostní skladby jeho obyvatelstva, je silné vnímání **negativního působení cizinců** (95 procent odpovědí jej považuje za naléhavý problém). Mezi naléhavými problémy se též objevuje **kriminalita a bezpečnost na ulicích**. Tyto problémy lze charakterizovat jako dominantní.

Jako nejnaléhavější problémy respondenti uváděli pouze dva z uvedených: existenci romských lokalit (73 procent) a nedostatek pracovních příležitostí. Naopak vcelku si obyvatelé Chebu pochvalují kvalitu a dostupnost škol a veřejné dopravy.

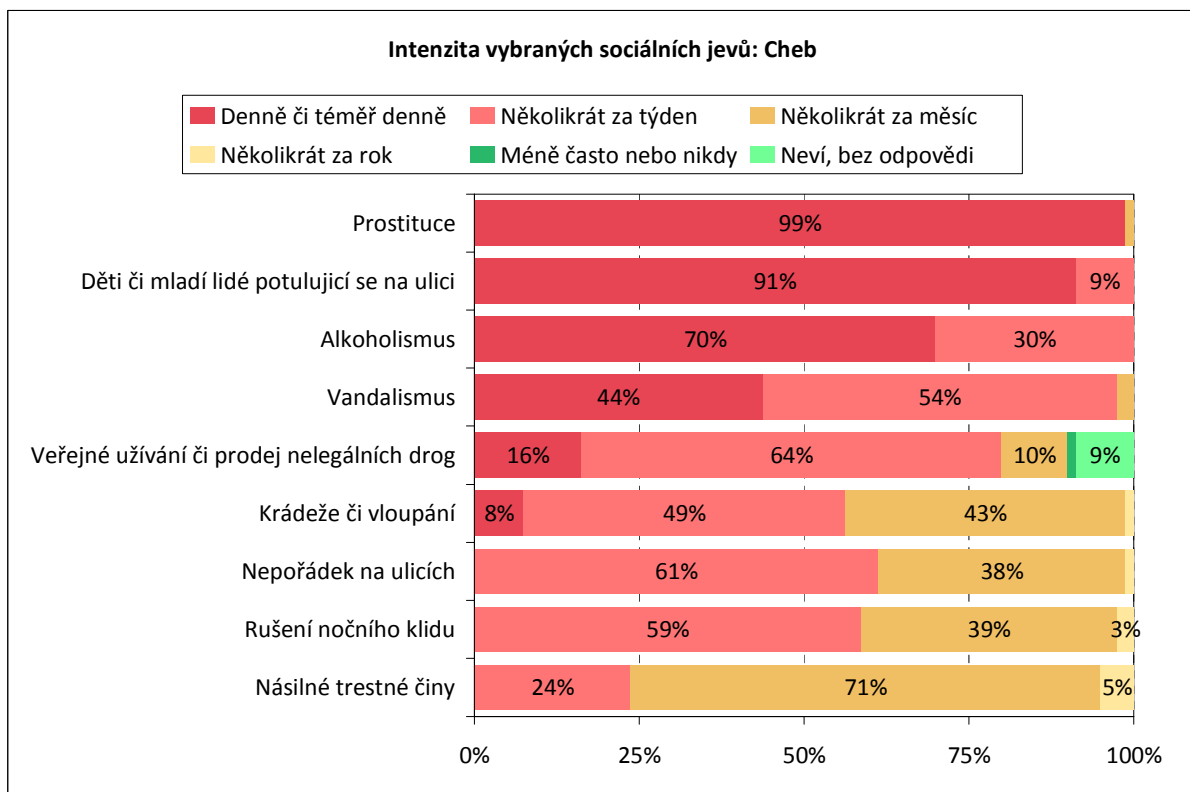
Při svém každodenním životě se obyvatelé Chebu v místě svého bydliště nejčastěji setkávají s následujícími negativními jevy: **prostituce** (99 procent ji vidá téměř denně), **děti či mladí lidé poflakuující se na ulici** (91 procent je svědkem problému téměř denně), **alkoholismus** (70 procent je jeho denním svědkem), **vandalismus** (44 procent respondentů je s ním konfrontováno téměř denně a 54 procent několikrát za týden) či **veřejné užívání či prodej nelegálních drog** (16 procent je mu svědkem téměř denně). **Soudě podle výpovědí dotázaných má Cheb nejvyšší incidenci těchto jevů ze všech zkoumaných lokalit.**

¹¹ Blíže viz Koncepce prevence kriminality 2008, Strategický plán rozvoje 2008, a terénní zápisky vzniklé během výzkumu.

Graf 7: Pět nejzávažnějších problémů

Graf 8: Intenzita vybraných jevů v sousedství

Existence romských lokalit je dotazovanými obyvateli vnímána jako prioritní oblast pro Cheb, jde dokonce o jedno z měst zařazených do výzkumu, kde problematičnost tohoto soužití pociťuje nejnaléhavěji nejvyšší počet lidí, což může být dáno i kontextem zkoumaných lokalit s relativně nižší nezaměstnaností i určitou lukrativitou města v kontextu celého regionu. Město Cheb například v roce 2008 a 2009 zvítězilo v soutěži Město pro byznys v rámci Karlovarského kraje jako město, které má nejvýhodnější podmínky pro podnikání. Podle poroty soutěže má město Cheb nejlépe rozvinuté podnikatelské prostředí, nejnižší ceny sledovaných položek a dobrou situaci na pracovním trhu.¹² V kontextu kraje byla například nadprůměrně hodnocena kapacita mateřských škol, věková struktura nezaměstnaných, konkurence na pracovním trhu, průměrný plat či napojení na silniční a dálniční síť.

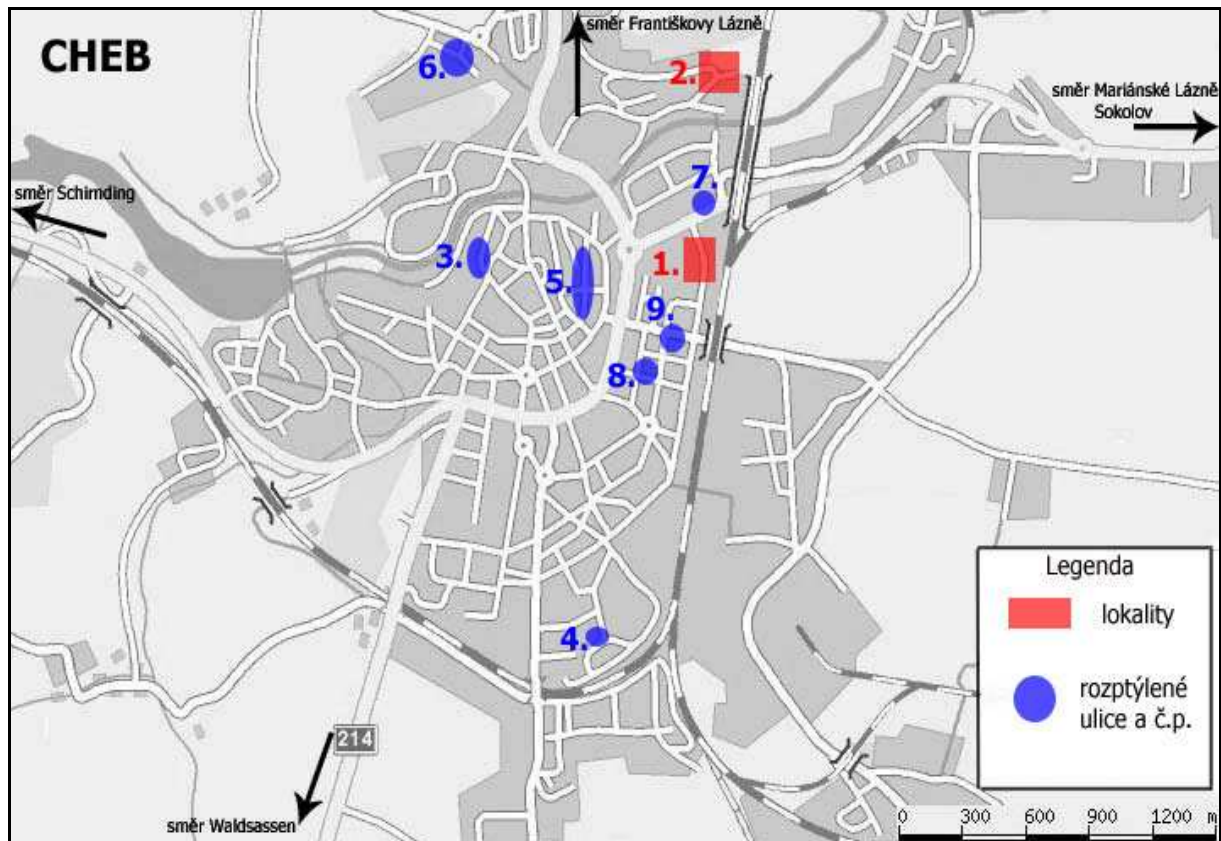
4. Přehled sociálně vyloučených lokalit

V Chebu žijí Romové převážně rozptýleně po celém městě, v centru i na okraji. O romské sociálně vyloučené lokalitě lze mluvit v případě osob žijících v několika bytových domech v ulici Wolkerova. Sociálně vyloučení žijí i na mnoha jiných místech ve městě. Za vyloučenou lokalitu byla v minulosti považována část ulice K Nemocnici. V současnosti existují odůvodněné obavy, že ke vzniku nové vyloučené lokality může dojít v části sídliště Zlatý Vrch.

Sociálně vyloučení obyvatelé žijí dále rozptýleně i v jiných částech města. Jde o jednotlivé domácnosti nebo o bytové domy. Sociálně vyloučení žijí v centru města i ve větší vzdálenosti od něj, jejich bydliště se obvykle neodlišuje od okolí. Že zde žijí sociálně vyloučení, většinou z ulice není snadné poznat. Sociálně vyloučení žijí v městských i privatizovaných bytech a často se stěhují v rámci města, regionu i celé ČR.

¹² http://www.mestoprobyznys.cz/karlovarsky_kraj/

Mapka 1: Sociálně vyloučené lokality v Chebu

Legenda: Lokality:

1. Wolkerova 20 – 28
2. Sídliště Zlatý Vrch

Rozptýlené sociálně vyloučené domácnosti:

3. Růžový kopeček
4. U Stadionu
5. Komenského
6. Tyršova
7. Pražská
8. Dukelská
9. Pivovarská

Sociálně vyloučené lokality očima obyvatel

Podle průměru odhadů dotázaných žije v Chebu přibližně 4300 Romek a Romů; takřka dvě třetiny obyvatel města s nimi přichází do kontaktu pouze vizuálně. **V průměru tedy lidé počet Romů téměř dvojnásobně nadsazují (podle expertních odhadů je to 2500 – viz výše). Podle odhadu romské poradkyně je z nich přibližně 800 bezproblémových (zhruba jedna třetina), kdy není třeba spolupráce se sociálním odborem.**

Subjektivní stanovení počtu „bezproblémových romských rodin“ samotnými je pochopitelně nižší než u romské poradkyně. Obyvatelé vycházejí z omezených informací a převážně se k nim dostávají informace kritické k soužití s touto menšinou. Více než polovina z dotázaných se domnívá, že za slušné lze označit maximálně dvě procenta chebských Romů, 22,5 procenta uvedlo pětiprocentní podíl slušných rodin a 18,8 procenta desetiprocentní. V průměru lidé uvedli, že v Chebu může žít přes čtyři procenta slušných romských rodin. **Lidé v Chebu tak o Romech přemýšlejí kritičtěji než v jiných zkoumaných městech**, což souvisí i s faktem jejich zvýšeného vnímání existence romských ghatt jako naléhavého problému.

Téměř čtvrtina respondentů (22,4 procenta) uvedla, že žádné Romy nezná, 37,6 procenta je zná od vidění, ale nezdraví se s nimi. Třetina obyvatel zná a zdraví se s nimi a 4,2 procenta má mezi Romy své přátele.

Jako místo, kterému je lepší se vyhnout, uvedli téměř všichni dotázaní (97,2 procenta) **Wolkerovu ulici**, 41,3 procenta dále uvedlo **Kasární náměstí**, které se nachází v blízkosti centra, 40 procent **Evropskou ulici, rušnou ulici obkružující střed města z východu**, a 17,7 procenta s nepříjemným pocitem vchází do **Karlovy ulice**, která je rovnoběžná s ulicí Wolkerovou (mezi nimi vede ještě Žižkova ulice).

Naše data potvrzují i data z dotazníkového šetření v rámci aktivit Policie ČR mezi dětmi základních škol, ze kterého vyplynulo, že děti se obávají obdobných míst a osob jako rodiče – především Wolkerovy ulice. Děti na základních školách se během dne setkaly se slovním napadáním ze strany bezdomovců a Romů, o kriminálních činech ve městě vědí většinou z doslechu.

Lokalita Wolkerova

Lokalita se nachází v blízkosti železniční trati **necelý kilometr od vlakového a autobusového nádraží**. Pět chátrajících bytových domů je obklopeno částečně fungujícími průmyslovými objekty, přes ulici se nachází sběrna surovin. **Domy jsou evidentně ve špatném technickém stavu, mnoho oken má vymlácená skla či chybějící rámy, vstupní dveře většinou chybí, omítka opadává**. Před domy parkuje jen několik aut. V těsné blízkosti se nachází bar a prodejna nábytku. Na dvorcích orientovaných k železnici najdeme kotce se psy, staré rozpadlé boudy, válející se odpadky a nákupní vozíky. Wolkerova ulice má pověst hlučného, špinavého a nebezpečného místa, domova romských uživatelů drog, prostitutek, neplatičů a osob zapojených do kriminální činnosti.

Blok domů v minulosti sloužil jako podnikové bydlení pro zaměstnance protilehlé továrny na bicykly Eska, která svou výrobu v 90. letech ukončila, a dnes zde sídlí firma věnující se výkupu a zpracování kovového odpadu. Část obyvatel pracovala také v sousedním Masokombinátu. **Soukromý majitel koupil domy v roce 1994.** V té době tam žilo jen minimum Romů, dvě vietnamské rodiny a několik lidí původem z Rumunska, ostatní byli příslušníky majority. Přestože pamětníci dokládají, že již zhruba od 50. let se do rekonstrukce domů výrazněji neinvestovalo, bydlení považovali původní obyvatelé za příjemné a vyhovující. Počet obyvatel v této lokalitě se ještě v roce 2006 pohyboval okolo 450 osob, z čehož zhruba polovinu tvořily děti.¹³ Odhadem čtvrtina z těchto dětí se však nacházela v ústavní péči¹⁴.

V současnosti jsou domy vyloučené lokality obydleny zhruba jen z poloviny; žijí zde převážně Romové, zhruba 30 rodin (celkem přes 200 osob). Majitel do nemovitosti postupně přestal investovat. Pro neplacení poplatků za spotřebu vody vodohospodářská společnost zastavila její dodávky.

Sociální práci v rodinách zde hodnotí sociální pracovnice jako obtížnější než v rodinách žijících mimo lokalitu. Klienti se zde navzájem utvrzují v postojích hodnocených pracovníci jako nežádoucí, sami nevyvíjí úsilí o změnu, přestože jim hrozí odebrání dítěte z rodiny. Zde žijících sociálně vyloučených osob se ve zvýšené míře týká invalidita či chybějící pracovní kvalifikace. Wolkerova ulice je také výrazně stigmatizujícím faktorem. „Sousedův syn sháněl práci v Tesco. Nejdřív o něj projevíli zájem, ale poté, co zjistili, že bydlí ve Wolkerově ulici, řekli, že je místo obsazeno, přestože není Rom a ani tak nevypadá,“ uvedla jedna z dotazovaných obyvatelek ulice.

Obyvatelka ulice Wolkerovy

Do Wolkerovy ulice přišla v 18 letech, pochází ze slovenské vesnice. Pracovala ve firmě Eska, vyráběla šlapky na kola. Žije v bytě s druhem - Romem, první manželství s neromem nevyšlo. Druh pracuje na stavbě, syn a vnuci jsou zedníci, práci mají, žijí mimo Cheb. Příležitostně pomáhají s nákupem a donáškou pitné vody. Ona k nim jít bydlet nechce - nechtěli by od nich peníze a ona u nich nechce bydlet zdarma, navíc vlastní několik psů, které chová za domem v boudách, a to se do bytu nehodí. Jinde v Matuškových nemovitostech (na Kamenné ulici) bydlet nechce a dražší nájem by stejně nezvládla zaplatit - teď platí 1800 Kč a služby. Má regulované nájemné a dekret, dohromady platí 4-5 000 Kč. Podle svých slov vždy služby řádně platila a domnívá se, že platila i část dluhu za

¹³ Zdroj: Podklady Ria, GAC 2006, KPSS 2006.

¹⁴ Zdroj: Podklady Ria, info MěÚ.

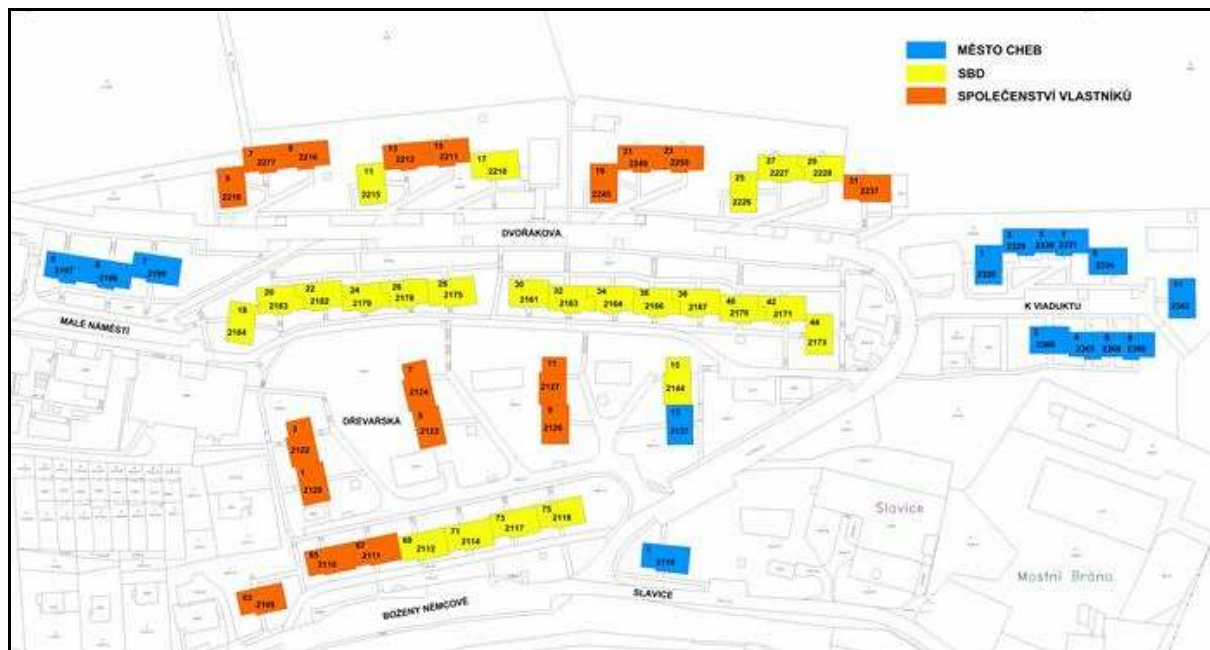
ostatní neplatiče, což měly být cca tři již vystěhované rodiny. Jednou měl vzniknout nedoplatek 5 000 Kč a z důvodu penále museli zaplatit 22 000 Kč, druh měl obstaven plat. Platící domácnosti v domě jsou tři, bezproblémoví starousedlíci z domu, kteří také pracovali v Esce. Ostatní platí jen někdy. Další starousedlice bydlí v jiném domě ve Wolkerově, ostatní odešli pryč.

Lokalita Zlatý Vrch

Panelové sídliště Zlatý Vrch se nachází ve svahu nad řekou Ohří, mezi železnicí a silnicí. Vymezeno je ulicemi Dvořákova, Malé náměstí, Slavice, Boženy Němcové (od č.p. 49), Dřevařská, K Viaduktu, U Hilárie, Na Hrázi. Vizualně se lokalita neodlišuje od běžných sídlišť. Domy pocházejí z konce 80. let, většina bytů byla zprivatizována. Město zde vlastní okolo 200 bytů z celkového počtu přesahujícího 1 300. Romové zde žijí zhruba v 60 bytech. Nedostavěné domy v ulici K Viaduktu město odkoupilo a za pomoci získané dotace v druhé polovině 90. let dostavělo s podmínkou, že se po dobu 20 let nebudou byty privatizovat. Tyto byty také nelze pronajímat na základě výběrového řízení, ale jsou přidělovány na základě účasti v pořadníku; maximální výše nájemného těchto malometrážních bytů je omezená. **V blízké době má dojít k revitalizaci tohoto sídliště v rámci projektu Integrovaného plánu rozvoje města** (viz dále). V některých místech Zlatého Vrchu tvoří až čtvrtinu obyvatel domů Vietnamci, kteří koupili privatizované byty.¹⁵

Mapka 2: Přehled vlastníků bytových domů na sídlišti Zlatý vrch

¹⁵ *Prostorové koncentrace imigrantů: Segregace v České republice 5*. Deník veřejné správy, 2008.

Zdroj: Integrovaný plán rozvoje města

Oblast ulice K Viaduktu působí o něco zanedbanějším dojmem než ostatní oblasti na Zlatém Vrchu, přesto však vzhled nemusí naznačovat sociální vyloučení. Z občanské vybavenosti se zde nachází mateřská i základní škola, dům s pečovatelskou službou, pošta¹⁶, prodejny potravin i restaurační zařízení. Také zde najdeme herny a bary.

Přestože se část obyvatel Chebu domnívá, že město stěhuje na Zlatý Vrch Romy cíleně, Romové zde často našli bydlení sami, stávají se nájemci bytů soukromých vlastníků. **V rámci celého Zlatého Vrchu žije podle odhadů městských terénních pracovníků okolo 60 romských rodin, z nichž některé se přistěhovaly z Wolkerovy ulice. Stěhování Romů do této oblasti pozvolna pokračuje.** Podle poznatků a zkušeností odboru sociálních věcí a zdravotnictví lze 29 procent z těchto rodin pokládat za plně integrované – dospělé osoby jsou zaměstnány a děti nejsou vedeny v péči OSPOD. Zbývající 71 procent patří k rodinám ohroženým sociálním vyloučením – od drobnějších problémů po závažnější nedostatky (závislost na sociálních dávkách, nízká vzdělanost, zadluženost apod.).¹⁷

Údajně častým případem je na sídlišti ze strany romských rodin narušování domovního klidu a pořádku vlivem velkého množství osob v jednom bytě. Osoby přicházejí jak z výše zmíněné lokality ve Wolkerově ulici, tak z jiných částí republiky. Počet těchto osob v domech

¹⁶ Objekt je v současné době, prázdný, zavřený, nevyužívaný. Česká pošta ještě nerozhodla, jak s budovou naloží. Možnost pronájmu a případné využití budovy pro jiné účely, například komunitní centrum, zatím nepřichází v úvahu. Česká pošta objekt zatím nemůže prodat ani pronajmout.

¹⁷ Dokument IPRM – Zlatý vrch.

v současné době vzrůstá, jelikož ve Wolkerově ulici byla pro dluhy zastavena dodávka vody. Lidé z Wolkerovy ulice se chodí pravidelně koupat a brát si vodu k rodinným příslušníkům na Zlatém vrchu.¹⁸ Podle údajů Policie ČR a Městské policie Cheb došlo v polovině roku 2009 k vzrůstu počtu trestných činů a přestupků o 50 procent, obyvatelé si stěžují především na hluk ve večerních hodinách, kdy se zde schází mládež i početné romské rodiny. Kromě zvýšeného hluku v oblasti zaznamenaly policejní hlídky také znečišťování veřejného prostranství a poškozování venkovního pláště budov. Na odboru sociálních věcí a zdravotnictví se jedná se o zřízení komunitního centra a o nutnosti posílení terénní práce.

V poslední době získaly na Zlatém Vrchu bydlení čtyři romské rodiny pocházející z bytového domu ve vlastnictví města v ulici Železničářů, jenž byl v havarijním stavu. Bezprostředně po nastěhování do nového bydlení začaly vznikat konflikty mezi původními a novými obyvateli domu. Původní obyvatelé nechtějí mít Romy za sousedy a i část nově přistěhovaných Romů se sem stěhovat odmítala, nezajistili si však bydlení jinde. Sociální pracovnice se obává, že konflikty mohou narůstat.

5. Sociálně vyloučené lokality v politice města

Názory na vznik sociálně vyloučených lokalit se mezi aktéry v městě výrazně liší – v zásadě existují dva dominantní výklady. Jeden z nich dává vznik lokality ve Wolkerově ulici přímo do souvislosti s politikou města. Vznik sociálně vyloučených lokalit lze vidět **jako nezamýšlený důsledek v současnosti již několikrát novelizované vyhlášky města Chebu č. 565/1996, která zakazovala prostituci v ulicích Chebu kromě části Wolkerovy ulice.** Od té doby zde značně vzrostla kriminalita a téměř všichni původní obyvatelé se odstěhovali do jiných částí Chebu. Naopak se sem začaly stěhovat vyloučené romské rodiny např. z bývalé vyloučené lokality K Nemocnici a z jiných míst v Chebu či celé ČR. **Jiní informátoři uvedli, že v této oblasti lidé provozovali prostituci v 90. letech ještě před výše uvedenou vyhláškou.** Starousedlíci zhoršení podmínek pro bydlení spojují především s privatizací domu, s jeho nevhodným užíváním novými obyvateli a se způsobem účtování poplatků spojených s bydlením, jenž jim připadá nepřehledný.

Město Cheb se rozhodlo využít příležitosti a zpracovalo tzv. **integrováný plán rozvoje města,** zaměřený na zlepšení situace v problémových sídlištích, a to v zóně sídliště Zlatý vrch. Plán má tři specifické cíle: (1.) zvýšit atraktivitu a kvalitu veřejných prostranství,

¹⁸ Viz také Dokument IPRM – Zlatý vrch.

komunikací a zeleně, zlepšit kvalitu a dostupnost ploch pro volnočasové aktivity a zlepšit podmínky pro dopravu na Zlatém vrchu; (2.) zvýšit kvalitu bytových domů a zatraktivnit jejich vzhled v lokalitě Zlatý vrch a (3.) vytvořit stabilní sociální strukturu obyvatel se silným vztahem k dané lokalitě a ochotou podílet se na rozvoji Zlatého vrchu. V posledním navrhovaném cíli by se měly uskutečňovat projekty: (1.) zaměřené na zlepšení infrastruktury pro vzdělávání, sociální a zdravotní služby a pro volný čas obyvatel zóny Zlatý vrch a (2) neinvestiční projekty zaměřené na integraci specifických skupin jako jsou např. osoby nad 50 let věku, romská komunita, zdravotně handicapované osoby či vietnamská populace.

Město volilo mezi třemi kandidáty na zařazení do zóny pro integrovaný plán rozvoje města: (1.) Wolkerovou ulicí; (2.) sídlištěm Skalka a (3.) sídlištěm Zlatý vrch. Město konstatovalo, že řešení Wolkerovy ulice jakožto pilotního projektu je v současné době pro město Cheb nereálné.¹⁹ Postupně dochází k migraci obyvatel do jiných částí města (řada romských rodin se přesídlila do bytových domů na sídlišti Zlatý vrch – domy v ulici Dvořákova, K Viaduktu, Dřevařská, Slavice aj.). Sídliště Skalka patří k velmi žádané lokalitě. Domy na sídlišti jsou udržovány, řada z nich byla již zateplena včetně oprav střech a výměny, lodžii, balkonů a vchodových dveří. Ceny bytů v této lokalitě se pohybují nad průměrem cen bytů v Chebu. Zatímco na sídlišti Skalka probíhá vcelku intenzivní regenerace bytových domů, na sídlišti Zlatý vrch byly z celkového počtu 60 bytových domů regenerovány pouze čtyři. Kvalita veřejných prostranství není také příliš vysoká. Třetím problémem, se kterým se sídliště v posledních letech potýká, jsou určité změny sociální struktury obyvatel – nepříznivý demografický vývoj a migrace vietnamských²⁰ a romských rodin do sídliště.

Město hledá možnosti využití bývalého kulturního domu na sídlišti. Jednou z možností je přestavba budovy na kontaktní místo pro sociálně potřebné a poskytnutí podmínek pro rozvoj různých zájmových aktivit nejen pro děti, ale i rodiče na mateřské, seniory a jiné skupiny obyvatel.²¹

¹⁹ Na druhou stranu se soukromý vlastník domů účastní schůzek lokálního partnerství.

²⁰ Vietnamská komunita se hlavně díky svému podezření z nelegálních ekonomických aktivit zařadila k atributům, které jsou v lokalitě Zlatý vrch i v celém městě Chebu vnímány jako problémové (viz Dokument IPRM – Zlatý vrch).

²¹ Simeonová V. (2009): Budou se v bývalém kulturním domě scházet sociálně potřební?. Chebský deník (10. října 2009)

6. Bydlení

Celkový stav domovního a bytového fondu byl ve městě Chebu naposledy plošně mapován při Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001. Tehdy zde existovalo 2 487 trvale obydlených domů, z nichž zhruba polovinu tvořily rodinné domy a polovinu domy bytové. Celkem 86 procent bytů se nacházelo v bytových domech, což odpovídá městskému typu zástavby. Nejvíce domů bylo postaveno v letech 1946 až 1980 (téměř 30 procent), jedna pětina domů byla v době Sčítání lidu, domů a bytů mladší. **Co se týká vlastnické struktury domů, bylo podle údajů ze Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001 v Chebu celkem 12 543 bytů, z toho 1 441 ve vlastních domech, 2 910 v osobním vlastnictví, 6 648 nájemních a 844 v majetku bytových družstev.** Mezi lety 2001 až 2008 bylo v územním obvodu obce s rozšířenou působností Cheb dokončeno 600 nových bytů.

Tabulka 1: Struktura bytového fondu

Celkem obydlených domů	2 487
V soukromém vlastnictví	1460
Obecní, státní	484
Družstevní	56
Celkem obydlených bytů	12 543
Ve vlastním domě	1 441
V osobním vlastnictví	2 910
Nájemní	6 648
Družstevní	844

Zdroj: Sčítání lidu, domů a bytů 2001

Město Cheb patří mezi deset nejlevnějších měst v ČR. Tato skutečnost vede k tomu, že ceny bytů i tržního nájemného se pohybují pod průměrem republiky. Tržní nájemné za standardní byt²² se pohybuje kolem 5000 korun.

Bydlení v městských bytech

Většina původně 7 000 městských bytů je v současnosti již privatizovaná, město vlastní zhruba 1 700 bytů a jejich privatizace nadále probíhá. Jak již bylo uvedeno, žádné z nich nejsou v lokalitě ve Wolkerově ulici. Město vlastní zhruba 200 bytů na sídlišti Zlatý vrch. **Sociálně vyloučených Romů se týká bydlení v městských bytech zejména v lokalitě Zlatý Vrch, zvláště v jeho východní části (viz mapky výše).**

V současnosti se o výstavbě nového bydlení neuvažuje. Stávající městské bydlení je vnímáno vedením města jako předmět vyžadující opakované investování, aniž by z něj poté plynuly přímé finanční výnosy. Z celkového počtu bytů vlastněných městech tvoří **451 byty**

²² Družstevní i osobní vlastnictví, byt patřící do I. kategorie, podlahová plocha 68 m² a opotřebení přibližně 40 procent.

se **smluvním nájemným a 1206 byty s regulovaným nájemným**. Regulované nájemné v bytech ve vlastnictví města Chebu činí od 1. ledna 2010 42,14 korun na m² ve standardních bytech (zvýšilo se z 29,67 korun) a 37,92 korun na m² v bytech se sníženou kvalitou (před zdražením činilo 25,52 korun).

Na vývoj počtu bytů ve vlastnictví města a strukturu jejich obyvatel lze zaznamenat v rámci městského úřadu dva odlišné názory. Podle prvního všichni „běžní“ obyvatelé byty odkoupili a většina z těch zbylých jsou jen ti „problémoví“. Podle druhého názoru bydlení v městských bytech jako „sociální bydlení“ nefunguje, protože sociálně vyloučení v těchto bytech nežijí, spíše např. právníci a lékaři. Bydlení v městském bytě je možné nabýt výběrovým řízením na uzavření nájemní smlouvy nebo zařazením do pořadníku o pronájem „sociálního“ bytu. Kromě těchto bytů město vlastní ještě kategorie bytů služebních a bytů v obecním zájmu. O získání nájemní smlouvy v městských bytech je velký zájem, počet sociálních bytů je některými považován za zásadním způsobem nedostatečný.²³

Sociální byty jsou k dispozici pro osoby trvale bydlící v Chebu, jejichž příjem nepřesahuje u jednotlivce nebo rodiny 1,6 násobku životního minima. Jednou z dalších podmínek je, že žadatel není dlužníkem vůči městu Cheb, ani nedostal výpověď z bytu z důvodu neplacení nájemného nebo porušování dobrých mravů v domě a nebydlel bez písemného souhlasu pronajímatele. **U pronájmu bytu ve výběrovém řízení je vybrán navrhovatel s nejvyšší nabídkou nájemného.** Ale ani tento navrhovatel nemá být dlužníkem vůči městu a v minulosti neměl dostat soudní výpověď z důvodu hrubého porušování nájemní smlouvy. Smlouvy na pronájmy bytů pronajímaných z pořadníku i ve výběrovém řízení se uzavírají na jeden rok a jsou opakovaně prodlužovány, pokud nedochází k porušování smlouvy.

Sociálně vyloučení Romové se účastní obou způsobů získávání bydlení. Přestože si někteří obyvatelé s nízkým příjmem stěžují na nemožnost získat bydlení výběrovým řízením, protože je vždy někdo přeplatí, v několika případech se i u sociálně vyloučených podařilo tímto způsobem bydlení s podporou sociální pracovníce získat. Spíše než nabídkou vysoké ceny za nájem ale uspěli z důvodu malého zájmu o uvedený byt, který dalším zájemcům nevyhovoval.

Vedle bytů město vlastní i ubytovnu pro matky s dětmi, kde mohou ženy pobývat do doby, než si samy zajistí jiné bydlení. Dále vlastní **ubytovnu pro účely zajišťování**

²³ Komunitní plán rozvoje sociálních služeb města Chebu na období 2006 – 2009, I. verze.

náhradního ubytování na základě rozsudku soudu o výpovědi z bytu ve vlastnictví města s právem na zajištění náhradního ubytování, případně i pro další zájemce podle možností. Zájem o ubytování je veliký, potvrzuje to jen, že schází institut sociálního bydlení. Rozhodování o přidělení této ubytovny je v kompetenci bytové komise a následně rady města. Podle přijatých zásad nesmí být žadatel dlužníkem města. Ve městě existuje i několik soukromých ubytoven, azylové bydlení a noclehárnu provozovaná Diecézní Charitou Plzeň.

Bydlení provozované Diecézní charitou Plzeň

Oproti ubytovacím možnostem města a soukromých osob nabízí další možnost ubytování noclehárna Betlém a azylové bydlení provozované Diecézní charitou. Noclehárna i azyl sídlí mimo centrum města ve zchátralém objektu bývalých kasáren. Tyto služby využívají často osoby bez rodinného zázemí, trpící závislostmi či prostitutky. V poslední době se objevují i osoby, na něž dolehla exekuce. Podle odhadů pracovníků charity se jejich počet pravděpodobně bude zvyšovat. V letním období nebývají všechna lůžka naplněna. Zvýšený zájem o ubytovací služby nastává především v zimě, kdy se opakovaně objevila i situace nedostatku volných lůžek.

Noclehárna byla zřízena v roce 2004 jako reakce na skutečnost, že během zimního období umrzlo v Chebu několik bezdomovců. V současnosti noclehárna nabízí 11 lůžek pro muže a 6 pro ženy. Noclehárnu někteří využívají pouze jednorázově za poplatek 40 korun a často nevyhledávají jinou službu než přespání.

Azylové bydlení funguje od roku 2009 a v průběhu prvních tří čtvrtin roku zde bylo ubytováno 25 osob. Zavádění této služby mělo hladký průběh. Klienti prošli pečlivým výběrem a byli též podrobeni přípravě. Lidé zde jsou i zaměstnaní. Cena za noc činí 90 korun. Existuje zde povinnost přijmout 15 nových klientů za rok. Zhruba stejný počet jich službu opouští a odchází do ubytoven. V azylovém domě získají klienti smlouvu na 1 rok s možností prodloužení.

Jako obtížné se ukázalo ubytovat skupinu mladších, drogově závislých Romů, kteří se nechtěli přizpůsobit pravidlům (např. mytí WC), a z důvodu porušování ubytovacího řádu byli vyloučeni; tlak skupiny zde byl příliš velký. Obvykle mezi klienty Romy a ne-Romy nebývá rozdíl, Romů je mezi klienty zhruba 10 procent. V současnosti převyšuje poptávka kapacitu lůžek pro ženy a bylo by vhodné službu rozšířit.

Organizace získala od města za symbolickou cenu do dlouhodobého pronájmu objekt Union vily s podmínkou, že zajistí rekonstrukci objektu a rozběhne v něm provoz noclehárny pro 15 osob, azylového bydlení pro 18 osob, tři garsonky pro samostatné bydlení a jeden krizový pokoj pro matku s dětmi na sedm dní.

Bydlení v lokalitě Wolkerova

Romové ve Wolkerově ulici žijí v bytových domech soukromého majitele, jež vlastní i další nemovitosti v regionu. **Tržní nájem zde činí okolo 5000 až 6 000 korun, v některých domácnostech se souhrnná cena za nájem a další poplatky týkající se bydlení pohybuje okolo 10 000 až 12 000 korun, jen minimum osob má regulovaný nájem.** Původně se jednalo o byty IV. kategorie o velikostech 1+1 až 3+1.

Obyvatelé domů ve Wolkerově ulici se v průběhu posledních 20 let značně proměnili. Z důvodu stěhování připadlo na jeden byt od privatizace nemovitosti v roce 1994 až deset domácností, některé zde pobývaly pouze několik měsíců. Od druhé poloviny 90. let zde fungovaly ve větší míře herny, v ulici se koncentrovala prostituce. Původní obyvatelé si stěžovali na nárůst hluku, nečistoty, počtu uživatelů drog a související kriminality, což mnohé osoby přimělo ke změně bydliště. Postupně začala nabídka dostupných městských i soukromých bytů klesat za současného růstu nájmu a služeb, bydlení ve Wolkerově ulici se stává pro mnohé jedinou reálnou možností, jak získat v regionu bydlení. Stěhování Romů do Wolkerovy ulice nebylo cíleně řízeno vedením města.

Mnohé osoby užívaly byty i domovní prostory takovým způsobem, jež vedlo k ničení vybavení. Část bytů se majitel rozhodl rekonstruovat, po krátkém čase však byly zrekonstruované byty opět zničené. Osoby neschopné platit služby spojené s bydlením si zajišťovaly teplo za pomoci topení pevnými palivy, na něž někteří neváhaly využít okenní rámy, trámy na střeše, parkety. Kovové předměty posloužily jako zdroj financí. Starousedlíci mluví i o krádežích věcí a jejich ničení ve společných prostorách domu, o vyhazování odpadků z oken a před dveře bytu, o rozšíření hlodavců v ulici.

Přestože v mnoha bytech chybí to nejzákladnější vybavení, např. včetně oken, stále se najdou zájemci, kteří o takovéto prakticky neobyvatelné byty projevují zájem. Těmto zájemcům se nedaří najít bydlení jinde, jsou zadlužení, a proto opouštějí původní bydliště. Chybějící vybavení nahrazují například improvizovanými kamny, instalací igelitů či koberců do oken. Velká část nemovitosti v současné době zůstává neobydlená. Majitel pozoroval mobilitu obyvatel i v rámci celého bloku domů, například obyvatel zaregistroval kvalitnější

uvolněný byt v sousedství, přistoupil na vyšší nájem a po dohodě s majitelem splatil současný dluh.

Určitý velmi malý počet osob má finanční či rodinné možnosti získat bydlení jinde, přesto se však v dohledné době nehodlají stěhovat. Mezi důvody pro to zůstat ve Wolkerově ulici se objevila nechuť bydlet v menším bytě či platit vyšší cenu za nájemné, nemožnost stěhovat se do jiného bytu se psy či nechuť přistoupit na nabídku bydlení u příbuzných. Jednalo se o osoby, které žijí ve Wolkerově ulici již desítky let. Současnou situaci technického stavu domu, odpojeného vodovodu i konfliktního sousedství považují sice za značně nepříjemnou, avšak doufají v budoucí zlepšení situace.

Bydlení ve Wolkerově ulici v příbězích obyvatel

Podle respondentky byla Wolkerova ulice dobré bydlení, s udržovanými zahrádkami, květinami a zeleninou, chovali se zde husy, kachny a poštovní holubi. Vysazovala i stromy. V pátek se uklízelo. Poté, co se do Wolkerovy začali stěhovat „špatní“ Romové z lokality U nemocnice, to šlo dolů. Dvě paní z domu šly do domova důchodců, jiná rodina do drahého bydlení ke Giňovcům – Romové vlastníci bytový dům u Růžového Kopečku (nedaleko centra). Ona proti tomuto stěhování Romů do Wolkerovy protestovala na městě. Myslí si, že kvůli Romům se slušní lidé stěhovali pryč. „Tito „mladí“ vše zničí - záclonka na WC, parapety oken, přitloukla si truhlík s květinami – vše zmizelo.. Dělalí hluk v noci, rozbíjejí okna, fetují, přes den spí, o děti se nestarají, odpadky a použité pleny hází na chodbu, až tam běhají potkani, vysedávají v létě na ulici jako degeši, dělají si děti. Kdo je živí? Bílý huby,“ postěžovala si v rozhovoru. Opalují na dvoře kabely, přes léto se nestarají a v zimě rozeberou dřevo z domu na topení, rozřezali i trámy. V bytě je lidí kolem deseti lidí, ale přihlášení jsou jen dva. „Vždy, když má někdo z úřadu přijít a lidé o tom ví dopředu, zvednou se a uklidí, ale jinak nic dělají,“ popisovala dále.. Respondentka se je snaží nabádat k čistotě, ale sousedé jí kvůli tomu sprostě nadávají, napadají ji a říkají, že je gádžovka. Naposledy se do domu přistěhovali maďarští Romové z ulice Prokopa Holého, kteří jsou podle respondentky špatní - bratr pobodal bratra -, ale jsou čistí.

Vlastník domů v ulici opravil dva domy, číslo 28 a vedlejší dům. Respondentka mu říkala, že to nemá dělat, že to místní obyvatele rozbijí. Údajně již zničili stupačky i plastová okna. Když se pak v domě, kde bydlí respondentka, ucpal odpad, majitel domu řekl, že to opraví, až mu to zaplatí. Nezaplatili, pod umyvadlem měli postavený kýbl a vynášeli jej, pak soused namontoval trubky a odvedl odpad do záchoda. Obyvatelé nemají vlastní vodoměr, poplatky za vodu se rozpočítávaly na celý dům. V minulosti problémy s dluhy za vodu Matušek řešil tak, že nainstaloval spouštěč, podle kterého voda tekla jen např. hodinu a půl večer. Respondentka prý nic nedluží, ale není jí to nic platné. Sousedovi prý musí platit zálohy za vodu, i když už voda neteče. Soused usiloval o zavedení vodoměru pro vlastní domácnost i na vlastní náklady, ale nedostal od majitele souhlas. Proto chodí pro vodu na zalití WC do řeky. Respondentka bere na zalití záchodu dešťovou vodu z venkovního sudu. Jiní používají WC nasucho, je to v domě cítit. Další sousedka používá pravidelně WC v Kauflandu. Tesco a Kaufland měly kohoutky s vodou, kam obyvatelé chodili pro vodu, už jsou ale zrušené. Všichni svorně nadávají na majitele domů i na město. I práci sociálky a hygieny považují za nedostatečnou. Kvůli netekoucí vodě se chystají se napsat do televize.

Problémy s neplatičstvem a zadlužení

Výraznou bariéru pro osoby žijící v sociálním vyloučení je stejně jako v řadě dalších zkoumaných míst existence podmínky bezdlužnosti. Ke konci března 2009 činila hodnota všech evidovaných pohledávek vůči městu téměř 161 mil. korun (z toho je 85,1 milionu korun již po splatnosti) - např. dluhy za nájemné a služby spojené s užíváním bytů a nebytových prostor činily 54,6 milionu korun, poplatek za likvidaci komunálního odpadu 9,3 milionu korun a dluhy za pokuty z dopravních přestupků 3,9 milionu korun. Dluhy vznikají z důvodu neplacení v průběhu roku i po vyúčtování nedoplateků, kdy domácnost není schopna nárazově zaplatit vysokou částku za nedoplatky. Osoby neschopné platit nejčastěji vynechávají platbu elektřiny, až poté nájemného.

„Město se snaží dluhy za nájemné a související služby nejen vymoci, ale usiluje také o vystěhování problémových nájemníků z městských bytů. Důvodem pro vystěhování jsou nejčastěji dluhy, ale může to být také hrubé porušování nájemní smlouvy - pronajímání bytu bez souhlasu majitele, neužívání bytu, porušování dobrých mravů aj. Než nájemce dostane pravomocnou výpověď z bytu z důvodu neplacení nájemného a záloh na služby, popř. dalších povinných plateb, je opakovaně vyzýván k nápravě - jednak Tereou, dále naším majetkoprávním a následně právním oddělením města. Má ale také možnost požádat městské radní o zastavení výpovědi. Jestliže je pak výpověď z nájmu tzv. definitivní, měl by nájemce na své náklady byt vyklidit a předat správci,“ uvedl místostarosta Miroslav Plevný.²⁴

Zhruba polovina dlužníků využívá možnosti splátkových kalendářů. V současné době jde zhruba o 340 splátkových kalendářů. **Při platbě nájemného také dochází k využívání institutu zvláštního příjemce. V městských bytech dojde v průběhu tři čtvrtě roku zhruba ke třiceti případům výpovědi z nájmu z důvodu neplacení nájemného či služeb. V roce 2008 bylo exekučně vystěhováno 16 bytů.** Pokud má osoba po výpovědi z nájmu nárok na přístřeší, dostane zaplacenou jednu noc v hotelu.

V roce 2001 město nárazově nabízelo při zaplacení dluhů na bydlení odpuštění poplatků z prodlení z dluhů za užívání bytů, tuto možnost však využilo méně osob, než se očekávalo.²⁵ Z více než čtrnáctimilionového dluhu uživatelů městských bytů na nájemném a službách bylo tehdy občany zaplaceno pouze 315 tisíc korun. Na základě zaplacení těchto původních dluhů jim byly následně odpuštěny poplatky z prodlení ve výši skoro 850 tisíc korun. Osoby

²⁴ http://www.mestocheb.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=5091&id=926210&query=dluhy

²⁵ http://www.mestocheb.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=5091&id=19516&p1=1921.

zadlužené u města či v minulosti porušující nájemní smlouvu mají minimální šanci na získání bydlení u města, proto shánějí bydlení u soukromých společností či osob.

Obdobně i obyvatelé Wolkerovy ulice až na výjimky hradí nájemníci poplatky značně nepravidelně. Podle současného majitele nikdy v minulosti nebyl objem dluhů a neplaticích domácností tak velký jako v současnosti. **Celkový dluh za nájem, služby a penále odhaduje soukromý majitel na 20 milionů, z toho dluh za vodné a stočné tvoří zhruba jednu pětinu.** Výše dluhů na nájemném se pohybuje v řádu 10 000 až 100 000 korun za domácnost (údaj za lokalitu Wolkerovy ulice). Dluhy vznikají i u obyvatel platících měsíční nájemné řádně v případě, že nárazové vyúčtování nedoplatek je příliš vysoké na to, aby ho domácnost zaplatila. Ohledně zadlužených domácností se majitel pokoušel zavádět různá opatření, jako např. měřiče a dávkovače vody, ale tato zařízení byla obyvateli ničena.

Když poprvé došlo k odpojení vody, obyvatelé byli zásobováni cisternou. Po intervenci odboru sociálních věcí a zdravotnictví byly na nějaký čas dodávky vody obnoveny. Zadluženost obyvatel řešil majitel s obyvateli osobně i za pomoci městských terénních pracovníků. Institut zvláštního příjemce situaci nevyřešil. V případě, že se obyvatel dostal do finanční tísně, zažádal o jeho zrušení. Neustálá práce s lidmi s úsilím o včasné placení účtů majitele a sociálních pracovníků byla značně časově náročná a po nějakém čase se začala míjet účinkem. Na případu Wolkerovy ulice, kdy byla voda z důvodu celkového dluhu odpojena celému domu nehledě na to, kdo řádně platil a kdo ne, je vidět, že na zadlužené doplácí i nezadlužení.

Na straně zadlužených se objevovaly různé strategie vypořádávání se s danou situací, jako např. přepisování měřičů na další osoby v rodině, napojování se na elektřinu u sousedů nebo ve společných prostorách domu či stěhování osob do jednoho bytu za účelem zvýšení příjmu. Nedostatečným promyšlením těchto situací se ale okruh zadlužených spíše rozšířil, protože osoby ochotné sdílet elektřinu se sousedy neodhadly výši vzrůstu spotřeby a již nebyly schopny tuto částku (např. 10 000 korun za odběr elektřiny) pravidelně platit. Situaci s netekoucí vodou v domě obyvatelé řeší tak, že si donášejí vodu z řeky, ze zaměstnání, z benzinových pump a okolních hypermarketů.

Vedle bydlení dále vznikají dluhy u telefonních operátorů, u nebankovních společností typu Home Credit i u soukromých osob. Výše půjčky jedné rodiny v období Vánoc může dosahovat až 50 000 korun, kdy osoby již nemají schopnost tyto půjčky splácet, přesto na půjčku přistoupí.

Dochází k situacím, kdy zadlužená osoba přesouvá vlastní obtíže se splácením na své příbuzné či sousedy například při požadavcích o připojení se k elektřině, o poskytnutí vody, či o přepsání měřiče spotřeby na ještě nezadluženou osobu. Tím se okruh zadlužených osob rozšiřuje. Zadlužení se také z důvodu vypovězení nájemní smlouvy či exekuce stěhují k dosud nezadluženým příbuzným. Zadlužené osoby se z důvodu hrozící exekuce často stěhují, aniž by oznamovaly změnu svého bydliště. Podle sociální pracovníce „utíkají před obávkami s modrými pruhy“. Pro zadlužené je obtížné získat bydlení, v několika případech však našli ubytování u soukromého majitele.

Lichva není podle poznatků Policie ČR v Chebu příliš rozšířená ani organizovaná. Ve vyloučené lokalitě existuje jedna osoba, která půjčuje svým příbuzným na vysoký úrok, půjčená částka se pohybuje např. okolo 1 000 korun. Informace v podobě náznaku podávali informátoři ohledně propojenosti sociálně vyloučených osob závislých na drogách, případně věnujících se prostituci, a několika Vietnamců. Podle těchto údajů lze v několika barech provozovaných Vietnamci sehnat tvrdé drogy, případně je možné si od nich i peníze na drogu půjčit.

Dluhovému poradenství se na území města Cheb věnuje Kotec, o.s., a Nízkoprahového denního centra Diecézní charity Plzeň. Základní dluhové poradenství, včetně dojednávání odkladů splátek či splátkových kalendářů, poskytují také sociální pracovníce odboru OSVZ. Poptávka po tomto typu poradenství podle aktérů ze zmiňovaných organizací vzrůstá, především co se týká oblasti exekucí, půjček u Providentu a podobných společností, ale i u soukromých osob, ve spojitosti s bydlením. Pravidelně se poptávka po dluhovém poradenství mezi obyvateli sociálně vyloučených lokalit zvyšuje po Vánocích. Pracovníci a pracovníce denního centra Diecézní charity Plzeň pomáhají klientům při dohadování splátkových kalendářů například při splácení dluhů společnosti T-Mobile. Situace hluboké zadluženosti se stává čím dál větším problémem sociálně vyloučených v Chebu, o němž referují sami sociálně vyloučení i pracovníci veřejného sektoru a neziskových organizací. **Přestože tyto organizace rozšířily své dosavadní služby, dluhové poradenství někteří hodnotí jako nedostačující s poukazem na neustálý nárůst řešených případů zadluženosti.**

Vedle vnitřních faktorů vyplývajících z preferencí a charekteru sociálně vyloučených rodin, které podmiňují vysokou zadluženost sociálně vyloučených v rámci bydlení či vyhýbání se nárokům úhrad, jsou podstatné i faktory vnější, které sociálně vyloučené demotivují. Především je vysoká náročnost pro zisk vlastního bydlení, které je vzhledem

k podmínce bezdlužnosti pro většinu z nich nereálná. V případě, že se některé ze sociálně vyloučených domácností podaří získat byt, je to většinou z důvodů, že nikdy jiný o něj nemá zájem. Z jednotlivých nástrojů město testovalo například odpouštění penále za dluh, podle zjištění místních aktérů však bez očekávaného výsledku. Pracovní skupina lokálního partnerství věnující se bydlení navrhuje vytvořit síť interaktivní palety bydlení, tzv. prostupné bydlení, v rámci něhož by došlo k diferenciaci bytů a vzniku databáze bytů, klientů a vlastníků s cílem klienty účinně motivovat, kontrolovat a případně sankcionovat.

Výrazně determinujícím faktorem pro stabilizaci sociálně vyloučených v oblasti bydlení je jejich nízké začlenění na trh práce – většina z nich jsou nezaměstnaní a odkázáni pouze sociální dávky či práci mimo legální pracovní trh. K zadluženosti osob dochází také v důsledku nejistého finančního ohodnocení osob pracujících v pololegálních či nelegálních krátkodobých profesích, kdy po vykonané práci zaměstnavatel nezaplatí, a pracovník nemá žádnou smlouvu ve fyzické podobě, o kterou by se mohl při vymáhání finanční odměny opřít.

7. Trh práce

Nezaměstnanost a volná pracovní místa

V Chebu měl v minulosti tradici především textilní a strojírenský průmysl. Hlavní zaměstnavatelé byli Eska, KOVO, Přádělny česané příze, České dráhy, Stavomat a Masokombinát. V průběhu transformačních změn v 90. letech došlo k úpadku původního průmyslu. Od té doby vznikají spíše malé a střední firmy. V současnosti dochází v Chebu k rozvoji průmyslového parku. V oblasti zaměstnanosti má vývoj v posledních letech spíše pozvolný průběh. Současnými největšími zaměstnavateli v rámci bývalého okresu jsou mimochebské lázeňské společnosti: Lázně Františkovy Lázně a.s. a Léčebné lázně Mariánské Lázně a.s. Mimochebscí zaměstnavatelé své zaměstnance z Chebu nezřídka svázejí. Mezi významné zaměstnavatele v posledních letech patřily firmy přicházející z Německa (např. montážní linky).

Průměrná míra nezaměstnanosti byla v rámci okresu Cheb ve srovnání s Českou republikou v dlouhodobém měřítku, tj. od roku 1997, nižší.²⁶ Celosvětový hospodářský vývoj roku 2009 se však promítl i do místních podmínek, a tak **na konci září 2009** dosáhla **nezaměstnanost v okrese úrovně 9,2 procenta** (Česká republika: 8,6 procenta);

²⁶ Je-li pozornost zaměřena na město Cheb, ukazují se oproti okresu odlišnosti: od roku 2005 až do současnosti místní míra nezaměstnanosti přesahovala nejen okresní údaje, ale i celostátní.

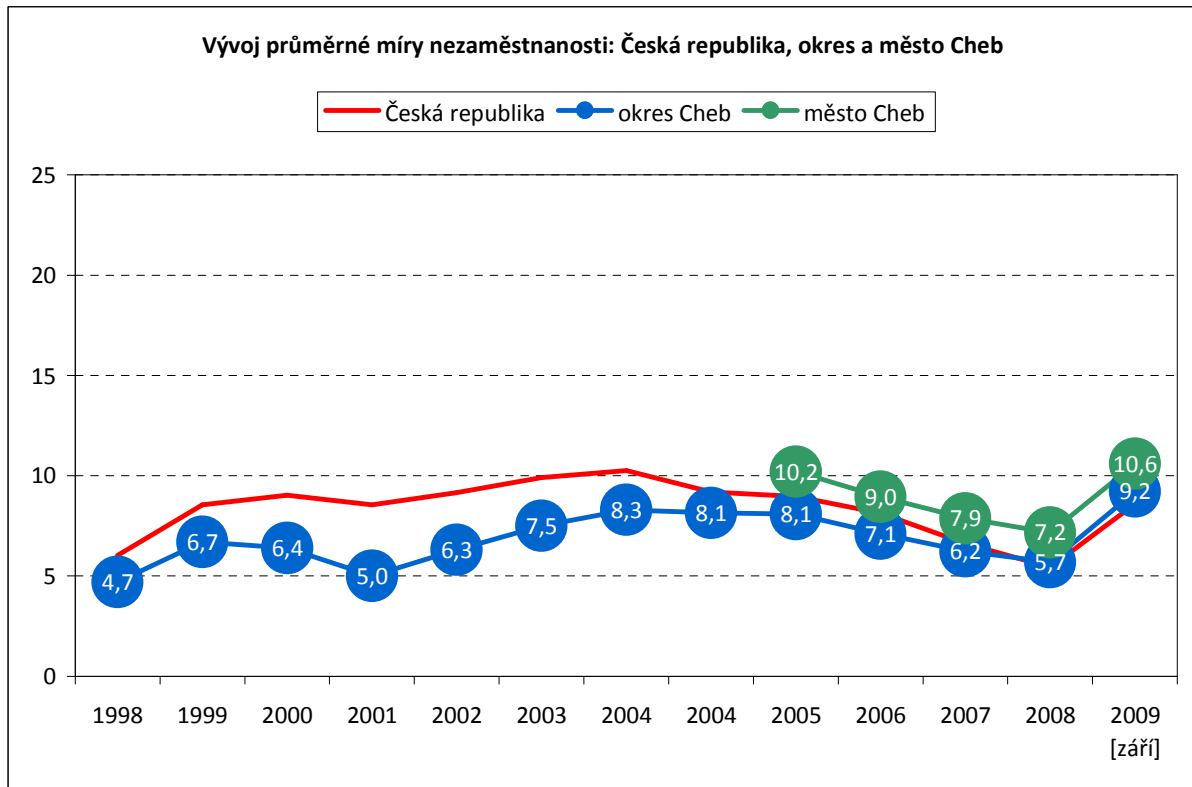
k poslednímu dni stejného měsíce dosáhl **počet uchazečů** o zaměstnání výše celkem **5 078 osob**, přičemž **na jedno volné pracovní místo připadalo 13,8 uchazečů**. Počet nabízených pracovních míst zde poklesl zhruba o dvě třetiny.

V roce 2008, pro nějž existují kompletní údaje, mezi nezaměstnanými v okrese Cheb převládali uchazeči o zaměstnání s délkou evidence na ÚP do 6 měsíců (v průměru 58 procent z celkového počtu uchazečů o zaměstnání); ve srovnání s Českou republikou se zde nacházelo méně uchazečů o zaměstnání s délkou evidence na ÚP nad 12 měsíců (v průměru 26 procent oproti 35 procentům celostátního průměru), naopak více zde byla zastoupena kategorie osob do devatenácti let věku (v průměru osm procent oproti pěti v celostátním měřítku).

Přímo ve **městě Cheb** byla k 30.6.2009 nezaměstnanost 10,6 procenta. Na 2 872 uchazečů o zaměstnání připadalo 176 pracovních míst, což představuje 16,3 uchazeče na jedno pracovní místo. Rok předtím byla míra nezaměstnanosti o 3,8 procentní body nižší (6,8 procenta). Na 1 828 uchazečů o práci připadalo celkem 387 pracovních míst – 4,7 uchazeče na jedno pracovní místo. **Za poslední rok se počet volných pracovních míst v Chebu snížil více než o polovinu.**

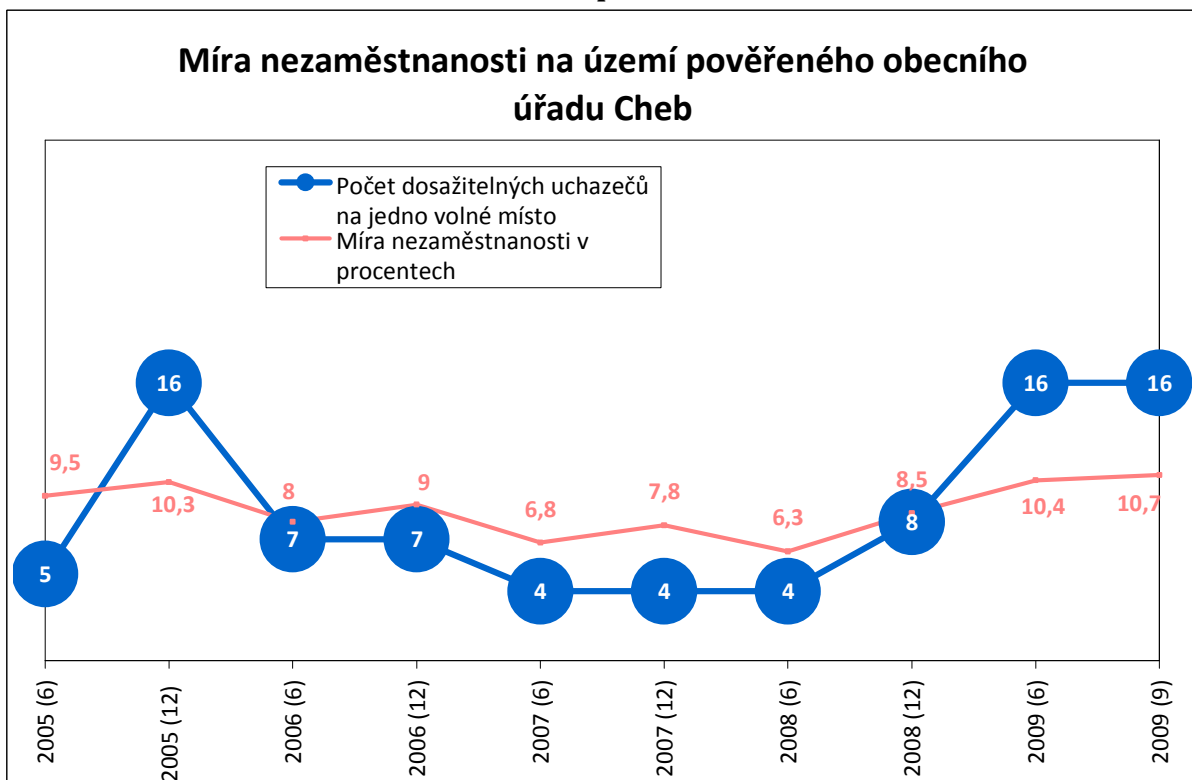
Přímo ve městě Cheb byla k 30.9.2009 nezaměstnanost 10,6 procenta. Na celkem 1915 uchazečů o zaměstnání připadalo 145 pracovních míst, což představuje 13,2 uchazeče na jedno pracovní místo. Rok předtím (k 30.9.2008) byla míra nezaměstnanosti ve městě Cheb o 3,6 procentních bodů nižší (7,0 procenta). Na celkem 1285 uchazečů o zaměstnání připadalo celkem 261 pracovních míst – 4,9 uchazeče na jedno pracovní místo. Za poslední rok se počet volných pracovních míst v Chebu snížil skoro o polovinu.

Graf 9: Vývoj nezaměstnanosti

Zdroj: ÚP Cheb

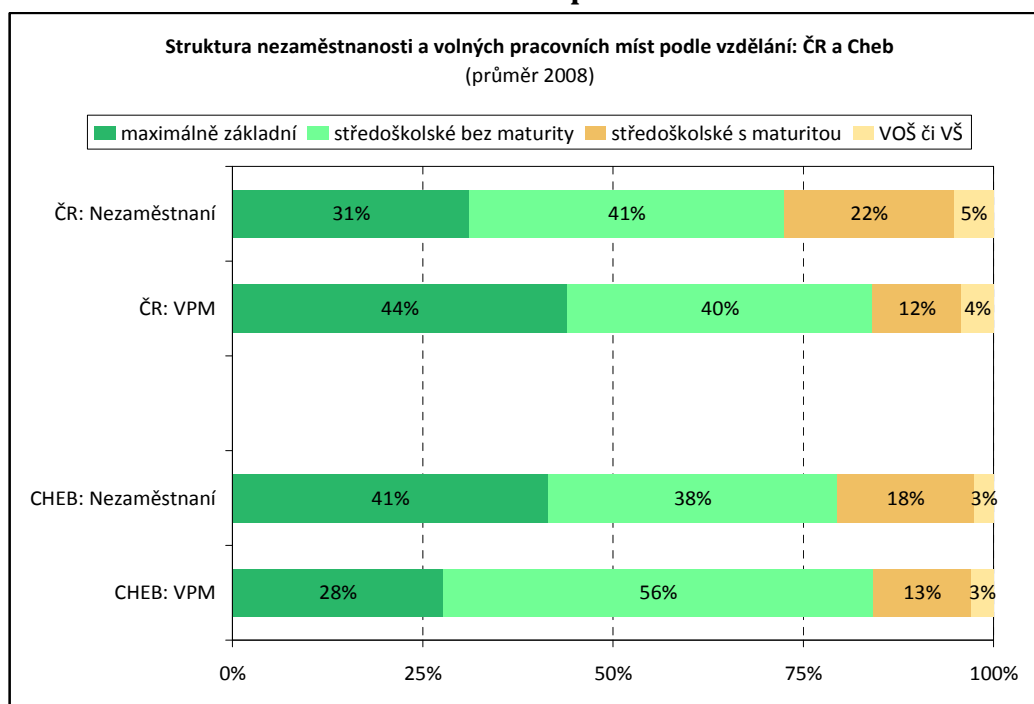
Graf 10: Míra nezaměstnanosti na území pověřeného obecního úřadu Cheb

Zdroj: portal.mpsv.cz

Současnou situaci zaměstnanosti považují pracovníci úřadu práce Cheb obecně za špatnou pro všechny, nehledě na vzdělání. **Absolventům škol pro získání požadovaného pracovního místa často chybí praxe.** Všeobecně je v regionu větší nabídka práce pro **nízkokvalifikované profese**: například v roce 2008 nabízená volná místa v průměru z 84 procent nevyžadovala absolvování maturitní zkoušky nebo vyšší vzdělání. **Podíl uchazečů, kteří dosáhli maximálně základního vzdělání, se pohybuje okolo dvou pětin po dobu posledních pěti let.** Obyvatelé chebských sociálně vyloučených lokalit tvoří v této kategorii uchazečů s maximálně základním vzděláním po dobu posledních pěti let odhadem 8 až 10 procent.

Graf 11: Struktura nezaměstnanosti a volná pracovní místa: ČR a okres Cheb

Zdroj: Úřad práce Cheb

Celkem bylo od 1. ledna do 30. září 2009 z evidence úřadu práce vyřazeno dle § 30, odst. 2 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti 804 uchazečů o zaměstnání a odhadem 70 z nich žilo v některé z identifikovaných sociálně vyloučených lokalit. V roce 2008 vycházel průměrný počet uchazečů vyřazených dle § 30, odst. 2 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti na jedno čtvrtletí na 274, z čeho v průměru odhadem 21 pocházelo ze sociálně vyloučených lokalit.

Romové na trhu práce

Před rokem 1989 Romové v rámci regionu pracovali v továrnách (např. ESKA), ve stavebnictví, u Českých drah. Většina z nich se s transformačními změnami probíhajícími v 90. letech neuměla vyrovnat a po propuštění z podniků jen obtížně hledala legální práci. V současnosti v nízkokvalifikovaných profesích, v nichž dříve Romové pracovali, pracují spíše cizinci za nízké finanční ohodnocení. **Podle odhadů sociálních pracovníků se nezaměstnanost týká 75 až 80 procent Romů žijících v Chebu.**

Úřad práce v Chebu Romy ani sociálně vyloučené neviduje a podle slov zaměstnanců ani nerozlišuje, nedovedou tedy odhadnout počty dlouhodobě nezaměstnaných Romů, ani kolik z nich nastoupí nebo dokončí rekvalifikaci²⁷. Úřad práce poskytuje uchazečům i poradenské služby, je o ně však minimální zájem. Poradenství ohledně shánění zaměstnání případně doporučení při získání místa může poskytnout (nejen Romům) i romská poradkyně MěÚ. Případů, kdy klient požádal o zprostředkování místa prostřednictvím romské poradkyně, bylo také minimálně (jeden či dva zájemci v měsíci).

Pracovníci veřejného i neziskového sektoru upozorňují na pozorované nefinanční důsledky získání práce u sociálně vyloučených – získají náplň času i pocit užitečnosti či uspokojení z vykonané práce. Vyskytla se ale i situace, kdy sociálně vyloučený Rom před svými známými tajil, že pracuje. Tvrdil, že si odpykává alternativní trest v rámci obecně prospěšných prací. Přiznat, že pracuje dobrovolně, by pro něj byla hanba. Za stigmatizující bydliště pro hledání práce považuje Wolkerovu ulici i jeden mladý ne-Rom žijící ve vyloučené lokalitě. Zaměstnavatel nabízel pracovní místo, ale poté, co zaznamenal jeho bydliště, místo již nebylo prezentováno jako volné. Uchazeč se domnívá, že byl odmítnut pouze na základě svého bydliště. Rom není a ani romským dojmem nepůsobí.

V Chebu nacházejí sociálně vyloučení Romové práci např. u technických služeb CHETES s.r.o. Dále zde Romy zaměstnávají i zaměstnavatelé – Romové -, kteří provozují vlastní firmy (stavební a výkopové práce). Jeden z těchto romských podnikatelů zaměstnává 25 osob a v průběhu letního období až 50 osob, většinou na dohodu o provedení práce.

Nelegálně pracující osoby je velmi obtížné postihovat, protože při kontrole tvrdí, že právě nastoupily a jen neoznámily úřadu práce, že již práci mají. V letech 2008 a 2009 však u

²⁷ Viz také Uherek, Z. a kol.: Politika zaměstnanosti ve vztahu k Romům, AVČR 2008.

žádného z klientů úřadu práce nebyla práce na černo zjištěna. Práce „na černo“ se podle pracovníků ÚP týká především cizinců

Kromě legální práce, pobírání sociálních dávek a důchodů využívají sociálně vyloučení široké škály aktivit pro zvýšení osobního příjmu či příjmu domácnosti. Jedná se o různé dlouhodobé, pravidelné, či sezónní a nárazové aktivity, do kterých se **nezřídká zapojují všichni členové rodiny**. Sociálně vyloučení provozují sběr kovů, někteří také páchají drobné krádeže. Zvýšené finanční požadavky osob závislých na tvrdých drogách mají za následek, že se věnují sběru kovu, krádežím, loupežím, loupežným přepadáváním, prostituci. I alternativní ekonomické strategie, včetně těch, které spadají do oblasti trestné činnosti, jsou ovlivněny polohou Chebu v blízkosti německých hranic. Návštěvníci z Německa se častěji stávají oběťmi trestné činnosti, ale figurují i v dalších ekonomických aktivitách, jako je např. prostituce (viz dále).

V případě **ekonomických aktivit dětí** ve věku zhruba od 10 do 14 let se objevují krádeže, u mladších dětí se jedná i o žebrání v blízkosti hypermarketů. Sociální pracovníce v této souvislosti zmínila konflikt mezi vlastním postojem k žebrání považovaným za „normální“ a postojem rodiny. Matka dětí nepovažuje žebrání dětí za nic špatného, naopak je dobré, že děti nějaká Eura získají. Děti z vyloučených lokalit se věnují kriminalitě již od 12 let opakovaně, což mívá za následek nařízení ústavní výchovy. Největší nárůst mladistvých a nezletilých registruje PMS po ukončení letních prázdnin, protože na léto bývají děti propuštěny domů z dětských domovů a dopouštějí se krádeží. PMS zaznamenala u dětí také zvyšování brutality provedení činů. Ke krádežím prováděným v nočních hodinách se dítě přiznalo i pracovníci neziskového sektoru.

Výjimečně slouží jako zdroj příjmu i **úcelové uznání otcovství vůči vietnamským dětem**. Cena za takovouto „pomoc“ při získání českého občanství pro tyto děti a jejich další příbuzné činí údajně 20-30 000 korun. Podle informátorů se mezi Romy vyskytují osoby, které fungují jako **dealeři** pracující pro několik Vietnamců distribuujících drogy. Mezi drobné ekonomické aktivity patří také překupování zboží, například kradených mobilních telefonů, nebo také zaznamenané přímé prodávání zboží na ulici oslovováním potenciálních zájemců.

Aktivní politika zaměstnanosti a veřejná služba

V polovině roku 2008 došlo k celostátní změně organizace a financování **rekvalifikací**. Dochází k čerpání zdrojů z ESF. Rekvalifikační firmy byly vybírány na základě výběrových řízení a vítězové získali smlouvu ÚP na 2 až 2,5 roku. Přechod na nový systém byl na

Chebsku obtížný hlavně pro firmy organizující rekvalifikace: řada z nich díky formálním nedostatkům nespĺnila podmínky (např. akreditaci) a neuspěla ve výběrovém řízení, přestože v minulosti s nimi byla dobrá spolupráce. V současnosti v Chebu provozuje rekvalifikace Integrovaná střední škola Cheb a soukromé firmy. Pracovník úřadu práce Cheb projevil obavy, že rekvalifikací bude sice dostatek, ale budou chybět návazná pracovní místa, takže jeden člověk může absolvovat několik rekvalifikací, ale práci nezíská žádnou. Naopak považuje za vhodné rozšíření VPP.

Celkem v roce 2008 chebský úřad práce zařadil do rekvalifikací 209 osob, z toho odhadem osm z nich žilo v sociálně vyloučených lokalitách a v místech, kde žijí sociálně vyloučení rozptýleně. Ve stejném roce ukončilo rekvalifikace 216 osob, z nichž odhadem deset pocházelo z těchto míst. V roce 2008 bylo do 12 měsíců po úspěšné rekvalifikaci umístěno 134 osob, z lokalit z nich byli odhadem pouze dva. V roce 2009 úřad práce od 1. ledna do 30. září zařadil do rekvalifikačních kurzů (včetně NIP Rekvalifikace) celkem 115 osob, odhadem tři z nich byly z lokality. Ve stejném období 63 osob ukončilo rekvalifikaci, včetně NIP Rekvalifikace (z lokality byli odhadem dva lidé). Od 1.1.2009 do 30.9.2009 dále celkem 29 osob bylo do 12 měsíců po úspěšné rekvalifikaci (včetně NIP Rekvalifikace) umístěno (odhadem jeden byl z lokality). Ve stejném období loňského roku to bylo čtyřikrát tolik. Zřejmě jde o další z projevů razantního snižování volných pracovních míst.

Tabulka 2: Veřejně prospěšné práce (včetně NIP VPP): okres Cheb v roce 2008²⁸

Měsíc	vytvořená místa		umístění uchazeči	
	na konci měsíce	celkem od počátku roku	na konci měsíce	celkem od počátku roku
1	0	0	0	1
2	0	0	0	1
3	92	92	42	43
4	110	110	91	98
5	110	110	102	113
6	115	115	108	121
7	116	116	106	121
8	116	116	110	128
9	116	116	114	132
10	116	116	113	136
11	109	117	102	139
12	38	117	35	142

Zdroj: UP Cheb

S podnikatelskými inkubátory ÚP v Chebu zkušenosti nemá, spolupracuje však s živnostenským odborem v případě podpory zájemců o podnikání z řad rizikových skupin.

Společensky účelná pracovní místa (SÚPM) v Chebu fungují již dlouho, zaměstnavatelé i

²⁸ Zdroj: Statistická ročenka trhu práce v České republice 2008, MPSV, Dušánková O. a kol. Odbor analýz a statistik, 2009.

město o ně sami jeví zájem. ÚP na tato místa přispívá podle příslušnosti uchazeče do rizikové skupiny (např. osoby nad 50 let, lidé se ZP, osoby po rodičovské dovolené, osoby v dlouhodobé evidenci ÚP, atd.). Mezi zaměstnavatele v rámci tzv. vyhrazených míst patří např. chráněné dílny JOKER, Centrum pro zdravotně postižené, Diecézní Charita Plzeň, či školy.

Veřejně prospěšné práce (VPP) fungují v mnoha obcích, je o ně zájem, jejich počet považují zaměstnanci ÚP za přiměřený. Dosavadní zkušenosti považují za dobré, obcím nabízejí možnosti, jak vylepšit venkovní prostředí. Lidé pracující na VPP si práce považují, obce se nesetkávají s porušováním pracovní kázně. Ve městě Cheb zajišťují veřejně prospěšné práce technické služby města – CHETES s.r.o. Podle úřadu práce bylo k 30.9.2009 ve veřejně prospěšných pracích (včetně NIP VPP) zařazeno celkem 167 osob, z toho odhadem 12 bylo ze sociálně vyloučených lokalit a z míst, kde žijí sociálně vyloučení rozptýleně. K 30.6.2009 to bylo 145 osob a odhadem 14 z nich žilo v sociálně vyloučených lokalitách.

V rámci neziskového sektoru má zkušenosti se zaměstnáváním sociálně vyloučených osob **Diecézní charita Plzeň**. Charita nejprve zřídila pět pracovních míst a dále jeden pracovník pro charitu pracoval v rámci výkonu alternativního trestu. V roce 2005 vznikl jednoletý projekt „Zpět do práce“ s 10 vytvořenými pracovními místy; partnerem bylo město Cheb, které zadávalo práce. Jednalo se o nekvalifikovanou práci - úpravy zeleně, úklid a likvidace skládek. Zároveň s klienty probíhala sociální rehabilitace. Původní projekt byl rozšířen na 14 pracovních míst. Projekt skončil, v současnosti poskytují jen deset míst na plný úvazek, do budoucna chtějí usilovat o to stát se sociální firmou.

Od 1. ledna do 30. září 2009 úřad práce Cheb nabídl či uzavřel **individuální akční plán** s 3484 osobami, z nichž odhadem 235 bylo z lokalit. Počet nabídnutých či uzavřených individuálních akčních plánů se oproti předchozímu roku výrazně zvýšil, za celý rok 2008 to bylo 223.

Výkon veřejné služby město delegovalo na **Chebské technické služby, s.r.o (CHETES)** a **Diecézní charitu Plzeň**. **Z celkového počtu 300 možných klientů veřejné služby využívá zhruba 100 lidí**. Přes počáteční skeptičnost představitelů města se veřejná služba osvědčila, došlo k úsporám za úklid ve městě (zametání, natírání, likvidace skládek). I na straně vykonavatelů veřejné služby sociální pracovníci vnímají spokojenost: pracovníci se prostřednictvím zapojení do práce dostanou do kolektivu dalších lidí a jsou rádi, že mohou pracovat. K vážnějšímu nedodržování docházky nedochází.

Pro zachování výše sociálních dávek je potřeba v rámci veřejné služby pracovat 20 hodin měsíčně, ale 95 procent pracovníků pracuje 30 hodin, aby dostali peníze navíc. Vytipovaní klienti mají možnost získat stálý pracovní poměr, protože v CHETES dochází ke střídání pracovních míst. Poptávka lidí je zhruba pokryta. Podle sociálního pracovníka by pracující byli více motivováni, kdyby dostávali částku výrazněji se lišící od výše dávek.

V kapitole zaměstnanost byla jako jedna z hlavních příčin vysoké nezaměstnanosti identifikována velice nízká vzdělanostní úroveň a kvalifikace Romů obecně. V následující kapitole se zaměříme na příčiny minimální úrovně vzdělanosti, to znamená na hlavní handicapy romských dětí z pohledu aktérů a na institucionální nástroje, které jsou využívány jednotlivými aktéry v městě Cheb.

8. Vzdělání

Podle údajů ČSÚ ze Sčítání lidu, domu a bytů z roku 2001 v Chebu žilo 0,63 procent obyvatelstva bez vzdělání, základní a neukončené vzdělání mělo 25,99 procent obyvatel, 35,73 procent mělo vyučení nebo střední odborné vzdělání bez maturity a 25,97 procent obyvatel úplné střední vzdělání s maturitou. Vyšší odborné a nástavbové vzdělání mělo 3,39 procent a vysokoškolské 6,37 procent obyvatelstva Chebu.

Podle odhadů sociálních pracovníků má většina Romů pouze základní vzdělání a okolo 20 procent vlastní výuční list. Úplné střední vzdělání má jen minimum chebských Romů. Vysokoškolsky vzdělaný Rom – právník - je v Chebu výjimečností. Čím mladší populační ročníky, tím jsou na tom údajně hůře.

Předškolní vzdělávání

V Chebu funguje šest mateřských škol s celkovou kapacitou přesahující tisíc žáků, další tři najdeme v okolních obcích. Na rozdíl od některých jiných měst v ČR jsou chebské mateřské školy schopny kapacitně uspokojit požadavky rodičů na umístění dětí do těchto předškolních zařízení. Také na rozdíl od jiných míst republiky jsou chebské mateřinky složeny z pestrého spektra žáků. V jedné z nich například tvoří žáčci z národnostních či etnických menšin až třetinu ze všech docházejících dětí.

Přestože u několika osob na MěÚ panuje přesvědčení, že do mateřských škol Romové nedocházejí, případně že se jedná pouze o „integrované“ Romy, kteří se svým způsobem života nijak od členů majority neodlišují, ředitelka jedné z mateřských škol považuje své

zkušenosti s předškolním vzděláváním Romů za odlišné od majority a někdy náročné. Nicméně vzpomněla, že s jednou romskou rodinou byla celkově výjimečně dobrá spolupráce, dítě bylo oblíbené i v dětském kolektivu a následně bylo úspěšné i při nástupu do základní školy. **Často ale romské děti do mateřských škol docházejí značně nepravidelně a navazování spolupráce s rodiči je déletrvajícím procesem.** Tuto MŠ navštěvuje přes 150 dětí, najdeme zde šest tříd, do každé z nich chodí dvě až tři děti romské. V minulosti toto zařízení navštěvovalo více romských dětí, mnoho z nich se však z blízkého okolí odstěhovalo.

Pro Romy podle oslovené ředitelky bývá **obtížné provést bezhotovostní platbu poplatků spjatých s docházkou dítěte do školy**, ale lze se domluvit i na jiném způsobu platby. Ředitelka považuje u Romů za důležitý krok, že dítě do mateřské školy vůbec přihlásí, je třeba více trpělivosti a vše jim vysvětlit. Měli několik případů, kdy romské dítě nemělo zaplacené stravování, ale přesto se jim podařilo vyřešit situaci tak, aby dítě nezůstalo hladové. Strava pro dítě ve školce stojí 23 Kč na den, což je podle ředitelky dostatečně nízká částka, aby na ni dosáhly i rodiny s nižšími příjmy. Rodiny pobírající sociální příplatek mají možnost **platit pouze stravu**, mateřská škola je pro ně zdarma. Rodiny o tom ale často nevědí. V případě Romů se ředitelka častěji setkává s neplacením obědů a dalších poplatků spojených s akcemi mateřské školy, většinou je ale podle jejích slov možné se s rodiči nějak domluvit, případně např. peníze za výtvarný materiál nezaplatí.

Škola rovněž realizuje **projekt Státního zdravotnického ústavu**, který se zaměřuje se na zdravý životní styl i zdravé sociální vztahy. Věnují se respektu k odlišnostem – kromě Romů chodí do tříd děti ruské, ukrajinské, vietnamské i sociálně slabé. Etnickým odlišnostem se pravidelně věnují, mluví o tradicích, náboženství, atd., děti jsou vyzvány, aby si k tématu přinesly např. knížky.

Romské ženy většinou dávají děti do mateřských škol, když si chtějí hledat práci. Chtějí ale pro dítě vše nejlepší, a když dítě je zpočátku ve školce smutné, dítě z mateřské školy vezmou. Přestože rodiče mají **možnost zpočátku docházet na „zvykání“ do MŠ s dítětem**, Romové toho ale většinou nevyužívají a spíše dítě nechají doma. Romské děti tak docházejí do mateřské školy méně často, jen několikrát do měsíce, nebo docházku úplně vzdají. Problémem je i ranní vstávání: je vhodné, aby dítě dorazilo do osmé hodiny, případně podle domluvy do deváté. Některé akce podnikají **společně děti i rodiče**. U Romů to často probíhá tak, že rodiče napoprvé nebo i napodruhé nepřijdou, ale postupně je pravděpodobně jejich děti vyzvou k účasti. Romové vidí, jak se ostatní rodiče starají, a nechtějí být horší. Na druhou

stranu se ale v době šetření se objevily případy, kdy si **rodiče z řad majority** nepřáli, aby jejich děti docházely do MŠ romskými dětmi.

....

Kazuistika – spolupráce s rodiči v mateřské škole

V jednom případě byla spolupráce s rodinou zpočátku nedostatečná, ale postupně se jí podařilo navázat a akce opékání buřtů se nakonec zúčastnily i osoby ze širšího příbuzenstva rodiny. Obtížná byla naopak situace s romskou maminkou, která syna vozila výhradně v kočárku s poukazem na to, že je postižený. Lékař se k tomuto vyjádřil, že dítě sice má malý zdravotní problém, ale chodit normálně může. Dítě však nechodilo, podle ředitelky i proto, že jej stále rodina vozila v kočárku a tím z něj dělala postiženého. Dítě nic neznalo, trávilo čas na balkoně.

Z posledního roku jedna romská rodina dluží značnou částku, protože rodiče za své tři děti ve školce zaplatili jen napoprvé. Matka chtěla jít do práce, doma žilo několik rodin pohromadě. Děti chodily čisté, ale byly dost živé, někdy měly hlad. Ublížovaly ostatním dětem, nebyly zvyklé brát ohledy, jedno dítě se prohrabávalo ostatním dětem v taškách. Zpočátku dělaly obrovské pokroky, ale rychle vyprchalo nadšení, rodiče přestali do školky docházet. Jiní rodiče začali psát protestní petice, nelíbilo se jim chování těchto dětí. I pro učitelky byla situace náročná. Matka slibovala, že dluh okamžitě vyrovná, ale nestalo se tak: mateřská škola bude dluh vymáhat. Situaci chtějí řešit sami, romskou poradkyni nechtějí žádat o spolupráci. Tento případ neplacení je spíše výjimečný, jindy se podařilo domluvit si s rodinami splátky.

....

První **přípravný ročník** byl v Chebu na 4. ZŠ zřízen již v roce 1998. Od září 2009 se z důvodu populačního růstu a následného zvýšeného zájmu podařilo operativně otevřít v Chebu již třetí přípravný ročník na 2. ZŠ. **V září 2009 navštěvovalo na třech základních školách v Chebu přípravné ročníky 13 až 16 dětí s možným očekávaným vzrůstem jejich počtu v případě, že bude ještě nějaké dítě přihláшено.** V přípravných ročnících je zhruba polovina dětí romských. V počátku po zavedení přípravného ročníku v roce 1998 bylo obtížné motivovat rodiče a děti k soustavné a pravidelné docházce, ke konci roku docházelo dětí jen minimum. Asistentky chodily děti vyzvedávat z domova. **V současnosti již problémy s docházkou nejsou, což připisují pracovníci a pracovnice především osobnosti asistentky, která dovedla rodiny k pravidelné celoroční docházce dětí přimět.** Většina dětí po absolvování přípravného ročníku pokračuje na základní škole. V roce 2008 měli na 4. ZŠ v přípravné třídě 17 dětí, z nichž jedno mělo odklad, čtyři šly do logopedické třídy, jedno na ZŠ praktickou, jeden žák přípravný ročník opakuje. Jedna asistentka provádí městem organizované doučování pro Romy v Karlově ulici.

Základní vzdělávání

Podle hrubého odhadu pracovníků školského odboru **navštěvuje chebské školy zhruba osm procent romských dětí**, dále je tu z minorit desatina vietnamských dětí a děti původem ze Slovenska, Ruska či Ukrajiny. Romové navštěvují v Chebu především základní školy, v malé míře mateřské školy, střední školy spíše výjimečně.²⁹ **V Chebu se nachází celkem osm základních škol** (1. - 6. ZŠ Cheb a praktická a speciální ZŠ Cheb, Kostelní 14, jež jsou příspěvkovými organizacemi města, dále pak jedna soukromá škola³⁰). Základní školy (1. - 6. ZŠ) mají kapacitu 4115 žáků, bývají však naplněny z 65 až 80 procent.

Největší podíl romských dětí mezi žáky najdeme v Chebu na **Základní škole Cheb, Kostelní náměstí 14**. Tato škola patří mezi základní školy praktické a speciální. Vedení školy však nedělí žáky na romské a neromské, ale v mluveném projevu mluví o sociálně vyloučených. **Na část základní škola praktická chodí zhruba dvě třetiny sociálně vyloučených žáků, na část základní škola speciální jedna třetina. Z lokality Wolkerovy ulice do školy docházelo zhruba 20 dětí**, v současnosti se jejich počet snížil z důvodu stěhování. Na ZŠ praktickou chodilo 111 žáků, na ZŠ speciální 30 žáků³¹. Ve škole funguje v 1. třídě sociální asistentka. V pracovní náplni se věnuje dětem i rodičům, pomáhá s doučováním, v případě potřeby děti doprovodí domů (když rodič nepřijde), nebo doprovodí k lékaři. Ve škole funguje osm asistentek – pro každou speciální třídu, pokud tam jsou děti, které to potřebují. Na počátku školního roku, ale i v jeho průběhu, se počet žáků docházejících do školy proměňuje nejen v souvislosti se změnou bydliště žáků, ale i z důvodu přeřazování dětí ze základních škol do ZŠ praktické, či v situaci, kdy je dítě umístěno do výchovného zařízení. **Stává se, že učitelé „běžných“ základních škol usilují o přeřazení žáka do ZŠ praktické nejen na základě jeho intelektuálních dispozicí ale pouze na základě výchovných problémů**, což potvrzuje i pracovnice pedagogicko-psychologické poradny: přeřazení žáka do ZŠ praktické iniciují většinou učitelé, často se však jen chtějí zbavit nepohodlného žáka. O umístění dítěte mimo hlavní vzdělávací proud někdy rozhodují i samotní rodiče. Výsledkem těchto procesů je pak několik případů, kdy dítě navštěvuje školu, která pro něj není příliš vhodná a nastává tak situace, kdy dítě vzdělavatelné v „běžné“ základní škole navštěvuje základní školu praktickou a naopak. Z šesté až sedmé třídy základní

²⁹ Případně se jedná o romského studenta, který z Chebu nepochází.

³⁰ Svobodná chebská škola, základní škola a gymnázium s. r. o.

³¹ Údaje za školní rok 2007/2008 podle výroční zprávy školy.

školy praktické pak častěji děti **odcházejí do dětských domovů či výchovných zařízení**. Ve školním roce 2008/2009 takto odešly čtyři děti z jedné třídy.

Základní škola spolupracuje s policií, s pedagogicko-psychologickou poradnou, speciálně pedagogickým centrem (SPC pobočka Karlovy Vary sídlí přímo ve škole), s OSPOD. Vedení školy se zapojilo do lokálního partnerství organizovaného Agenturou pro sociální začleňování. Škola se účastní řady soutěží a zapojuje se do kulturních akcí ve městě. V osmé třídě prováděli projekt emoční inteligence – prevence proti agresivitě a problémovému chování, šikaně. Projekt se stal součástí předmětu Výchova ke zdraví.

Romské děti navštěvují i „běžné“ základní školy v celém městě. Například ve **4. ZŠ dochází do každé třídy alespoň jedno až dvě romské děti**, nejvíce romských dětí zde však najdeme v přípravném ročníku a v pěti dyslektických třídách (2. - 6. třída), kde je díky menšímu počtu žáků možný individuálnější způsob výuky. Zaznamenané konflikty či stížnosti romských rodičů směrem k pedagogům se daří běžně řešit domluvou.

Podle sociální pracovnice MěÚ se v romských sociálně vyloučených rodinách o škole a vzdělání příliš nemluví. Vyskytly se i případy, kdy se Romové navzájem od vzdělávání odrazovali s odkazem na **neužitečnost vzdělání**, případně na nemožnost najít práci. Významným tématem je nedostatečná nebo chybějící motivace rodiny ke vzdělávání. Učitelky se při vzdělávání Romů setkávají s **nezájmem rodiny o vzdělání, s nízkou motivovaností romských dětí**, kterým jejich rodiče v průběhu vzdělávání nejsou dostatečnou oporou. U Romů nastupujících do školy je identifikován menší rozsah slovní zásoby. S negramotností rodičů je možné se setkat ve dvou až třech rodinách žáků školy, což je oproti minulým letům nižší počet. S romskými rodiči někdy přicházejí učitelé do konfliktních situací, v případě vyjasnění původně nepochopené záležitosti však běžně dojde k dohodě a oboustranné spokojenosti.

Rodiče také často sami nedovedou dětem se školou pomoci. **Sociálně vyloučení žáci mívají vysoké absence, které jim rodiče omluví zpětně, když dítě chodilo za školu.** Rodiče si jsou vědomi, že dítě povinnou školní docházku splnit musí, ale jejich přístup ke školní docházce je často takový, že ji vnímají jako požadavek sociální pracovnice, nikoliv jako záležitost rodiny. To dokumentuje zaznamenaný výrok jedné romské ženy: „Já vám ty děti do školy nepošlu!“ Podle zkušeností sociální pracovnice i podle výpovědí učitelek pozitivně zafungovalo podmínění dávek hmotné nouze školní docházkou. Přijímat omluvenky pouze na základě potvrzení od lékaře se ukázalo jako problematické, protože se vyskytly

případy, kdy lékař odmítl potvrzení vystavit (omluvenku má napsat rodič) nebo za vystavení omluvenky chtěl zaplatit zvlášť. Podle zkušeností sociálních pracovníků neziskového sektoru i veřejné správy se dobře pracuje se sociálně vyloučenými dětmi zhruba do 6. třídy, v pozdějším věku je již spolupráce obtížná.

Pracovnice Probační a mediační služby identifikovala u sociálně vyloučených dětí kromě odlišných životních hodnot i stigmatizaci jejich prostředím, projevující se již na 1. stupni ZŠ. Tyto děti například nepřicházejí do školy s materiálním vybavením preferovaným vrstevníky (např. určité oblečení), kteří vůči nim z tohoto důvodu vyjadřují nelibost. Také učitelé obvykle preferují upravené a poslušné žáky. Vyloučené děti se na tyto postoje adaptují a rezignují na ambice ohledně svého budoucího života.

Řada respondentů srovnává romské děti s vietnamskými, jejichž rodiny si obvykle vzdělání váží a případný odklad školní docházky dítěte je pro ně nepřijemností. Na některých z vietnamských dětí však jedna z respondentek pozoruje odraz působení českých „tet na hlídání“, jež je naučí to „české“, „jak co ošidit“. Ve starším školním věku někdy dochází ke střetům skupinek Vietnamců, stejně tak jako skupinek Romů.³²

Až na výjimky upozorňovali pracovníci veřejného i neziskového sektoru na obtížnou spolupráci se školami v **oblasti primární prevence**. V mnoha případech se učitelé začínají obracet na spolupracující organizace příliš pozdě, až v extrémní situaci, která je již ve fázi obtížné řešitelnosti. Jde například o stovky neomluvených hodin žáka či jeho výchovných problémů ve škole. Při včasné zásahy by bylo možné pokusit se situaci předejít, bylo by však třeba dlouhodobě pracovat s žákem i jeho rodinou. Existují metodické pokyny prevence, rozpoznání a zajištění včasné intervence v případě rizikových jevů v chování žáků (záškoláctví, kriminalita, delikvence či závislosti). Učitelé se jimi však příliš neřídí, není to jejich povinnost. Dochází k situacím, kdy po dlouhodobě neřešené situaci škola žádá o okamžité vyřešení situace, které se však řídí postupy, jež vyžadují dlouhodobější práci s klientem, a není možné záležitost okamžitě řešit za pomoci soudu.

Na školách jsou v současnosti prováděny programy primární prevence v mnohem menší míře, než tomu bylo dříve. Z důvodu omezené grantové politiky MŠMT již školy primární prevenci nezařizují, ale očekávají, že jim bude poskytnuta zdarma jako v

³² V případě vietnamských dětí, a dalších dětí ze zahraničí usilujících o získání vzdělání, existují problémy s předkládáním požadovaných dokladů a dokumentů v českém jazyce. Předložit škole potřebné doklady v několika případech trvalo rodině několik měsíců poté, co žák nastoupil do školy. V jiném případě zase bez potřebných dokumentů odmítaly školy žáka do třídy přijmout a dítě tak nemohlo povinnou školní docházku plnit. Nastala i situace, kdy na jedny totožné doklady docházelo do škol více dětí.

předchozích letech. Jsou ochotny ji přijmout, ale ne financovat. Nevyvíjejí v získání finančních prostředků aktivitu, případně považují administraci grantů za příliš komplikovanou. Jak sdělil jeden člen vedení školy, „učitel má učit a ne psát granty“.

Činnost metodiků prevence na školách se v preventivních aktivitách obecně jeví dotazovaným sociálním pracovníkům jako nedostatečná. Narozdíl od výchovných poradců metodici prevence nemají úlevu ve výuce, která by jim dovolovala věnovat se preventivní práci ve škole. Stává se tak, že činnost metodika prevence je vykazována pouze formálně, např. „sportovní den“ je nazván „dnem proti drogám“, případně metodik prevence požádá o činnost osoby pedagogicko-psychologické poradny.

Kotec, o. s., má vyškolené pracovníky v primární prevenci, školy však o jejich aktivity až na výjimky neprojevují zájem. Na určitých školách provádí Kotec tzv. kontaktní práci v institucích, kdy pracovníci prezentují svou činnost a nabízejí žákům, že se mohou v případě potřeby na Kotec obrátit. Preventivně informační aktivity ve školách dále pořádá pedagogicko-psychologická poradna, ve spolupráci s policií pořádají přednášky, promítání filmů a besedy. Policie ČR dále pořádá i mimoškolní akce pro děti, preventivní a informativní akce i pro dospělé a seniory, např. ohledně bezpečného nakládání s majetkem.

Střední vzdělávání

V Chebu fungují **tři státní střední školy** (gymnázium, střední zdravotnická škola a integrovaná střední škola s odborným učilištěm) a **jedno soukromé gymnázium**. Na středních školách zde studuje zhruba 2600 studentů. **Ve středním školství najdeme Romů minimum, jedná se spíše o ty, jež nepatří mezi sociálně vyloučené, případně nepocházejí z Chebu a do školy dojíždějí.** Nízkou účast romských dětí na střední škole se pokoušely řešit pracovnice MěÚ ve spolupráci se zdravotní školou. Obešly vytipované rodiny, snažily se je motivovat, ale z desítky dětí v přípravě na školu vydržel jen jeden žák, který byl velmi motivován a na školu by se pravděpodobně hlásil i bez organizované přípravy. Přestože je tento projekt směrem k Romům považován organizátory za neúspěšný, je zde vidět posun od roku 2005/2006, kdy se do přípravné třídy na zdravotní školu nepřihlásil ani jeden Rom³³. Úmysl připravit romské žáky na zdravotní školu byl pojat s tím, že by se hodili na pečovatelskou práci, ale podle sociální pracovnice je pro Romy pečování a mytí lidí nečistá práce, což jde proti logice programu.

³³ Zdroj: Přehled preventivních aktivit ve městě Chebu, web města, 5. 9. 2007.

Integrovaná střední škola v Chebu je tvořena Střední odbornou školou, Středním odborným učilištěm, Učilištěm. V rámci regionu patří k největším školám, poskytuje vzdělání zhruba 1500 studentům. Kromě studentů z Chebska školu navštěvují studenti ze Sokolovska, Tachovska a Karlovarska. Škola mimo jiné organizuje ve spolupráci s úřadem práce v Chebu rekvalifikace a krátkodobé kurzy. **Zhruba dvě třetiny absolventů ZŠ praktické při základní škole na Kostelním náměstí pokračuje v učebním oboru na Integrované střední škole Cheb, školu však končí zhruba třetina z nich.** Žáci si často vybírají obor Kuchař, Zedník, Opravář zemědělských strojů, Cukrářka. Pravděpodobně by absolventky ZŠ měly zájem i o obory Šička, Švadlena či Pečovatelka, ty však v nabídce školy chybí. Pedagogové odrazují děti od volby oboru Kuchař-číšník z důvodu špatné uplatnitelnosti na trhu práce. Jedna Romka absolvovala obor Pečovatelství v Plané u Mariánských Lázní, ale v současnosti se jí nedaří sehnat zaměstnání. Romského žáka najdeme i na chebském gymnáziu.

Doučování, volnočasové aktivity a nízkoprahová zařízení

Doučování romských dětí organizované MěÚ funguje od ledna 2009 za finanční podpory MPSV, účastní se ho třikrát týdně 25 dětí. V současnosti organizátoři považují za vhodné navýšit počet proškolených osob zapojených do doučování. Doučování začalo nově poskytovat i Rokršti, o. s. Program byl podpořen z MŠMT. Vzdělávací programy zahrnovaly kurzy výpočetní techniky a cizích jazyků. Jedna osoba dochází doučovat děti do 3 rodin. Cílem zde není pouze doučování, ale navázání další potřebné spolupráce s rodinami a zvýšení motivovanosti rodičů ke školní přípravě dětí. Tento projekt je považován za hodný rozšíření.

Doučování organizované ZŠ mělo ve školním roce 2008/2009 klesající účast, z 12 až 15 žáků na konci školního roku docházeli jen dva až tři. Pomoc s přípravou do školy dále nabízí v rámci nízkoprahového zařízení pro děti a mládež od 6 do 15 let Útočiště, o. p. s. Ve vymezených odpoledních hodinách mohou děti třikrát týdně přijít a je jim mimo jiné poskytnuta pomoc s přípravou do školy. Do tohoto klubu chodí děti odděleně podle věku ve skupinách 6-11 a 12-15 let v maximálním počtu 15 dětí najednou. Do klubu dochází okolo 30 dětí, z nichž 60 až 70 procent tvoří Romové především z blízkého okolí. V období prázdnin Útočiště nabízí dětem nárazově různé kulturní akce, výtvarné dílny a výlety.

Pedagogicko-psychologická poradna organizuje i kurzy pro rodiče a děti trvající deset lekcí. Romové obvykle vydrží 2-3 lekce. Podle pracovnice poradny je to proto, že mají srovnání s ostatními rodiči a vidí, co všechno nezvládají, že selhávají, což jim může podle respondentky být nepříjemné. Nedochozí pravidelně ani na nabízená individuální setkání.

Romské děti také často nedocházejí do nápravných skupin z důvodu ranního vstávání, nebo se v případě odpolední výuky jdou v poledne najíst domů a pak už nepřijdou. Ti Romové, co pravidelně docházejí, obvykle nepatří mezi sociálně vyloučené.

Na obtíže při organizaci doučování narazila i základní škola praktická na na Kostelním náměstí. Děti se běžně chodí stravovat domů, bylo tedy třeba pro ně zajistit obědy ve školní jídelně. Ke konci školního roku byla účast dětí minimální, obdobně jako při odpoledním basketbalu organizovaném školou, kdy na jaře děti přestaly docházet.

Volnočasové aktivity pro Romy organizuje sdružení **Laco Jilo** (nejedná se o registrovanou sociální službu). Štefan Tulej zde nezištně vede taneční a jiné sportovní aktivity již zhruba deset let (mažoretky, fotbal, tance romské, latinskoamerické, moderní, hip-hop aj.). **Pronájem prostor** hradí ze svého rozpočtu OSVZ, ze stejného rozpočtu jsou hrazeny i náklady spojené s výjezdy na soutěže a jiné aktivity. V minulosti byly činnosti o. s. Laco Jilo podpořeny granty města. Za pěkného počasí se v klubu pravidelně schází asi 10 až 15 dětí, v zimním období jich zde bývá i více než 40. Děti mohou přijít třikrát týdně od 17 hodin. Děti jezdí na různé sportovní akce, zahajují i plesy, příležitostně spolupracují s německými organizátory protirasistických nebo protidrogových akcí. Obtížné je financování těchto aktivit, sociálně vyloučení Romové nejsou schopni na tyto aktivity finančně přispívat a provozovatel Štefan Tulej neumí psát granty. Obtížná bývá spolupráce zhruba s polovinou rodičů, kteří se nepřijdou na své děti podívat, přestože jsou vyzváni. Docházení do klubu ztěžují romským dívkám rodiny, protože dívky musejí vypomáhat v domácnosti a nemohou do klubu přijít.

V roce 2005³⁴ začala v **budově v Karlově ulici 17**, kde provozuje aktivity Laco Jilo, fungovat nízkoprahová klubovna zřízená odborem sociálních věcí a zdravotnictví za finanční podpory MV, do které dochází 30-40 dětí především děti z lokality Wolkerovy ulice. V roce 2006 byla navázána spolupráce s 12 studentkami oboru pečovatelská služba SZŠ Cheb, které se v rámci nadstandardního vyučování zapojovaly do výchovné práce s dětmi. Tento systém se neosvědčil – studentkám scházela potřebná průprava pro práci s těmito dětmi, bylo to pro ně náročné psychicky i časově, zvláště pro dívky z posledního ročníku, které se současně začínaly připravovat k maturitám, a tak postupně odcházely. Do činnosti s dětmi (výpomoc) proto byly v roce 2008 a 2009 na základě nové dohody uzavřené se školami zapojeny pedagogické asistentky působící při přípravných třídách. V roce 2009 město vedle vedoucí

klubovny (DPČ, 0,25 úvazku) přijalo další pracovníci (DPČ, 0,25 úvazku), která zajišťovala projekt doučování. Kvůli omezeným možnostem lépe personálně zajistit chod nízkoprahového centra a rozšířit aktivity na další věkové skupiny, byla nízkoprahová klubovna rozhodnutím orgánů města dnem 1. ledna 2010 převedena na jiného poskytovatele, kterým se stala příspěvková organizace Správa zdravotních a sociálních služeb Cheb.

U objektu Karlova ulice, kde se nachází nízkoprahové centrum a kde vyvíjejí svoje aktivity romské organizace, v rámci připraveného projektu město plánuje do budoucna, že po celkové rekonstrukci (budova je ve špatném technickém stavu) se veškeré prostory využijí pro sociální služby, orientované především na osoby ohrožené sociálním vyloučením a příslušníky romské komunity. Tyto služby by „zastřešoval“ jediný vybraný poskytovatel – Správa zdravotních a sociálních služeb Cheb. Objekt, který se nachází v bezprostřední blízkosti Wolkerovy ulice, tak bude využit pro zlepšení integrace sociálně vyloučených osob.

Volnočasové aktivity pro Romy dále nabízí o. s. **Rokršti** ve spolupráci s Laco Jilo nebo DDM SOVA. Ve spolupráci s městem Cheb a Policií ČR pořádají letní rekreačně-výchovný tábor pro sociálně znevýhodněnou mládež. Každý praktikant má obvykle na starost tři romské děti. Berou 15 až 20 romských dětí, pět postižených, na pět až šest dní mimo Cheb. Dále pořádají i výlety, pro děti z řad majority i pro určitý počet romských dětí v různém počtu (5-22). Výběr dětí na tábor i na akce na klíč probíhá ve spolupráci s Laco Jilo či MěÚ s cílem zapojit děti z nejvíce sociálně vyloučených rodin. Rokršti mají i romské praktikantky (vedoucí), jež se neřadí mezi sociálně vyloučené, ale ty odmítají na romské tábory jezdit, nechtějí s problémovými Romy mít nic společného. V minulosti zde byli tři vedoucí, v současnosti je aktivní jeden.

V minulosti poskytovalo pro romské děti službu nízkoprahového centra i o. s. Vinice, v současnosti se však členové tohoto sdružení zaměřují takřka výhradně na evangelizační činnost. Evangelizační činnosti se věnuje i o. s. Křesťanské sdružení Romů a Sintů v Chebu. Opakovaně se MěÚ pokoušel navázat spolupráci s konkrétními aktivními Romy ohledně pravidelných či nárazových volnočasových aktivit, v několika případech se však vyskytly obtíže ve vzájemné komunikaci či v následném vyúčtování poskytnutých finančních prostředků. Vedení MěÚ s těmito osobami nadále jedná.

Nabídku volnočasových aktivit pro sociálně vyloučenou mládež starší 15 let považují sociální pracovníci za nedostatečnou, což je však problém ve většině zkoumaných lokalit. Chybí zde nízkoprahový klub. Tato cílová skupina je také jen velmi obtížně

motivovatelná k tomu, aby podobné služby využívala. U mladistvých ze sociálně vyloučených rodin, zvláště z vyloučené lokality, je zejména v období letních prázdnin vyšší pravděpodobnost zneužívání návykových látek (lehkých či tvrdých drog).

9. Sociální dávky

Během prvního pololetí 2009 z počtu přesahujícího 1000 žadatelů získalo příspěvek na živobytí průměrně 645 žadatelů a příspěvek na bydlení 140 žadatelů měsíčně. Nárůst počtu žádostí činil oproti roku 2008 asi 130 žádostí na měsíc. Pracovnice sociálního odboru odhadují, že 38 příjemců tvoří romští obyvatelé lokality a sociálně vyloučení žijící v Chebu rozptýleně. Z obyvatel lokality je také pět lidí v částečném a šest lidí v plném invalidním důchodu.

Dávky jsou vydávány peněžitou formou, případně prostřednictvím institutu zvláštního příjemce na bydlení. Dávky jsou vypláceny poštovní poukázkou, nebo bankovním převodem, výjimečně i v hotovosti. Od konce roku 2008 vzrostl počet žadatelů pravděpodobně v souvislosti s krizí, v roce 2008 byl počet žadatelů 575 průměrně za měsíc. V minulosti při výdeji dávek asistovala městská policie. Díky zavedení pevných termínů výplat (pouze třikrát měsíčně) a celkové změně v systému přiznávání dávek (viz změna zákona) došlo časem ke zklidnění situace. Datum podání žádosti už nemá vliv na termín výplaty.

Změny ve výdeji dávek v roce 2007 umožnily jednodušší a přehlednější výdej dávek. Od té doby došlo k úbytku žadatelů z důvodu podání žádosti na domácnost a ne na člověka. Podle domněnky sociálního pracovníka předchází způsob výdeje dávek mladé lidi nemotivoval, pouze podporoval jejich nicnedělání a setrvávání v bydlení u rodičů. V souvislosti s novým systémem se již absolventům „nevypalí“ svůj „pobyt“ v evidenci uchazečů o zaměstnání protahovat.

Tabulka 3: Přehled o výplatách sociálních dávek

	Leden - červenec 2009	2008	2007
Celková výše vyplacených dávek pomoci v hmotné nouzi	16 339 907	24 475 122	31 595 911
Počet osob pobírajících dávky v hmotné nouzi (měsíčně)	645	575	645
z toho Romů-obyvatel sociálně vyloučené lokality	38	45	60
Počet Romů-obyvatel sociálně vyloučené lokality v částečném invalidním důchodu	5	7	8
Počet Romů-obyvatel sociálně vyloučené lokality v plném invalidním důchodu	6	8	10

Zdroj: MěÚ Cheb

10. Dostupnost služeb pro osoby ohrožené sociálním vyloučením

Do terénní (sociální) práce se v Chebu zapojují osoby pracující na MěÚ i pracovníci neziskového sektoru. V roce 2004 po intervenci MV po aféře s dětskou prostitucí byla vytvořena dvě místa nazvaná „Policejní asistent ČR“ – dnes se jedná o **terénní pracovníce MěÚ** spolupracující s romskou poradkyní. O práci na těchto pozicích byl mezi Romy velký zájem. Mezi uchazeči se však vyskytovaly i mylné představy, že asistent dostane střelnou zbraň a bude „udržovat pořádek“. Zřízení těchto míst pomohlo zmapovat situaci v sociálně vyloučené lokalitě i mimo ni. Výrazný dopad měla terénní práce na drogovou situaci ve Wolkerově ulici, kdy informace od obyvatel zprostředkované policií terénní pracovníci měly za následek intervenci mezi distributory drog. Dále terénní pracovníce kromě docházky do vytipovaných rodin a poskytování sociálního poradenství informují sociálně vyloučené rodiny o nově nabízených službách (např. doučování, pracovní poradenství). Kromě zaměstnanců MěÚ dále spolupracují s pedagogy a pediatry. Kromě individuální práce se také operativně snaží řešit ve spolupráci s dalšími aktéry nově vzniklé obtížné situace skupin klientů (např. odpojení vody z důvodu zadluženosti, nutné stěhování rodin).

Tabulka 4: Přehled služeb pro osoby ohrožené sociálním vyloučením

Kdo	Aktivita	Počet klientů	Počet Romů
MěÚ ve spolupráci s dalšími organizacemi	Doučování	Mimo rodinu: 25 + ve 3 rodinách	Mimo rodinu: 25 + ve 3 rodinách
Laco Jilo	Nízkoprahový klub	V létě 10-15, v zimě přes 40	V létě 10-15, v zimě přes 40
Útočiště	Nízkoprahový klub do 15 let, jednorázové akce pro děti, sanace rodiny	Klub: 30	Klub: 60-70 %
Kotec	Terénní práce s drogově závislými a prostitutkami, dluhové poradenství, K-centrum	500 za mikroregion za rok, 67 prostitutek jen Cheb	Okolo 50 %
Rokršti	Tábory, jednorázové akce na klíč (výlety)	Podle dohody, nepravidelně	Podle dohody, nepravidelně (např. 15-20)
Betlém	Noclehárna, azylový dům, denní centrum, VPP, VS	100 za rok – noclehárna, azyl 25	10% noclehárna a azyl, denní centrum okolo 50%

Za **romskou poradkyní** docházejí i sociálně vyloučení ne-Romové, například drogově závislí či obyvatelé sociálně vyloučené lokality. Romská poradkyně řeší s lidmi v 80 procentech případů dluhovou problematiku a bydlení. V minulosti bylo nejzávažnějším tématem bydlení, v posledních letech jsou nejčastějším tématem dluhy. Problematiku zaměstnání řeší poradkyně minimálně, přestože by dovedla nasměrovat klienty ke vhodným zaměstnavatelům. Dále také přicházejí lidé s osobními problémy. V případě potřeby poradkyně také vystavuje doporučení pro osoby, jež by potřebovaly získat ošacení, které nabízí nízkoprahové denní centrum provozované Diecézní charitou Plzeň. K podmínce vystavení doporučení došlo po několika situacích, kdy Romové z vyloučené lokality začali nadužívat možnosti získat zdarma ošacení – odnášeli příliš velké množství oděvů i pro příbuzné a vzniklo podezření, že s oděvy obchodují. Na romskou poradkyni se obracejí také zaměstnanci MěÚ v případě, že potřebují zkontaktovat někoho z klientů a nevědí, kde v současnosti daná osoba pobývá. Romská poradkyně výrazně pomáhá při řešení bytové situace sociálně vyloučených Romů.

O. s. Kotec

Terénní služby uživatelům drog poskytuje **o. s. Kotec** v Chebu, v Sokolově, Karlových Varech, Aši a v přilehlých mikroregionech. V Chebu funguje K-centrum a terénní program od roku 2002. K rozšíření služeb došlo v roce 2009. Terénní pracovníci v regionu provádí výměnné programy, sociálně-zdravotní poradenství, terénní práci s prostitutkami, testování infekčních nemocí; v menší míře pracují s bezdomovci, dále se věnují dluhovému poradenství. Za celý mikroregion Chebsko jsou zhruba s 500 klienty v kontaktu opakovaně, v K-centru se 150 klienty za mikroregion. Terénní pracovníci (celkem v Kotci pracuje 6 terénních pracovníků) jsou v Chebu denně, do okolí pravidelně dojíždějí. Většina klientů - uživatelů drog jsou Romové. V současnosti narůstá především počet zájemců o řešení dluhové problematiky. Na provoz Kotce přispívá město formou grantu, dále jsou aktivity financovány v rámci projektu OP LZZ. Kotec spolupracuje s OSPOD, PMS, Městskou Policií i Policií ČR, se základními a středními školami, částečně také s Diecézní Chartou Plzeň.

Útočiště, o.p.s.

Ambulantní i terénní sociální práci v rodinách (v rámci sanace) v Chebu a blízkém okolí provádí od roku 2006 **Útočiště, o.p.s.** Terénní práce se týká zhruba 20 klientských rodin. Kontakt s rodinami vzniká na základě doporučení OSPOD či PMS, případně rodiče přijdou sami, protože jim službu doporučí škola nebo někdo ze známých. U romských rodin často

dochází k nezájmu o spolupráci. Romové sami nepřijdou s žádostí o sanaci, doporučí je „sociálka“ nebo kurátorka, např. v případě snahy o návrat z ústavního zařízení domů nebo v případě hrozby odebrání dítěte z rodiny. Sanace probíhá nejčastěji z důvodů záškoláctví, zanedbávání péče (hlad, špína), nedostatečné školní přípravy. Mezi další témata zakázek patří chování dětí ve škole - nerespektování autorit, vandalství, konzumace lehkých drog, alkoholu. Konzultace probíhají v domácnostech klientských rodin či v prostorách organizace, jedné rodině se věnují zhruba 2 hodiny týdně po dobu obvykle ½ roku.

Romské a neromské rodiny považuje pracovnice Útočiště za značně odlišné především v míře vlastní iniciativy. Pracovnice se klienty snaží vést k tomu, aby ke změně došli sami, v případě Romů však k tomu často nedochází. S několika romskými klienty ze sociálně vyloučené lokality bylo nutné spolupráci ukončit z důvodu nespolupráce. Pracovnice Útočiště také ve větší míře Romům pomáhají s vyřizováním dokladů, často se však setkávají se situací, kdy klienti ani jednoduché úkoly nedotáhnou do konce, bývají v tomto nesamostatní.

Útočiště pomáhala založit diakonická organizace EJF-Lazarus Gemeinnützige AG z Berlína. Spolupracují s OSPOD, PMS, Policií ČR. Podílejí se na komunitním plánování i case managementu. Na financování se podílí město Cheb, MPSV (Dotační program nestátních neziskových organizací v oblasti podpory poskytování sociálních služeb), na individuální projekty přispívá krajský úřad, dále jednorázově přispěla ČSOB.

Diecézní charita Plzeň

Sociální poradenství poskytují i pracovníci **Nízkoprahového denního centra Diecézní charity Plzeň**. Do denního centra dochází průměrně okolo 8 klientů, počet je vyšší v zimním období a nižší v létě. Zde mohou trávit 2 hodiny v nejvyšším možném počtu 13 osob, v případě mrazů či nepříznivého počasí zde mohou pobýt celý den. Služby využívají nejen osoby bez domova, ale i osoby sociálně slabší, například romské rodiny z Wolkerovy ulice. U těchto klientů pracovníci častěji identifikují agresivní chování a alkoholismus (i u romských žen). Častými klienty jsou i navrátilci z výkonu trestu, kteří se octnou bez finančních prostředků a nemají kam jít. Klienti se zde mohou občerstvit, vykonat hygienu, trávit společně čas (sledování filmu, karetní hry, zpěv, účast na přednášce). Mezi nejčastější činnosti patří pomoc při řešení finanční situace a při vyřizování dokladů. Poskytované poradenství se také týká dluhové problematiky (u Romů častěji po Vánocích), vysvětlování obsahu úředních dokumentů, případně pracovník klienta doprovodí na úřad. Jeden z pracovníků podle časových možností pracuje i v terénu, nabízí služby charity, přestože se nejedná o terénního

pracovníka. Charita zvažuje vytvoření pracovního místa na tuto pozici. Provoz Nízkoprahového denního centra je financován z prostředků ESF prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a státního rozpočtu ČR.

V roce 2005 provádělo krátkodobě terénní práci Romské občanské sdružení (ROS) Karlovy Vary v rámci Generálního projektu na pozdvižení života Romů a integraci romských komunit v Karlovarském kraji.

Chybějící služby

Mezi nedostatky současné dostupnosti sociálních služeb směrem k sociálně vyloučeným osobám kromě potřeby navýšení počtu zaměstnanců pracovníci jmenovali **nedostatek odborné psychiatrické a další odborné lékařské péče, nedostatek kvalitních psychologů a psychiatrů, rodinných terapeutů a mediátorů, chybějící středisko výchovné péče, chybějící nízkoprahové zařízení pro osoby starší 15 let, nedostatečnost preventivní práce škol**. Část těchto služeb je dostupná v Karlových Varech, což je pro mnohé klienty daleko a ani v případě proplacení cesty se za službami nevydají, případně karlovarské služby jsou již kapacitně zaplněny. K formulaci dalších nedostatků dochází v současnosti v souvislosti s tvorbou komunitního plánu.

11. Kriminalita a rizikové formy chování

Policie ČR považuje za jeden z nejvýznamnějších kriminogenních faktorů na Chebsku samotnou polohu regionu. Okres Cheb má nejdlejší státní hranici s cizím státem v rámci celé České republiky, v blízkosti najdeme místa sloužící k lázeňství a rekreaci (Františkovy Lázně, Mariánské Lázně, Karlovy Vary, kempy v okolí přehrad Jesenice a Skalka). K nárůstu trestné činnosti v řádu stovek trestných činů došlo po otevření hranic v 90. letech. Po zrušení hranic nebyla zaznamenána zvýšená trestná činnost na Chebsku, ani nebyly zaznamenány ohlasy německé policie ohledně zvýšení trestné činnosti českých pachatelů v blízkém německém regionu.

V roce 2008 bylo na území okresu Cheb evidováno celkem 2735 trestných činů, největší nápor trestné činnosti byl zaznamenán v okresním městě Cheb: celkem 1428 skutků. To představuje zhruba 41 trestných činů na 1000 obyvatel. V absolutních počtech skutků následují po Chebu Mariánské Lázně s 523 trestnými činy, Aš s 309 a Františkovy Lázně s 238 trestnými činy. Objasnit se podařilo 1607 případů, procentuelně je to 58,76

procent. V porovnání s rokem 2007 bylo v roce 2008 o 190 trestných činů méně, podíl objasněnosti je o 3,48 procenta vyšší než v předešlém roce.

Na území **obvodních oddělení v Chebu** bylo v roce 2008 zjištěno celkem **1428 trestných činů**, objasnit se podařilo 826 případů. V roce 2007 bylo zjištěno celkem 1457 trestných činů, což je oproti roku 2007 o 29 případů méně, objasnit se podařilo 745 případů. V **902 případech šlo o obecnou kriminalitu** (v roce 2007 1044 případů), bylo zaznamenáno **80 násilných trestných činů** (v roce předešlém 79) a **680 případů majetkové trestné činnosti** (v roce 2007 830). Oproti roku 2007 klesl **počet trestných činů krádeží vloupání** z 218 na **172 skutků**. Rovněž **klesl počet krádeží prostých** z 542 na **437 skutků** a **hospodářská kriminalita** klesla ze 186 na **178 případů**.

Tabulka 5: Výskyt kriminality na území Chebu v roce 2008 (obvodní oddělní policie)

	Počet trestných činů	Počet trestných činů na 1000 obyvatel
Obecná kriminalita	902	25,81199
Násilné trestné činy	80	2,289312
Krádež vloupáním	172	4,92202
Krádež prostá	437	12,50537
Majetková trestná činnost	680	19,45915
Hospodářská kriminalita	178	5,093719

Zdroj: Preventivně informační oddělení, Krajské ředitelství policie Západočeského kraje

Co se týká míry násilných trestných činů, je ve srovnání s ostatními městy a obcemi zařazenými do výzkumu Cheb mírně podprůměrný. Majetkové trestné činy přepočítané na 1000 obyvatel svým počtem odpovídají Mostu s dvojnásobným počtem obyvatel, zatímco v Ústí nad Labem a na Šluknovsku, jsou míry těchto trestných činů vyšší. Přesto při pohledu na počet prostých krádeží vychází najevo, že těchto krádeží při přepočtu na 1000 obyvatel bylo v Chebu zaznamenáno ale více než na Šluknovsku. Hospodářská trestná činnost byla v Chebu podobně častá jako například ve srovnatelném Broumově.

Nezletilí a mladiství (do 18 let) se v roce 2007 podíleli zhruba na jedné desetíně násilných trestných činů a případů krádeže vloupáním a zhruba na pěti procentech prostých krádeží.

Pachatelé násilné a majetkové trestné činnosti (loupeže, krádeže) z větší části etnicky nepatří mezi členy majoritní společnosti.³⁵ Dochází k přepadávání, okrádání a podvodnému vylákávání peněz příjíždějících cizinců. V souvislosti se sexuální turistikou navíc dochází k mravnostní trestné činnosti. Chebu se dotýká i drogová turistika a s ní spjatá výše vyjmenovaná trestná činnost..

Městská policie celkem přijala během roku 2008 **441 oznámení o rušení nočního klidu** (v roce 2007 to bylo 399), celkem zadržela **378 pachatelů krádeží do 5000 korun** (v roce 2007 jich zadržela 348) a **patnáctkrát zakračovala proti záškoláctví** (o rok dříve to bylo o čtyři případy méně). K narušování veřejného pořádku dochází zejména v lokalitách: pěší zóna, staré město, nádraží, v blízkosti prodejen Kaufland, Tesco a na jednotlivých sídlištích. V lokalitě v blízkosti prodejen Kaufland, Tesco a nádraží jsou páchány četné přestupky žebrajícími bezdomovci. Městskou policií zde také byly zaznamenány žebrající děti. Na parkovištích u supermarketů dochází rovněž k vykrádání a krádežím aut. Na sídlišti Zlatý Vrch dochází k narušování veřejného pořádku především v lokalitě dětských hřišť a na Malém náměstí. Byť policisté dosud nezaznamenali vyšší intenzitu trestné činnosti na sídlišti, považují Zlatý Vrch (zejména ulici K Viaduktu, kde bydlí sociálně vyloučení romští obyvatelé) za „časovanou bombu“. Obyvatelé sídliště si ale stěžují na drobnou kriminalitu. V případě Wolkerovy ulice policisté zmiňují zejména majetkovou trestnou činnost a výchovné problémy s dětmi a mládeží. Ve větší míře se zde vyskytuje prostituce, prodej drog a drobné krádeže.

Podle šetření, které provedla v červnu roku 2008 společnost Augur Consulting, s. r. o., přibližně čtvrtina dotázaných uvedla, že se oni sami či někdo z jejich rodiny stal obětí trestného činu – nejčastěji šlo o vykradení sklepa, kůlny, garáže (35 procent), vykradení bytu, domu, chalupy, chaty (28,5 procenta) nebo vykradení auta (23,6 procenta). Osobní negativní zkušenost s kriminalitou projevují častěji lidé žijící v centrální části města. Tři pětiny respondentů trestný čin nebo pokus o něj, jehož obětí se stali sami nebo někdo z členů jejich domácnosti, neohlásily z toho důvodu, že by policie tento trestný čin stejně nevyřešila. Jedna šestina respondentů (17,1 procent) uvedla, že trestný čin neohlásila, protože šlo o nezávažný

³⁵ Prevence kriminality města Cheb na léta 2009-2011.

čin nebo malou škodu. Necelá jedna desetina respondentů (8,6 procenta) situaci vyřešila sama, 5,7 procenta dotázaných uvedlo jako důvod, že by to byla ztráta času a obávali se nepříjemností. Strach z pachatele by mělo 5,7 procenta. A 2,9 procenta respondentů uvedlo, že nemá rádo policii.³⁶

Dvanáct bodů **kamerového systému** umožňuje sledování několika chebských lokalit.³⁷ Na základě dosavadních zkušeností s využitím kamerového systému hodnotí policisté toto opatření jako účinné. Město má zpracovanou **Koncepci prevence kriminality na léta 2009-2011**. Jako krátkodobá řešení uvádí: projekty sanace rodiny (Útočiště o.p.s.), volnočasové a zájmové aktivity (Útočiště o.p.s.), probační programy (Probační a mediální služba Cheb), přednášková činnost (Pedagogicko-psychologická poradna Cheb, Okresní ředitelství policie ČR, Městská policie Cheb), navýšení kamerového systému (Městská policie Cheb), case management (realizátorem je odbor sociálních věcí a zdravotnictví) a projekt pro vzdělání, rozvoj osobnosti a získání sociálních dovedností občanů (Rokršti o.s.). Jako dlouhodobá řešení jsou zde uvedena: podpora realizace výkonu trestu obecně prospěšných prací, projekty sanace dluhů, investování peněz do vzdělání a rozvoje lidských zdrojů, zvyšování právního vědomí občanů, projekty zvyšující pocit bezpečí občanů, bezpečnostní stojany na kola, mediální a komunikační prostředky pro informování nejširší veřejnosti (např. spoty prevence), projekty podporující soužití dětí a mladistvých v kolektivech, rozvíjení další podpory organizací a institucí působících v oblasti prevence, zintenzivnění osvěty v rámci prevence kriminality a vytvoření podmínky pro organizování volnočasových aktivit pro mládež.³⁸

Extremismus a podpora krajně pravicových stran

Přestože v rámci rozhovorů s místními aktéry nebyl extremismus tematizován, je možné se i v Chebu setkat s nadprůměrnou, tzn. republikový průměr převyšující,

³⁶ Prevence kriminality města Cheb na léta 2009-2011.

³⁷ První, z domu na Kasárním náměstí, pokrývá vedle tohoto náměstí také ulice Křižovnická a Smetanova a kostel sv. Mikuláše. Druhá, z radnice, sleduje náměstí Krále Jiřího z Poděbrad a ulice Jateční a Svobody. Třetí, ze sídla České správy sociálního zabezpečení, kontroluje část náměstí Krále Jiřího z Poděbrad a ulice Svobody, Obrněné brigády a Komenského. Čtvrtá kamera, z bývalého Čedoku, dohlédne ještě na náměstí a dále do ulic Svobody a Májová. Pátá kamera se nachází na objektu 2. základní školy - tzv. Americké - a umožňuje sledování ulic Májová, 26. dubna a Brandlova. Šestá, z domu na Evropské ulici, hlídá tuto a Dukelskou ulici. Sedmý bod, z budovy nádraží, mapuje dění na nám. Dr. Milady Horákové a dále v ulicích Svobody, Wolkerova, Žižkova, Palackého a Riegerova. Osmý bod, od Kauflandu, postihuje parkoviště tohoto nákupního centra a Pivovarskou ulici. Devátý, uzavřený kamerový systém v objektu městské policie (Jiráskova 2 - bývalá okresní vojenská správa) střeží vnitřní prostory strážníků, parkoviště a ulici Mánesova. Monitorovací systém Chebu se letos na jaře - po neblahých zkušenostech s vandaly i nenechavci v areálu Krajinky - rozrostl o další tři kamery, které umožňují kontrolu celé plochy pod Chebským hradem.

³⁸ Prevence kriminality města Cheb na léta 2009-2011.

podporou krajně pravicových stran ve volbách.³⁹ Ve volbách konaných v roce 2006⁴⁰ získala podporu voličů pouze Národní strana, které dalo svůj hlas v Chebu ve volbách do Poslanecké sněmovny 0,36 procent voličů. Stejný počet hlasů získala Národní strana i ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2008. Jako silněji podporovaná se v Chebu projevila v roce 2008 Dělnická strana, která získala v krajských volbách 1,30 procent a ve volbách do Evropského parlamentu 1,90 procent hlasů. Ve volbách do Evropského parlamentu poprvé za zmiňované období získalo hlasy i Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa, a to 0,45 procent hlasů. V krajských volbách krajně pravicové stran volilo v roce 2008 1,30 procent a v evropských volbách 2,71 procent voličů (celorepublikový průměr 1,06, resp. 1,64 procent voličů), zatímco v roce 2006 se jednalo pouze o 0,36 procent hlasů ve volbách do Poslanecké sněmovny a 0 procent hlasů ve volbách do místního zastupitelstva (resp. 0,17 a 0,07 procent za celou Českou republiku).

Rizikové formy chování

Mapa výherních zařízení, kterou zpracovala Ministerstvo financí České republiky, ukazuje, že **v Chebu je přítomno na 466 výherních přístrojů, což je ve srovnání s dalšími městy co do počtu obyvatel obdobné velikosti mimořádně vysoké číslo:** Kolín 128, Trutnov 92, Orlová 117, Příbram 227, Znojmo 279, Tábor 171, Třinec 121, Česká Lípa 134, Třebíč 122. Jestliže v Chebu připadá na 1 automat přibližně 75 obyvatel, například ve Znojmu je to 125 a v Trutnově 337.

Intenzivní přítomnost hazardu pociťuje město jako výrazný problém a v rámci svých možností (mezi lety 2005-2007 došlo k výraznému nárůstu tzv. videoterminálů, jejichž omezování neprovádí obec, nýbrž Ministerstvo financí ČR) se jej snaží regulovat, například vyhláškou č. 6/2009 o stanovení míst a času, ve kterém mohou být provozovány výherní hrací přístroje. Herny jsou ve městě pouze částečně regulované – jejich výskyt je omezen v centru města. Jedna z osob bojujících proti hernám poukazuje na tuto situaci jakožto na „kosmetickou“ úpravu, kdy herny a jejich uživatelé nemají kazit vzhled historického centra města.

Rozvoj **drogové scény** nastal v Chebu po roce 1989. Nejčastěji užívanou drogou je kromě marihuanových drog **pervitin**, který uživatelé nabývají buďto distribucí, nebo v malých skupinách díky známosti s vaříčem pervitinu. **Do distribuce drog jsou zapojeni také**

³⁹ www.volby.cz.

⁴⁰ Volby do Poslanecké sněmovny ČR a volby do místních zastupitelstev.

Romové i Vietnamci. Užívání heroinu v Chebu v minulosti nebylo časté, v současnosti se vyskytuje více případů jeho užívání. Naopak poklesl počet uživatelů tzv. tanečních drog. Větší část uživatelů drog a klientů terénních pracovníků výměnných programů v Chebu tvoří Romové. Mezi uživatele drog patří i část osob zapojených do prostituce.⁴¹ Klientů služeb mezi Vietnamci je minimálně, pro pracovníky je obtížné do této skupiny proniknout vzhledem k reálné nebo předstírané jazykové bariéře. V minulosti bylo pro uživatele možné získat drogu například ve vietnamské tržnici Dragoun. Tato největší chebská tržnice byla přestavěna a zmenšena, v současnosti se nabývá droga například koupí v barech.

V polovině roku 2009 došlo k situaci, kdy po zatčení několika významných dealerů měli uživatelé ztíženy podmínky pro shánění pervitinu, případně sehnaná droga dosahovala nízké kvality. Podle informátora je jen otázkou času, kdy se další osoby naučí pervitin vařit a objeví se noví dealeri.

V Karlovarském kraji obecně připadá 3,24 problematických uživatelů nealkoholových návykových látek na 1000 obyvatel.⁴² Pokud tento podíl převedeme na počet obyvatel Chebu, můžeme odhadovat **prevalenci problémového užívání drog** na 113 uživatelů. Vzhledem k tomu, že jde o okresní město, bude ale toto číslo ve skutečnosti o něco vyšší.

Užívání drog se týká i některých obyvatel sociálně vyloučené lokality Wolkerova. Po intervencích policie i díky práci terénních pracovníků se situace částečně zlepšila (také v důsledku snížení počtu obyvatel lokality), přesto terénní pracovník považuje i současnou situaci za závažnou. V minulosti bylo podle svědectví starousedlíků možné vidět povalující se použitý injekční materiál přímo na ulici, terénní pracovníci sem docházeli zpočátku z bezpečnostních důvodů ve dvojici. **Romové žijící v ulici poukazují na velmi časté užívání drog mládeží ve Wolkerově ulici.** V minulosti zde děti ve zvýšené míře zneužívaly **toluen**. Mladistvý informátor z této ulice v současnosti mluvil o užívání marihuany všemi mladistvými ve Wolkerově. Jeden z romských obyvatel zajímajících se o dění v lokalitě se obává masivního rozšíření těchto drog mezi romskými dětmi. Pracovník Charity se naopak setkal s častým **zneužíváním alkoholu** u romských klientů z Wolkerovy ulice. Případů konzumace alkoholu přibývá zejména v letních měsících. V tomto se zapojuje policie, která dělá zátahy na mládež popíjející v parcích. Přistižené dítě je vzato na policii, kde si jej rodiče

⁴¹ Drogy a prostituce náleží k proměnným se zvýšeným výskytem HIV: podle nedávných údajů přitom Chebsko stojí v počtu nakažených na 1 obyvatele v celorepublikovém měřítku na druhém místě za Prahou. Viz *Po Praze má Chebsko nejvyšší počet občanů nakažených virem HIV*, Chebský deník, 16. července 2009.

⁴² Viz Mravčík a kol. (2009): Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice za rok 2009. Praha: Národní monitorovací centrum pro drogy a drogové závislosti.

vyzvednou. Poprvé se záležitost řeší domluvou. Zátahy policie se týkají i restauračních zařízení, kde by mohlo docházet k prodeji alkoholu nezletilým. Místa scházející se mládeže se z důvodu kontroly mění, v posledním roce se stížnosti obyvatel na hlučnou, alkohol konzumující mládež týkaly například parku u školy Americká, prostorů u hradeb a míst na Zlatém vrchu. Na zvýšení hluku si stěžovala i obyvatelka Wolkerovy ulice, spojovala je s dětmi, jež byly na prázdniny propuštěny domů z dětských domovů. Od 1. července 2008 platí zákaz konzumace alkoholu na veřejných místech v centru města.

Celkově v regionu nově nabývá na četnosti **užívání marihuanových drog (skunk)**. Věk uživatelů poklesl na 11-12 let.⁴³ Uživatelé se vyskytují napříč všemi sociálními skupinami, odhadem až ½ třídy dětí ve škole. Na rozdíl od předchozích generací si drogy nepěstují, ale kupují, pravděpodobně u konkrétních Vietnamců. U dlouhé, silné a chronické konzumace skunku ve věku do 18 let pracovníci pozorují pomalejší nástup sociálního dospívání, obtíže při překonávání překážek, lenošení.

Vietnamských uživatelů drog zaznamenali terénní pracovníci spíše minimálně, částečně také proto, že je mezi ně obtížné proniknout. V posledním roce bylo na Chebsku a v okolí policisty zajištěno několik hydroponních velkopěstíren.⁴⁴ Podle odhadů lokálních pracovníků v drogové problematice může být ze 500 vzrostlých sazenic konopí třikrát až čtyřikrát za rok vyprodukována až jedna tuna materiálu a je pravděpodobné, že může docházet k vývozu i do jiných zemí.

Protidrogové programy fungují v Chebu od roku 1998, problematikou užívání drog se na Chebsku zabývá již několik let **o. s. Kotec** (terénní programy, výměnné programy, poradenství, zprostředkování léčby sociálně právní poradenství, primární prevence na školách – viz výše). Většina jeho klientů jsou Romové.

Obdobně jako v jiných příhraničních regionech začala v Chebu viditelně rozvíjet v 90. letech začala rozvíjet **prostitute**. Největší rozvoj se odehrál v letech 1993 až 1999, kdy se na Chebsku pohybovalo zhruba 200 prostitutek, pouličních i barových. Bylo zde okolo 80 nočních klubů a barů. Běžně docházelo i k oslovování žen muži poptávajícími sexuální služby v ulicích Chebu. **Po roce 2000 se již oblast prostituce zmenšila, prostitutky začaly ve větší míře zákazníky okrádat, ubylo klubů.** Dnes již prostitutky nejsou v takové míře v ulicích

⁴³ Viz například *V Chebu je asi tisíc lidí závislých na tvrdých drogách*, Chebský deník, 23. dubna 2008. Chebský streetworker v rozhovoru odhadl, že v Chebu je na drogách závislých až tisíc osob.

⁴⁴ Pokud informátoři nebo zprávy z tisku mluví na Chebsku o majitelích velkopěstíren, jedná se o Vietnamce. Velkopěstírny při policejním zajištění obsahovaly 300-1500 sazenic rostlin.

vidět. Poklesla poptávka, jakož i ceny za sexuální služby. Vstup do Schengenu situaci nijak výrazně neovlivnil. Nárůst počtu prostitutek byl zaznamenán několika respondenty v letním období, kdy do regionu dojíždělo i několik vysokoškolských studentek s úmyslem přivydělat si.

Jako specifický rys prostituce Romů uvedla informátorka „**klanovost**“ **prostituce**, kdy se prostituci věnují ženy z romských rodin a muži jsou jejich „pasáky“. Prostitutky z řad Romů i majority získávají své zákazníky na ulici, kolem silnic nebo v barech. V klubech vlastněných Rusy pracují většinou Rusky a Ukrajinky. S prostitutkami v roce 2009 začalo systematictěji pracovat i o. s. Kotec. Zatím kontaktovali okolo 70 prostitutek. Na ulici jsou spíše stálé prostitutky, v klubech se jejich složení více proměňuje. V několika případech si ženy našly „běžné“ zaměstnání, ale k prostituci se přesto vrátily, protože nové zaměstnání jim neposkytlo takový příjem, na jaký byly zvyklé. Rusky a Ukrajinky většinou přijely do ČR přímo s úmyslem si tímto způsobem obstarávat obživu, v jednom případě bylo zaznamenáno, že žena/cizinka řešila prostitucí svou tíživou finanční situaci po ztrátě legálního zaměstnání a neúspěšné snaze získat jiné místo.

Běžně požadují pouliční prostitutky za své služby 20 až 30 euro, výjimečně 15 euro. Zákazníky prostitutek tvoří většinou Němci a němečtí Turci, v menší míře etničtí Češi a Vietnamci. Noční kluby navštěvují zákazníci především v pátek a o víkend. Některé prostitutky pracují ve dvojicích či větších skupinkách a zákazníky okrádají, aniž by jim původně nabízenou sexuální službu nabídly (mluví se o tzv. podělávání). **Okrádání lidí vyhledávajících sexuální služby se podle lokálních expertů věnují spíše Romové.** V jednom případě se vydávali za policii, měli falešné průkazy a vymáhali zaplacení pokuty. V poslední době se na Chebsku o oblast prostituce začala zajímat nezisková organizace La Strada Česká Republika, o.p.s., která zde zamýšlí poskytovat své služby. Část romských i neromských prostitutek podle lokálních expertů navíc pravidelně **užívá "tvrdé" drogy.**

Na Chebsku se vyskytlo i několik případů **dětské prostituce**. Toto téma medializovala německá nezisková organizace KARO v roce 2003. Přestože několik případů dětské prostituce bylo prošetřováno, konkrétní důkazy o objemnosti a organizovanosti dětské prostituce se neobjevily. Dětská prostituce se vyskytovala spíše výjimečně, jednalo se o děti na útěku ze zařízení ústavní péče či o děti drogově závislé. Často se jednalo o prostituci falešnou, o podvodné chování, kdy byl zákazník okraden a služba nebyla poskytnuta. Medializace dětské prostituce naopak zvýšila v Chebu poptávku po komerčním sexuálním

zneužívání dětí – do města začali přijíždět novináři pátrající po dětské prostituci z důvodu tvorby reportáže, ale i osoby skutečně vyhledávající děti bez sekundárních pohlavních znaků pro sexuální zneužití. Na tuto situaci reagovalo několik osob nabídkou výše zmíněných podvodných služeb, jež se měly odehrávat v bývalé sociálně vyloučené lokalitě v ulici K Nemocnici.

Prostřednictvím několika vyhlášek se **vedení města pokoušelo prostituci ve městě omezit vytyčením lokalit**, kde je prostituce narozdíl od zbytku města zakázána. Nadále však prostitutky nabízejí své služby i na nepovolených místech. Městská policie uděluje v těchto případech pokuty, které jsou však obtížně vymahatelné. Novým mechanismem postihujícím prostituci má být **fotografování zákazníků** a jejich následné předvolání pro poskytnutí svědectví, toto opatření však na hodnocení účinnosti teprve čeká. S projevy prostituce je možné se v Chebu setkat v rámci běžného dne. Je zde brána takřka jako samozřejmost. Mezi postoji obyvatel k prostituci je možné zaznamenat na jedné straně morální odpor k zákazníkům a současně sympatie k prostitutkám, které zákazníky poškozují, na druhé straně nelibost k neférovému jednání prostitutek, ale také strach z představy kriminálního prostředí, do něhož mohou být prostitutky zapojeny.

Dalším rizikovým jevem spojeným s životem v sociálně vyloučených lokalitách jsou **výchovné problémy dětí a mládeže**. Mezi nejčastěji řešená témata patří záškoláctví, prostituce, užívání drog. **OSPOD má v péči 96 dětí s nařízenou ústavní výchovou, z toho 54 Romů.**⁴⁵ Do diagnostických ústavů a dětských domovů odchází ročně zhruba pět dětí. Věk dětí začínajících s prostitucí poklesl na 14-15 let, v případě užívání drog poklesl na 11 až 12 let. V posledních dvou až třech letech došlo k **nárůstu řešených případů s vietnamskými dětmi**. Hlavním důvodem intervence bývá záškoláctví, v menší míře užívání drog a násilná trestná činnost (např. posekání mačetou). Dochází k pozorovanému růstu agresivity. V případě vietnamských rodin je často nutná spolupráce s cizineckou policií. Řešení situací komplikuje migrace členů rodin, vyřizování potřebných dokladů a jazyková bariéra. Vietnamští klienti s nedostatečnou znalostí českého jazyka si obvykle vodí vlastní překladatele. Vyskytl se případ, kdy nezletilá osoba neznalost českého jazyka jen hrála.

⁴⁵ V rámci OSPOD pracují tři kurátorky pro mládež, tři terénní sociální pracovnice, jedna osoba zabývající se náhradní rodinnou péčí a vedoucí oddělení OSPOD. OSPOD spolupracuje úzce s Policií ČR, PMS a dalšími institucemi a neziskovým sektorem v rámci Multidisciplinárního týmu pro mládež. Kromě nedostatku zaměstnanců a času vyhrazeného na práci s klienty se OSPOD potýká s obtížemi při shánění pracovníků s odpovídajícím vzděláním a s jejich častým obměňováním, což vede k opětovnému nesnadnému navazování vztahu s rodinou.

Podle údajů z roku 2008, kdy byl odhadovaný počet romských dětí v lokalitě Wolkerovy ulice 220, zhruba 40 dětí pobývalo v ústavní péči. K odebírání dětí dochází především z důvodů těžkých výchovných problémů, užívání alkoholu či drog. V menší míře je důvodem k takovéto intervenci špatná péče rodičů: nespolupráce s lékaři ohledně očkování, týrání, zanedbávání, případně neexistence osoby, která by se o dítě starala v situaci, kdy jsou rodiče vzati do vazby. Mezi romskými a ne-romskými klientskými rodinami nebývá rozdíl, v případě Romek se častěji řeší prostituce.

Stává se, že o okamžité umístění dítěte do výchovného zařízení požádají i sami rodiče, například z důvodu opakovaných úteků z domova a okrádání rodiny. Sociální pracovníce se domnívají, že v případě včasného kontaktování odborníků rodinou by bylo možné se pokusit vyhročené situaci vyhnout, případně řešit situaci účinněji.

Pracovníci Probační a mediační služby ročně registrují téměř 400 nových případů v rámci bývalého okresu Cheb a nadále pracují se 100-150 klienty z předchozího roku. Mladistvých registrují 60 a nezletilých 20, těmto osobám se však věnují mnohem více, protože je větší šance situaci těchto klientů změnit. V těchto případech se především věnují přípravnému trestnímu řízení. Ohledně šetření v rodinách spolupracují s OSPOD a následně si vybírají vhodné klienty ve věku 15-18 let. V případě pachatelů mladších 15 let je třeba zhodnotit úroveň nezletilých před proběhnutím soudu. V této věkové kategorii dochází ke krádežím a výtržnictvím. U mladistvých převažuje trestná činnost páchaná ve dvojicích či trojicích, například krádeže a narušování domovní svobody. U dětí všech věkových kategorií se prohlubuje brutalita provedení činů. V případě sanace rodiny spolupracuje PMS s o.p.s. Útočiště.

Tabulka 6: Počty nových spisů v okrese Cheb v letech 2005 až 2008

	2005	2006	2007	2008
Počet nově evidovaných spisů	356	301	329	392
Mládež 0-18 let	28	30	34	62
Drogová kriminalita	7	12	6	7
Drogová kriminalita mládeže	0	4	1	4
Extremismus	2	1	0	0

Zdroj: Probační a mediační služba ČR

Počet nových spisů Probační a mediační služby mezi lety 2005 a 2006 poklesl z 356 na 301, ovšem od roku 2006 je možné na základě uvedených dat sledovat nárůst počtu nových případů, a to až na 392 v roce 2008, což znamenalo nárůst o 91 případů mezi lety 2006 a 2008. Nárůst počtu mladistvých mladších 18-ti let mezi sledovanými lety vzrostl o 2,2-

násobek svého původního počtu. **Děti z vyloučených lokalit páchají v řadě případů kriminalitu opakovaně již od 12 let.** U těchto osob často dochází k páchání trestné činnosti v průběhu celého života.

Ohledně výkonu **alternativního trestu** obecně prospěšných prací komunikuje PMS s technickými službami, neziskovými organizacemi, MŠ i nemocnicemi. Klienti vykonávají úklidové a pomocné práce, zednické práce, práci ve stacionáři Mája, v lesní údržbě, v útulku pro psy. Lidé se stávají klienty PMS i opakovaně, např. znovu spáchají trestný čin, nebo soud znovu rozhodne o OPP, i když je klient minule neplnil. PMS je aktivní v pořádání case managementu rizikového chování dětí, účastní se i setkávání Multidisciplinárního týmu pro mládež.

Multidisciplinární tým EGER

Policejní tým Eger byl založen na konci roku 2003 na podnět Odboru bezpečnostní politiky MV ČR a Úřadu vlády ČR v rámci implementace „Národní strategie pro práci Policie ČR ve vztahu k národnostním a etnickým menšinám“. Do této pracovní skupiny patřili dva pracovníci kriminální služby, pořádková policie a tiskový mluvčí, postupně se v průběhu týdenních a později měsíčních setkáních přidávali zástupci státních institucí, Probační a mediační služby, OSPOD i neziskového sektoru poskytujících sociální služby. Vznikl tak tým odborníků pro vytváření konkrétních intervenčních postupů pro práci s mládeží. Aktivita týmu se pohybují na rozhraní primární a sekundární prevence.

*V roce 2005 přijala PMS prioritu vytvářet při svých centrech multidisciplinární týmy pro mládež. Tým Eger se tak transformoval do **Multidisciplinárního týmu pro mládež**. Mezi členy týmu a zvané hosty dnes kromě výše jmenovaných patří romský poradce, terénní pracovníce, zástupce Okresního státního zastupitelství, zástupce Okresního soudu, pracovník/pracovnice pedagogicko-psychologické poradny, NNO (Útočiště, o.p.s., Kotec, o. s.), případně pedagogové a lékaři. Účastníci se informují o změnách a rizicích v oblasti jejich práce, navrhuji vhodné postupy, opatření a zásahy, diskutují jednotlivé případy.*

*Členové **Multidisciplinárního týmu** se scházejí i na případových konferencích. K řešení konkrétního případu dá většinou podnět pracovníkům OSPOD učitel. Policie ČR osobně předá rodičům pozvání na případovou konferenci. Kromě dítěte a jeho rodiče se setkání účastní Policie ČR (někdy i Městská policie), dále zástupci OSPOD, pedagogicko-psychologické poradny, PMS, Útočiště. Jednání spočívá ve společném hledání řešení za současné podpory žádoucích postojů a strategií rodiny. K setkávání dochází třikrát za sebou zpravidla v několikaměsíčních intervalech. Na prvním setkání obvykle nejvíce hovoří učitel. Dítě se zpočátku vyjadřuje spíše minimálně, může si však samo navrhnout vlastní úkoly. Téměř vždy je dohodnuto doučování, rodiče těchto dětí běžně na domácí přípravu dětí do školy nedohlížejí. Mezi další navrhovaná opatření patří zapojení dítěte do organizovaných volnočasových aktivit, zapojení do chodu domácnosti, nastavení pravidel pro dítě ve škole i doma, přeřazení dítěte na ZŠ praktickou či navržení ústavní výchovy. Dohodnutá opatření se sepisují a na dalších setkáních probíhá kontrola a hodnocení úspěšnosti jejich plnění.*

Tento systém zde funguje 2,5 roku. Případové konference se provádí jednou za měsíc v Chebu a v Aši, řešení s jedním klientem obvykle trvá 1 hodinu, jedné konference se účastní postupně čtyři či pět klientů. Pracovníci považují za užitečné být ještě po těchto setkáních v kontaktu s rodinou či dítětem.

12. Zdraví

Rizika ohrožující zdraví spjatá s bydlením se u sociálně vyloučených Romů i ne-Romů vyskytují v sociálně vyloučené lokalitě Wolkerovy ulice v důsledku netekoucí vody a špatného technického stavu bytů. Podle poznatků sociální pracovnice je pro osoby z Wolkerovy ulice obtížné sehnat lékaře, zvláště pediatra pro děti. Stává se, že pediatři osoby z Wolkerovy odmítnou s odůvodněním naplněnosti stavu pacientů. **Podle sociální pracovnice nejsou děti výrazněji nemocné a mají naopak dobrou imunitu.** Stává se však, že rodiče nevodí děti na povinná očkování, případně v některých rodinách ze sociálně vyloučené lokality nedochází k dodržování základních hygienických návyků. Z těchto důvodů hrozí odebrání dětí z rodiny. Dále dochází k nedodržování lékařem stanoveného léčebného či rekonvalescenčního režimu, kdy dítě sice nechodí do školy, ale je možné jej potkat v ulicích města, přestože by se mělo léčit doma.

Obyvatelé vyloučené lokality Wolkerovy ulice se podle odhadů sociální pracovnice vyznačují **vyšší invaliditou** než ostatní Romové v Chebu: získání invalidity je vítáno s odkazem na finanční příjem.

Výrazným tématem ohrožení zdraví dětí i dospělých je užívání drog, které je častější ve Wolkerově ulici. Týká se však nejen Romů, ale i ostatních obyvatel v celém městě (alkohol, marihuanové drogy, pervitin, heroin). I přes zdravotně zaměřené programy o.s. Kotec je možné setkat se s drogově závislými, kteří jsou informováni o rizikových způsobech užívání nitrožilních drog, přesto však tyto rady ignorují s poukazem na nevýznamnost zachování zdraví v jejich životní situaci. O.s. Kotec také od druhé poloviny roku 2009 provádí u prostitutek testování na přítomnost viru HIV či syfilis. V minulosti zde jedna prostitutka zemřela na AIDS a díky deníku se podařilo vypátrat zákazníky. Gynekologická vyšetření bude příležitostně provádět La Strada Czech Republic, o.p.s.

13. Shrnutí

Město Cheb je po Karlových Varech druhé nejlidnatější město Karlovarského kraje, žije zde přes 35 000 obyvatel. Od poválečného období narůstá počet obyvatel Chebu. Přírůstek

počtu obyvatel je ovlivněn zejména vysokou mírou zahraniční imigrace do města: například celkový přírůstek za rok 2007 (782 osob) se skládal z 81 procent z kladného migračního salda a pouze z 19 procent z přirozeného přírůstku.

Významnou národnostní menšinou na Chebsku jsou Vietnamci. Experti odhadují jejich desetiprocentní podíl na skladbě obyvatel města, neoficiální odhady hovoří až o 6000 až 7000 Vietnamců ve městě. Vietnamští podnikatelé provozují mimo tržnic také restaurace, občerstvení, potraviny, trafiky, herny a bary. Dalším zahraničním vlivem je sousedství s Německem, které se odráží i v podobě mezinárodní spolupráce různých institucí i v ekonomických aktivitách společností i jednotlivců.

Nejvyšší počet občanů vnímá jako naléhavý problém svého města existenci romských lokalit. Dále následuje nedostatek pracovních příležitostí. Specifikem Chebu je silné vnímání negativního působení cizinců. Mezi naléhavými problémy se též objevuje kriminalita a bezpečnost na ulicích. Jako nejnaléhavější problémy respondenti uváděli pouze dva z uvedených: existenci romských lokalit a nedostatek pracovních příležitostí.

Při svém každodenním životě se obyvatelé Chebu v místě svého bydliště nejčastěji setkávají s následujícími negativními jevy: prostituce, děti či mladí lidé poflakující se na ulici, alkoholismus, vandalismus či veřejné užívání či prodej nelegálních drog. Podle výpovědí dotázaných má Cheb největší incidenci těchto jevů ze všech zkoumaných lokalit. Jako místo, kterému se je lepší vyhnout, uvedli téměř všichni dotázaní Wolkerovu ulici, dále pak Kasární náměstí, Evropskou ulici a Karlovu ulici.

Podle hrubého odhadu žije dnes ve městě okolo 2500 Romů, 90 procent z nich tvoří slovenští Romové, osm procent maďarští Romové a dvě procenta olašští Romové. Lze mluvit o dvou hlavních lokalitách: ulice Wolkerova a sídliště Zlatý Vrch. Podle odhadu romské poradkyně je z nich přibližně 800 bezproblémových (zhruba jedna třetina), kdy není třeba spolupráce se sociálním odborem.

Wolkerova ulice se nachází v blízkosti železniční tratě necelý kilometr od vlakového a autobusového nádraží. Chátrající bytové domy, které jsou ve vlastnictví soukromého majitele, jsou obklopeny částečně fungujícími průmyslovými objekty. Názory na období, kdy se bývalé podnikové bydlení začalo měnit na vyloučenou lokalitu, se mezi informátory liší. V zásadě existují dvě výkladové linie. Jedna vnímá vznik sociálně vyloučené lokality jako nezamýšlený důsledek v současnosti již několikrát novelizované vyhlášky města Chebu, která zakazovala prostituci v ulicích města s výjimkou Wolkerovy ulice. Oproti tomu jiní aktéři upozorňují na

to, že v této oblasti lidé provozovali prostituci ještě před výše uvedenou vyhláškou. Starousedlíci zhoršení podmínek pro bydlení spojují především s privatizací domu a jeho nevhodným užíváním novými obyvateli. V současnosti jsou domy sociálně vyloučené lokality obydleny zhruba jen z poloviny, žijí zde převážně Romové, zhruba 30 rodin.

Panelové sídliště Zlatý Vrch se nachází ve svahu nad řekou Ohří, mezi železnicí a silnicí. Domy pocházejí z konce 80. let, většina byla zprivatizována. Město zde vlastní okolo 200 bytů z celkového počtu přesahujícího 1 300. Romové žijí zhruba v 60 bytech. V blízké době má dojít k revitalizaci tohoto sídliště v rámci projektu Integrovaného plánu rozvoje města. V některých místech Zlatého Vrchu tvoří až čtvrtinu obyvatel domů Vietnamci, kteří koupili privatizované byty. Přestože se část obyvatel Chebu domnívá, že město stěhuje na Zlatý Vrch Romy cíleně, Romové zde často našli bydlení sami, stávají se nájemci bytů soukromých vlastníků.

Sociálně vyloučení žijí dále rozptýleně po celém městě, nedá se mluvit o další vyloučené lokalitě. Jedná se o jednotlivé domácnosti nebo o bytové domy. Sociálně vyloučení obyvatelé města žijí v centru města i ve větší vzdálenosti od něj, jejich bydliště se obvykle neodlišuje od okolí.

Problémem sociálně vyloučených osob v oblasti bydlení jsou samozřejmě dluhy. Dluhy vznikají z důvodu neplacení v průběhu roku i po vyúčtování nedoplatků, kdy domácnost není schopna vysokou částku nárazově zaplatit. Osoby neschopné platit nejčastěji vynechají platbu elektřiny, až poté nájemného. Zhruba polovina dlužníků využívá možnosti splátkových kalendářů. Při platbě nájemného také dochází k využívání institutu zvláštního příjemce. Přesto v městských bytech došlo v průběhu tři čtvrtě roku zhruba k třiceti případům výpovědi z nájmu z důvodu neplacení nájemného či služeb.

Na základě důvodu výpovědi pro dluhy na nájemném opustili své byty i někteří obyvatelé Wolkerovy ulice. Až na výjimky hradí nájemníci poplatky značně nepravidelně. Celkový dluh za nájem, služby a penále odhaduje majitel domů na 20 milionů, z toho dluh za vodné a stočné tvoří zhruba jednu pětinu. Na straně zadlužených se objevovaly různé strategie vypořádávání se s danou situací, jako např. přepisování měřičů na další osoby v rodině, napojování se na elektřinu u sousedů nebo ve společných prostorách domu či stěhování osob do jednoho bytu za účelem zvýšení příjmu. Nedostatečným promyšlením těchto situací se ale okruh zadlužených spíše rozšířil. Situaci s netekoucí vodou v domě obyvatelé řeší tak, že si donášejí vodu z řeky, ze zaměstnání, z benzinových pump či okolních hypermarketů.

Vedle dluhů spojených s bydlením vznikají další u telefonních operátorů, u nebankovních společností typu Home Credit i u soukromých osob. Dochází k situacím, kdy zadlužená osoba přesouvá vlastní obtíže se splácením na své příbuzné či sousedy. K zadluženosti osob dochází také v důsledku nejistého finančního ohodnocení osob pracujících v pololegálních či nelegálních krátkodobých profesích, kdy po vykonané práci zaměstnavatel nezaplatí a pracovník nemá žádnou smlouvu ve fyzické podobě, o kterou by se mohl při vymáhání finanční odměny opřít.

Oproti ubytovacím možnostem města a soukromých osob nabízí sociální služby v podobě možnosti ubytování noclehárna Betlém a azylové bydlení provozované Diecézní charitou. Sídlo, noclehárna i azyl leží mimo centrum města ve zchátralém objektu bývalých kasáren. Tyto služby využívají často osoby rozvedené, trpící závislostmi či prostitutky.

Míra nezaměstnanosti v obvodě města Cheb byla v září roku 2009 10,6 procenta. Na 2 872 uchazečů o zaměstnání připadalo 176 pracovních míst, což představuje 16,3 uchazeče na jedno pracovní místo. Za poslední rok se počet volných pracovních míst na jednoho uchazeče snížil o více než o polovinu. Podíl uchazečů, kteří dosáhli maximálně základního vzdělání, se pohybuje po dobu posledních pěti let okolo dvou pětin. Obyvatelé chebských sociálně vyloučených lokalit tvoří v této kategorii uchazečů s maximálně základním vzděláním 8 až 10 procent – v absolutních počtech jde o 140 až 160 osob. Podle odhadů sociálních pracovníků se nezaměstnanost týká 75 až 80 procent místních Romů.

V roce 2008 chebský úřad práce zařadil do rekvalifikací celkem 209 osob, z toho osm z nich žilo v sociálně vyloučených lokalitách. Společensky účelná pracovní místa fungují v Chebu již dlouho, zaměstnavatelé i obec o ně sami jeví zájem. Veřejně prospěšných prací se k 31. 8. 2009 účastnilo celkem 166 osob, z toho 12 bylo ze sociálně vyloučených lokalit. Výkon veřejné služby město delegovalo na Chebské technické služby, s.r.o (CHETES), a Diecézní charitu Plzeň. Z celkového počtu 300 možných klientů veřejné služby využívá zhruba 100 lidí.

Kromě legální práce, sociálních dávek a důchodů využívají sociálně vyloučení široké škály aktivit pro zvýšení osobního příjmu či příjmu domácnosti. Jedná se o různé dlouhodobé, pravidelné, či sezónní a nárazové aktivity, do kterých se nezřídka zapojují všichni členové rodiny. Podobně jako v jiných příhraničních regionech je i v Chebu široce rozvinuta prostituce. Jako specifický rys romské prostituce uvedla informátorka „klanovost“ prostituce, kdy se prostituci věnují ženy z romských rodin a muži jsou jejich „pasáky“. Romky –

prostitutky, stejně jako prostitutky z řad majority, získávají své zákazníky na ulici, kolem silnic nebo v barech.

V případě ekonomických aktivit dětí se zhruba od 10 až 14 let objevují krádeže, u mladších dětí se jedná i o žebrání v blízkosti hypermarketů. Výjimečně slouží jako zdroj příjmu i účelové uznání otcovství vůči vietnamským dětem. Lichva není podle poznatků v Chebu příliš rozšířená ani organizovaná. Ve vyloučené lokalitě existuje jedna osoba, která půjčuje osobám z rodiny na vysoký úrok, půjčená částka se pohybuje např. okolo 1000 korun. Mezi Romy se údajně vyskytují i osoby, které fungují jako dealeři pracující pro několik Vietnamců distribuujících drogy.

Co se týče vzdělání, má podle odhadů sociálních pracovníků většina Romů pouze základní vzdělání a okolo pětiny vlastní výuční list. Úplné střední vzdělání má jen minimum chebských Romů. Čím mladší populační ročníky, tím jsou na tom hůře.

Na rozdíl od některých jiných měst v ČR jsou chebské mateřské školy schopny kapacitně uspokojit požadavky rodičů na umístění dětí do těchto předškolních zařízení. Nicméně v největší chebské mateřské škole tvoří Romové pouze asi desetinu z dětí, které do ní docházejí. Rodiny často nevědí, že když dostávají od státu sociální příplatek, tak v mateřské škole platí pouze stravné. Romské ženy většinou dávají dítě do MŠ, když si chtějí hledat práci. Když dítě je zpočátku ve školce smutné, dítě z mateřské školy vezmou. V současnosti se objevily případy, kdy si rodiče z řad majority nepřáli, aby jejich děti docházely do mateřské školy s těmi romskými.

Přípravné ročníky v září 2009 navštívilo na třech základních školách v Chebu 13 až 16 dětí s možným očekávaným vzrůstem jejich počtu v případě, že bude ještě nějaké dítě přihlášeno.

Největší podíl romských dětí mezi žáky najdeme na Základní škole Cheb, Kostelní náměstí 14. Škola patří mezi základní školy praktické a speciální. Na části základní škola praktická jsou zhruba dvě třetiny žáků sociálně vyloučených, na části základní škola speciální sociálně vyloučení žáci tvoří jednu třetinu. Z lokality Wolkerovy ulice do školy docházelo zhruba 20 dětí, v současnosti se jejich počet snížil z důvodu stěhování. Romské děti navštěvují i „běžné“ základní školy v celém městě. Například ve 4. ZŠ dochází do každé třídy alespoň jedno až dvě romské děti, nejvíce romských dětí zde však najdeme v přípravném ročníku a v pěti dyslektických třídách (2. - 6. třída), kde je díky menšímu počtu žáků možný individuálnější způsob výuky.

Děti jsou podle respondentů nemotivované a nemají o vzdělání zájem. Pracovnice pedagogické-psychologicko poradny nabízejí srovnání s vietnamskými dětmi, jejichž rodiny si obvykle vzdělání váží a případný odklad školní docházky dítěte je pro ně nepříjemností. Na některých z nich však pracovnice pozoruje odraz působení českých „tet na hlídání“. Ve starším školním věku někdy dochází ke střetům skupinek Vietnamců, stejně tak jako skupinek Romů.

V Chebu fungují tři státní střední školy (gymnázium, střední zdravotnická škola a integrovaná střední škola s odborným učilištěm) a jedno soukromé gymnázium. Ve středním školství najdeme Romů minimum, jedná se spíše o ty, jež nepatří mezi sociálně vyloučené, případně nepocházejí z Chebu a do školy dojíždějí.

Jednotliví aktéři veřejné správy i neziskového sektoru se setkávají v rámci komunitního plánování, setkávání lokálního partnerství i Multidisciplinárního týmu pro mládež. Mezi nedostatky současné dostupnosti sociálních služeb směrem k sociálně vyloučeným kromě potřeby navýšení počtu zaměstnanců pracovníci jmenovali nedostatek odborné psychiatrické a další odborné lékařské péče, nedostatek kvalitních psychologů a psychiatrů, rodinných terapeutů a mediátorů, chybějící středisko výchovné péče, chybějící nízkoprahové zařízení pro osoby starší 15 let a nedostatečnost preventivní práce škol.

Policie ČR považuje za jeden z nejvýznamnějších kriminogenních faktorů na Chebsku samotnou polohu regionu poblíž hranic. Na území obvodních oddělení v Chebu bylo v roce 2008 zjištěno celkem 1428 trestných činů, objasnit se podařilo 826 případů. Pachatelé násilné a majetkové trestné činnosti (loupeže, krádeže) podle policie z větší části etnicky nepatří mezi členy majoritní společnosti.

Rozvoj drogové scény nastal v Chebu po roce 1989. Nejčastější drogou je kromě marihuanových drog pervitin. Do distribuce drog jsou zapojeni také Romové i Vietnamci. Užívání heroinu v Chebu nebylo časté, v současnosti se počet případů mírně zvyšuje. Prevalenci problémového užívání drog můžeme podle krajského průměru odhadovat na 113 uživatelů. Vzhledem k tomu, že jde o okresní město, bude ale toto číslo ve skutečnosti o něco vyšší. Užívání drog se týká i některých obyvatel vyloučené lokality Wolkerova.

Celkově v regionu nově nabývá na četnosti užívání marihuanových drog. Věk uživatelů poklesl na 11-12 let. Na rozdíl od předchozích generací si drogy nepěstují, ale kupují, pravděpodobně u konkrétních Vietnamců. V posledním roce bylo na Chebsku a v okolí

policisty zajištěno několik hydroponních velkopěstíren marihuany, většinu z nich provozovali příchozí z Vietnamu.

Děti ze sociálně vyloučených romských lokalit páchají kriminalitu opakovaně již od 12 let. U těchto osob často dochází k páchání trestné činnosti v průběhu celého života. V případě dětí pocházejících z vyloučené lokality lze kromě odlišných životních hodnot jako příčiny vyšší kriminality uvést i stigmatizaci jejich prostředím, projevující se již na 1. stupni ZŠ. Tyto děti například nepřicházejí do školy s materiálním vybavením preferovaným vrstevníky (např. určité oblečení), kteří vůči nim z tohoto důvodu vyjadřují nelibost. V posledních dvou až třech letech došlo také k nárůstu řešených případů s vietnamskými dětmi. Hlavním důvodem intervence bývá záškoláctví, v menší míře užívání drog a násilná trestná činnost (např. posekání mačetou). Je pozorován růst agresivity dětí a mladistvých.

Za pozitivní příklad v oblasti prevence kriminality lze zmínit Multidisciplinární tým pro mládež Eger. Do této pracovní skupiny v době jejího založení v roce 2003 patřili dva pracovníci kriminální služby, pořádková policie a tiskový mluvčí, postupně se v průběhu týdenních a později měsíčních setkáních přidávali zástupci státních institucí, Probační a mediační služby, OSPOD i neziskového sektoru poskytujícího sociální služby. Tým odborníků navrhuje v konkrétních případech opatření pro práci s mládeží. Aktivity týmu se pohybují na rozhraní primární a sekundární prevence.

V oblasti prevence kriminality upozorňovali pracovníci veřejného i neziskového sektoru na obtížnou spolupráci se školami. V mnoha případech se učitelé začínají obracet na spolupracující organizace příliš pozdě. Při včasnějším zásahu by bylo možné pokusit se situaci předejít, bylo by však třeba dlouhodobě pracovat s žákem i jeho rodinou. Na školách jsou v současnosti prováděny programy primární prevence v mnohem menší míře, než tomu bylo dříve.

14. Doporučení

Bydlení

- ☐ Pokračovat v plánu lokálního partnerství vytvořit síť interaktivní palety bydlení, tzv. prostupné bydlení, v rámci něhož by došlo k diferenciaci bytů a vzniku databáze bytů, klientů a vlastníků s cílem klienty účinně motivovat, kontrolovat a případně sankcionovat. Tento plán by měl vyústit v koncepci sociálního bydlení a bytové politiky vzhledem k sociálně vyloučeným obyvatelům města.

- ❑ V rámci projektu Integrovaného plánu rozvoje města by bylo potřeba usilovat o zmírňování tenzí mezi jednotlivými skupinami obyvatel sídliště Zlatý vrch.
- ❑ Integrovaná politika by měla rovněž zohledňovat potenciální disparitu obyvatel sídliště Zlatý vrch, které je začleněno do plánu rozvoje města a kde lze očekávat zlepšování bytové situace, a Wolkerovy ulice, kde o domy zodpovídá soukromý majitel, a anticipovat další možné migrační vlny sociálně vyloučených obyvatel směrem k sídlišti. Za velmi dobré proto považujeme začlenění soukromého majitele bytů ve Wolkerově ulici do fungování lokálního partnerství.
- ❑ Usilovat o zavedení vodoměrů přímo v sociálně vyloučených domácnostech (za zničený vodoměr v bytě pak nesou přímou odpovědnost osoby v domácnosti).
- ❑ Zvážit možnost větší podpory služby dluhového poradenství vzhledem k dynamice zadlužování sociálně vyloučených domácností.
- ❑ Dosud se podle aktérů zcela neosvědčily ani splátkové kalendáře, ani odpouštění penále z dlužné částky za bydlení.

Zaměstnanost

- ❑ Sledovat strukturu nabízených rekvalifikací a návazných pracovních míst, snažit se zajistit maximální provázanost (v regionu existuje například poptávka po profesích ve stavebnictví či šičkách). Snažit se zapojit více lidí ze sociálně vyloučených lokalit do veřejně prospěšných prací (v současné době je do nich zapojeno 12 osob ze sociálně vyloučených lokalit). Další možností je zajistit dlouhodobě nezaměstnaným s nízkou kvalifikací programy, které by jim umožnily doplnit si základní vzdělání či vyučení.
- ❑ Ve městě Cheb v současné chvíli chybí služby terénního pracovního poradenství, jehož pracovníci by mohli vytipovávat motivované uchazeče o zaměstnání, doprovázeli je při jednání o zaměstnání, uzavírání smluv a poskytovali podporu v prvních dnech zaměstnání.
- ❑ Další možnost podpory sociálně vyloučených uplatnit se na trhu práce vidíme v oživení projektu propojujícího veřejně prospěšné práce a sociální rehabilitaci „Zpět do práce“, který realizovala místní pobočka Diecézní charity.

- Podporovat vznik sociálního podnikání – potenciálem k tomu disponuje místní pobočka Diecézní charity Plzeň.
- Vzhledem k velkému počtu dětí ze sociálně vyloučených rodin, jež nedokončí střední školu, doporučujeme rozvoj programů usilujících o návrat dětí ke studiu – v rámci těchto programů by se seznámili s obory, jež se mohou vyučit, vedle toho by projekt posiloval i jejich motivaci k dokončení středního vzdělání. Nutno realizovat ve spolupráci s nějakou místní střední školou.

Vzdělání

- Cheb disponuje kapacitními možnostmi v předškolním vzdělávání – doporučujeme proto pomocí terénních sociálních pracovníků motivovat sociálně vyloučené rodiny, aby tyto služby využívaly.⁴⁶ Platby v mateřských školách by měly být bezhotovostní a mateřské školy by měly připouštět mírnější startovací režim, kdy by si všechny zúčastněné strany zvykaly na pobyt dítěte v mateřské škole. Zvýšit informovanost rodičů o možnosti předškolního vzdělávání.
- Zvážit pilotní zavedení asistenta pedagoga na mateřských školách – odborného pedagogického pracovníka, který je k dispozici sociálně vyloučeným a sociálním vyloučením ohroženým dětem z mateřské školy a všem pedagogům, spolupracuje při komunikaci se žáky či rodiči, může se individuálně věnovat dítěti, hlouběji vysvětlovat, působí jako prostředník.
- S pomocí terénních sociálních pracovníků působit na rodiny v rámci prevence započetí školní docházky dětí ve škole mimo hlavní vzdělávací proud.
- Problémem vzdělávání dětí ze sociálně vyloučených lokalit obecně je nízká podpora a nízký zájem o vzdělání ze strany jejich rodičů, což se přenáší i na děti. V souvislosti s tím mají romské děti vyšší počty neomluvených a omluvených hodin absence. Mezi omluvené absence ale často spadá i tzv. latentní absence, která je následně rodiči omlouvána. Doporučujeme se zaměřit na tyto aspekty při terénní práci s rodinou.
- Zvýšit počty tzv. sociálních asistentů na školách, kteří by se věnovali práci se sociálně znevýhodněnými dětmi.

⁴⁶ V tomto směru považujeme za přínosné inspirovat se projektem Kukadla – Jakhora realizovaným v letech 2003 až 2005 organizací Step by Step ČR.

- Doporučujeme získat potřebný počet pedagogů a proškolených osob věnujících se doučování mimo školu v rodinách.
- Zlepšit koordinaci a zintenzivnit spolupráci škol a nevládních neziskových organizací, které mají o tento typ spolupráce zájem, v oblasti primární prevence a zintenzivnit tyto programy na školách.
- Zvážit vzhledem k pestré skladbě obyvatel Chebu zavedení projektového multikulturního vzdělávání na školách.
- V současné nabídce mimoškolních aktivit chybějí takové, které by vytipovávaly, připravovaly a motivovaly žáky základních škol ze sociálně vyloučeného prostředí ke studiu na střední škole – pracovní motivace formou návštěv podniků a středních škol, besedy se zástupci různých profesí a „role models“ (setkání s Romy, kteří se uplatnili na trhu práce), informační aktivity představující blíže konkrétní obor či danou školu, specifické doučování vybraných žáků s ohledem na případné přijímací zkoušky či zvládání učiva bezprostředně po vstupu na SŠ.
- Několik sdružení se věnuje volnočasovým aktivitám pro děti do 15 let, chybí však služby pro starší mládež – nutno je však upozornit na skutečnost, že tento typ služeb je deficitní ve všech lokalitách a ze zkušeností z jiných míst je známo, že je obtížné připravit program, který by tuto cílovou skupinu přilákal.
- Nabídku oborů na střední škole doporučujeme rozšířit i o obory Šička, Švadlena či Pečovatelka, které v nabídce dosud chybí a o které by podle lokálních expertů děti pravděpodobně měly zájem.
- V současné chvíli také v Chebu chybí subjekty, které by zajišťovaly sociálně vyloučeným žákům podporu během studia na střední škole. Žáci, kteří studiem prochází, by měli mít možnost neformálního setkávání ve volnočasovém klubu, kde budou mít příležitost pro výměnu zkušeností, případně neformální besedy s úspěšnými Romy – bude zde docházet k dalšímu násobení průběžných motivačních aktivit a k přípravě na vyučování včetně doučování.
- Prostorová dostupnost by měla být využita k navázání užší spolupráce mezi základními školami a gymnáziem, aby žáci základních škol byli v užším kontaktu s možnostmi dalšího studia na této vzdělávací instituci. Mezi studenty gymnázia lze rovněž rekrutovat dobrovolníky pro doučování sociálně vyloučených dětí.

Služby pro osoby ohrožené sociálním vyloučením

- V Chebu podle dotázaných aktérů chybí dostatečný počet pracovníků odborné psychiatrické péče, kvalitních psychologů a psychiatrů, rodinných terapeutů a mediátorů, rovněž chybí středisko výchovné péče.
- Za pozitivní považujeme dobrou zasíťovanost a kvalifikovanost místních neziskových organizací a jejich spolupráci s orgány veřejné správy – například orgánem sociálně právní ochrany dětí, probační a mediační službou či zastoupení v Multidisciplinárním týmu EGER.

Kriminalita a rizikové formy chování

- V Chebu je v poměru na jednoho obyvatele značné množství výherních hracích automatů. Jsme si však vědomi, že vzhledem k existenci videoterminálů, jež jsou regulovány Ministerstvem financí ČR, je v této oblasti možnost samospráv regulovat tento rizikový jev velmi omezená a problém lze vyřešit zřejmě pouze novelou zákona.
- Výrazným problémem Chebu je existence problémových uživatelů drog – mezi klienty o.s. Kotec nalezneme velké množství romských klientů, což svědčí o jeho efektivní práci s touto skupinou, jež je podle mnohých expertů do těchto služeb velmi těžko začlenitelná. O.s. Kotec poskytuje služby harm reduction i v oblasti prostituce.
- Doporučujeme zaměřit se na informování o sociálním vyloučení, pravicovém extremismu a rasismu v rámci kampaní a zapojení těchto oblastí do projektové výuky na školách.